

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**JAMES D. FEARON "SAVAŞIN AKILCI
AÇIKLAMALARI" PERSPEKTİFİNDE KIBRIS SORUNU
VE KKTC**

Yüksek Lisans Tezi

TCE™
YAGMUR YETİMOĞLU

İSTANBUL, 2019

T.C
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

JAMES D. FEARON "SAVAŞIN AKILCI AÇIKLAMALARI"
PERSPEKTİFİNDE KIBRIS SORUNU VE KKTC

Yüksek Lisans Tezi

TCE™
YAGMUR YETİMOĞLU

Tez Danışmanı: DR. ÖĞR. ÜY. GİZEM ÇAKMAK

İSTANBUL, 2019

TEŞEKKÜR

Tez sürecimde bana rehberlik eden tez danışmanım Dr. Öğr. Üy. Gizem Çakmak'a, bana vakit ayıran hocam Dr. Öğr. Üy. Selin Türkeş Kılıç'a bana ve çalışmama gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkür ederim.

Ders sürecimde tanıdığım gazeteci ve yazar Nur Batur'a, benimle her zaman ilgilendiği için teşekkür ederim.

Bana Kuzey Kıbrıs Araştırma Bursu imkânını sağlayan Bahçeşehir Üniversitesi'ne, tez sürecimin başlangıcında beni yönlendiren ve benimle planlama yapan, bana inanan Doç. Dr. Burak Küntay'a teşekkür ederim.

Desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili arkadaşım Yılmaz Kaan Aktuğ'a ve her zaman yaptığım işte en iyi olma çabamı destekleyen sevgili annem Elif Banu Yetimoğlu ve sevgili babam Murat Yetimoğlu'na özel teşekkürü bir borç bilirim.

EKİM, 2019

YAĞMUR YETİMOĞLU

TCE™

ÖZET

JAMES D. FEARON "SAVAŞIN AKILCI AÇIKLAMALARI" PERSPEKTİFİNDE KIBRIS SORUNU VE KKTC

Yağmur Yetimoğlu

Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üy. Gizem ÇAKMAK

Ekim, 2019, 100 sayfa

Bu tezde, James D. Fearon'ın çalışması olan "Rationalist Explanations of War" yani "Savaşın Akılcı Açıklamaları" ışığında Kıbrıs Barış Harekâtı ve 1965-74 süreci incelenmiş ve Fearon'ın önemini vurguladığı egemenlik ve konu bölünmezliği kavramlarının yardımı ile Kıbrıs'taki durum açıklanmıştır. Milliyet Gazete Arşivi'nden 1965-1974 yılları arasında içinde Kıbrıs anahtar kelimesi geçen siyasi haberler, Fearon'ın konu bölünmezliği kavramı içerisinde analiz edilmiştir. Bunlara ek olarak kısaca Kıbrıs Tarihi'nden, Kıbrıs Rum ve Türkleri arasındaki anlaşmazlıklardan bahsedilmiştir. Milliyet gazete arşivinden faydalanılarak söz konusu yıllar arasında Kıbrıs'ta olan olaylar anlatılmış ve tablo yardımıyla analiz edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, James D. Fearon'ın Savaşın Akılcı Açıklamaları eseri ışığında 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nı ve harekâta giden on yıllık süreci analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Egemenlik, Bağımsızlık, Konu Bölünmezliği, Millî Mesele

ABSTRACT

CYPRUS PROBLEM AND KKTC, IN THE PERSPECTİVE OF JAMES D. FEARON’S “RATIONALIST EXPLANATIONS OF WAR”

Yağmur Yetimoğlu

Global Politics and International Relations Master Program

Thesis Advisor: Dr. Öğr. Üy. Gizem ÇAKMAK

October 2019, 100 pages

In this thesis, Cyprus Peace Operation and the 1965-74 process and the situation on the Cyprus were examined in the light of James D. Fearon's Rationalist Explanation of War. The political news from the Milliyet Newspaper Archive, which included the Cyprus key word between 1965-1974, was analyzed within Fearon's concept of subject indivisibility. In addition, the history of Cyprus and the disputes between the Greek and Turkish Cypriots are briefly mentioned. By using Milliyet newspaper archive the events in Cyprus between these years were explained and analyzed with the help of a chart. The aim of this study is to analyze the 1974 Cyprus Peace Operation and the decade-long process in the light of James D. Fearon's Rational Statements of War.

Keywords: Sovereignty, Independence, Issue Indivisibility, National Interest

İÇİNDEKİLER

TABLÖLAR	vii
ŞEKİLLER	viii
KISALTMALAR	ix
1.GİRİŞ	1
1.1.LİTERATÜR TARAMASI.....	6
2.JAMES D. FEARON “SAVAŞIN AKILCI AÇIKLAMALARI”	8
3.TARİHSEL SÜREÇ	17
3.1.Kıbrıs Kısa Tarihi.....	17
3.2.Osmanlı İmparatorluğu Dönemi.....	21
3.3.İngiliz Yönetimi Dönemi	25
3.4.Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi.....	32
4.BAĞIMSIZLIK SÜRECİ VE KURUCU ANTLAŞMALAR	37
5.KIBRIS SORUNU VE MİLLETLER.....	41
6. 1965-1974 MİLLİYET GAZETESİ HABER ANALİZİ	46
7.TABLÖLAR VE ANALİZİ	82
7.1.1. Savaş ve İlgili İfadeler.....	83
7.2.1. Çözüm ve İlgili İfadeler	85
7.3.1. Pazarlık ve İlgili İfadeler.....	89
8.SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA	101

TABLÖLAR

Tablo 7.1: Savaş ve İlgili İfadeler.....	82
Tablo 7.2: Çözüm ve İlgili İfadeler.....	85
Tablo 7.3: Pazarlık ve İlgili İfadeler.....	88

The logo consists of a red rectangular box with the letters "TCE" in white, bold, serif font. A small "TM" trademark symbol is positioned to the upper right of the "E". The logo is centered on the page, with a large, faint, light gray "XXK" watermark in the background.

TCE^{TM}

ŞEKİLLER

Grafik 7.1: Savaş ve İlgili İfadeler.....	83
Grafik 7.2: Çözüm ve İlgili İfadeler.....	85
Grafik 7.3: Pazarlık ve İlgili İfadeler.....	89

The logo features the letters "TCE" in a bold, white, serif font, with a small "TM" trademark symbol to the upper right. This text is centered within a solid red rectangular box. The background of the page is white, with a large, faint, light gray watermark consisting of the letters "XXK" repeated diagonally across the center.

KISALTMALAR

EOKA:	(Yunanca: Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών- Ethniki Organosis Kypriou Agoniston: Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü).
EOKA-B:	Makarios tarafından 19 Temmuz 1974 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada kullandığı ayırıcı tanım.
TMT:	Türk Mukavemet Teşkilatı.
BM:	Birleşmiş Milletler.
AB:	Avrupa Birliği.
KKTC:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.
BMGSK:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
IMF:	International Monetary Fund, Uluslararası Para Fonu.
DB:	Dünya Bankası, World Bank.
DTÖ:	Dünya Ticaret Örgütü, World Trade Organization. (WTO)

TCE

1.GİRİŞ

Bu tez, James D. Fearon'ın "Savaşın Akılcı Açıklamaları" çalışması ışığında 1965-74 yılları arasını ve 1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı'nı ele almaktadır. Harekâta giden son on yıllık süreç, dönemin ana akım medyası olan Milliyet gazetesi arşivinden yararlanılarak incelenmiş, harekât sürecindeki kavramlar ayrılmıştır. Bu çalışmanın amacı, devletlerin barış ve pazarlık yerine neden daha maliyetli olan savaş yolunu seçtiğiyle ilgilenmektedir. Dolayısıyla, Fearon'ın pazarlık ve konu bölünmezliği kavramlarının mantığından yola çıkılarak tarafların neden diğer yollar yerine avantajsız olan savaş seçeneğine yöneldiğini incelemektedir. Kaynak olarak sadece Milliyet gazetesinin seçilmesinin nedeni ise harekâtı başlatan tarafın Türkiye olmasıdır. Böylelikle dönemin Türk ana akım medyasının incelenmesi, on yıllık süreç hakkında detaylı bilgi sağlamıştır. Tezde, döneme dair içerik ve söylem analizleri yer almaktadır. Özgürlük, bağımsızlık, egemenlik ve güvenlik, devletlerin faaliyetinin başlangıcından itibaren sahip olduğu doğal haklardır. Bu haklar, evrensel bir geçerliliğe sahiptir ve uluslararası sistemin oluşmasıyla birlikte de ortak yasalarla korunmaya başlanmıştır. Sistem içerisinde varlık gösteren tüm devletlerin uymak zorunda olduğu bu kurallar, çeşitli kuruluşlar ile desteklenmekte ve olası bir kural ihlali durumunda her devlete eşit olarak uygulanmaktadır. Devletler, doğuştan gelen hakların ortak yasalarla güvence altına alınmasına ilk kez, yaşanan dünya savaşlarından sonra ihtiyaç duymuştur. Devlet yönetimlerinin ve liderlerinin, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda sivil halkı göz ardı edip yaptığı hamleler dolaylı olarak halka çok zarar vermiş, bazı ülkeler arası çatışmalarda ise mevcut yapıyı yıpratmak adına özellikle sivil halk hedef alınmıştır. Devletlerarası anlaşmazlıkların sivilleri bu derece olumsuz etkilemesi ve yaşanan insanlık dışı durumlar, 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler¹(BM) Genel Kurulu'nun² İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni (The Universal Declaration of Human Rights)³ (Birleşmiş Milletler, 1948) oluşturmasına neden olmuştur. Bildiride özgürlük, eşitlik, yaşama hakkı, kölelik ve işkence yasağı başta olmak üzere insanın doğuştan sahip

¹ BM; Birleşmiş Milletler, iş birliği örgütü.

² BM Genel Kurul; Ülkelerin temsilcilerinden oluşur, uluslararası barış ve huzuru sağlama adına karar alma yetkisine sahiptir.

³ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi; 1948 yılında BM Genel Kurulu tarafından hazırlanmış, 1950 yılında kabul edilmiştir. 30 madde içerir, bu maddeler insan haklarını korumaya yöneliktir.

olduğu haklar belirtilmiş, hukuki açıdan desteklenmiş ve güvence altına alınmıştır. Oluşturulan bu bildiri ile devletlere her koşul altında insanı ön planda tutma sorumluluğu yüklenmiş, savaş durumlarında dahi insan haklarına aykırı bir hamle yapılamayacağı açıkça belirtilmiştir. Fakat devlet yönetimleri bazı durumlarda bu kuralları göz ardı etmeye, oluşturulan ortak kuralların dışına çıkmaya ve kendi milli çıkarlarını –kural dışı- gözetmeye başlamıştır. Tarihte her zaman olduğu gibi yeni düzene rağmen güçlü devletler güçsüzleri, çoğunluklar azınlıkları kendi istekleri doğrultusunda hareket etmeye zorlamakta, bunu yaparken de çoğu zaman fiziki güç kullanmaktadır. Bunun sonucunda diğer tarafta yer alan, baskı gören devletler ve topluluklarsa kendilerini kendi yöntemleri ile savunma gereksinimi duymakta, söz konusu kuralların ihlali durumunda baskıcı tarafa yapılabilecek bir müdahaleyi, özellikle toprak bütünlüğünü ve güvenliğini bozabilecek durumlarda fazla bekleyememektedir.

Uluslararası sistem, yapısında güç dengesizlikleri barındırması nedeniyle problemlidir. Problemin kaynağıysa sistemde birden fazla süper gücün bulunması ve isteklerinin birbiriyle çatışmasıdır. Dolayısıyla uluslararası sistem bünyesinde tek değiştirilemeyecek unsur, sistemin her zaman kaotik olduğudur. Uluslararası sistem için en kaotik durum savaştır. Savaş, birçok nedenden oluşabilir ve ön görülmesi imkânsızdır, güçlü-güçsüz tüm devletler için yıkıcı etkiye sahiptir. Savaş, ön görülemese de anlaşılabilir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Realizm akımı akıl ve mantığa uygun şekilde savaşların yapısını anlamamız için bize yardımcı olmaktadır. Realizm, olması gereken ile değil olanla ilgilenmiştir. Bu perspektife göre devlet, uluslararası ilişkilerdeki tek aktördür ve duruma göre ulusal çıkar gözetme arayışına sahiptir. Bu arayış temelde çatışmaya dayanmaktadır ve devlet politikalarının asıl amacı da güce başvurmaktır.⁴(Fearon, 1995) Bu kısa tanım göz önünde bulundurulduğunda devletlerin çıkarları için kolayca çatışma içine girdiği, savaşın doğal bir durum olduğu anlaşılabilir. Buna karşı olarak Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında hâkimiyet kurmuş olan İdealizm ise devletlerin barış içinde yaşayabileceğini, sistemin düzeltilebileceğini ileri sürmektedir fakat bu ⁵ tarafından gerçekçi bulunmamaktadır. Ona göre İdealizmin iddiaları güçlü devletlerin uluslararası sistemde varlığını sürdürmek için kullandığı bir araçtır. Carr ayrıca, uluslararası ilişkilerde belirleyicinin

⁴ James D. Fearon; Siyaset Bilimi profesörü.

⁵ Edward Carr; İngiliz Tarihçi.

hala denge ve güç politikası olduğunu, söz konusu iddialarınsa iktidar mücadelesini perdeleyen, yanıltıcı bir unsur olduğunu ileri sürmüştür. Bahsi geçen paradigmlar, uluslararası sistemin kaotik olduğunu ve çatışma ortamının hep var olacağını kanıtlar niteliktedir. Thomas Hobbes, insan doğasının üç çekişme üzerine kurulu olduğunu, çatışmaların doğal nedenlerinin bu unsurlar olabileceğini söylemektedir. Söz konusu üç çekişme rekabet, güvensizlik ve şan, şeref kazanma isteğidir.⁶(Hobbes, 1985) İnsanlar, bu isteklerinden dolayı çıkar ve amaçları uğruna çatışmayı rahatlıkla seçmektedir ve bu durumun devletler için de çok farklı olmadığını görebiliriz.

Savaş, devlet çıkarlarının çatışmasıyla ortaya çıkmakta ve teknoloji geliştikçe dünyaya daha fazla hasar vermektedir. Örneğin Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, kazananın bile aslında gerçekten kazanmadığı, dünyayı birçok yönden sarsmış savaşlardır. Savaşlar sosyal, siyasi yönden devletleri birçok yönde etkilemekte, fakat en çok zararı ekonomiyi sarsarak vermektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan (1914-18) sonra devletlerin uğradığı ekonomik çöküntü, devletleri uzun yıllar sürecek bir kalkınma sürecine götürmüştür. 1944 yılına gelindiğinde 44 ülke bir araya gelerek ekonomide sabit kur uygulamasına geçmek adına Bretton Woods Sistemi'ni kurmuş fakat aynı dönemde İkinci Dünya Savaşı'nın (1939-45) yaşanıyor olması sistemde bozulmalara neden olmuştur. Bu sistemle ekonomide kalkınmayı sağlamak adına bazı kurumlar oluşturulmuştur. IMF⁷, Dünya Bankası⁸, Dünya Ticaret Örgütü⁹ gibi. Bretton Woods Sistemi sağlam bir alt yapıya sahip olmadığı için istenilen başarıyı gösterememiş, 1947'de baş gösteren krizle Avrupa ülkeleri ticarette açık vermeye başlamıştır. Bunun yanında İtalya ve Fransa'da kuvvetli sendikalar olması ve bu sendikaların greve gitmesi, Almanya'da sağlam bir yönetim eksikliği, İsrail'in kurulması, Sovyetlerin komünist rejimi yayma çabaları, 1947 Krizi'nin ekonomik bir problem olmasının yanında sorunun siyasi bir yanının da olduğunu kanıtlayan gelişmelerdir. Kısacası bahsedilen kriz hem ekonomik hem de politik bir krizdir. Amerika Birleşik Devletleri, kriz sonrasında ekonomiyi

⁶ Leviathan; Hobbes'un eseri.

⁷ IMF; döviz kurlarının istikrarını sağlamak ve ihtiyacı olan ülkelere gerekli para yardımını yapmakla görevlidir.

⁸ DB (Worldbank); Temel amacı az ve orta gelişmiş ülkelere yardım amaçlı kredi vermek, IMF ile farkı verdiği kredinin daha düşük oranlı ve uzun vadeli olmasıdır. Geri ödemesi ise ülkenin anaparası kadar olur fakat IMF'nin geri ödemesi ülkeden ülkeye değişir.

⁹ DTÖ; Ülkelerin ticari ilişkilerini geliştirme amacıyla kuruldu.

kalkındırmak adına bazı adımlar atarak Truman Doktrini'ni¹⁰ ve Marshall Planı'nı¹¹ devreye sokmuştur. ¹²(Kılavuz, 2017) Gerçekleştirilen bu ekonomik müdahalelerin hiçbirisi Dünya Savaşları'nın yarattığı çöküntüyü tamamen ortadan kaldıramamış, hatta daha farklı sorunlar doğmasına da ortam hazırlamıştır. Bu zararlara rağmen savaşmak rasyonellik açısından değerlendirildiğinde oldukça irrasyoneldir. Savaş, tüm zararları ve uzun yıllar sürecek sonuçlarıyla hiçbir ülkenin ilk tercihi olmamalıdır. Fakat ortaya çıkan tüm zararlara rağmen fiziki güç kullanımı genellikle ilk tercih edilendir.

Osmanlı Devleti'nin Ada yönetiminde yer aldığı dönemden bu yana Kıbrıs'ta popülasyon dengesiz olarak artmış, topluluklar arasında anlaşmazlıklar doğmaya başlamış, Ada'da yaşayan Rum topluluklar, Türk topluluklara oranla daha geniş bir yer kaplamıştır. Bu anlaşmazlıklara bağlı olarak ortaya çıkmış olan yüz yıllık Kıbrıs Meselesi, temelde Kıbrıs'ın savunma ve güvenlik hakkına dayanmaktadır. Buna karşı Kıbrıslı Rumların yüz yıllık amacı, hayali ise Enosis'i¹³ gerçekleştirmektir. Bu süreçte Ada'da Eoka gibi çeşitli Rum yapılanmaları oluşmuş, Enosis amacı ile Türk tarafına çeşitli saldırılarda bulunulmuştur. Saldırılarla ve baskıyla geçen uzun sürenin sonunda Türkiye, adada yaşayan Türklerin güvenliğini sağlama, toprak bütünlüğünü koruma ve uluslararası platformda yapılan antlaşmaları bozmama adına adaya 1974 yılında askeri müdahalede bulunmuştur. Bu askeri müdahale, başta Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar olmak üzere bazı Avrupa ülkeleri tarafından yasadışı ve işgal olarak değerlendirilmiştir. Yunanistan, bu müdahalenin yapılan uluslararası antlaşmalara tamamen aykırı olduğu ve bunun aslında bir işgal olduğunu ileri sürmüş, uluslararası alanda bu konuya her fırsatta dikkat çekmiştir. Buna cevap olarak Türkiye ve Kıbrıslı Türkler ise Osmanlı Yönetimi'nden bu yana Ada'da Türklere yapılan haksızlıklar ve saldırıları bu müdahalenin gerekçesi olarak sunmuş, bu hamlenin Ada'da yaşayan Türklerin can güvenliğini koruma amaçlı olduğunu belirtmiş ve uluslararası hukuk kurallarına göre bunun bariz ve gerekli bir müdahale olduğunu göstermiştir. Müdahaledeki amaçları doğrultusunda Türkiye bu hamleye Barış Harekâtı adını vermiş ve Ada'da huzuru, güvenliği ve barışı sağlama amacıyla yapmıştır.

¹⁰ Truman Doktrini; Yunanistan ve Türkiye'ye yapılan karşılıksız yardımları ele alıyor, Sovyetlerin bu iki ülkeye yanaşması istenmiyor ve bu yardım yapılıyordu.

¹¹ Marshall Planı; ABD, NATO üzerinden yapılan askeri harcamaları üstlendi, onunla birlikte hareket edecek ülkelere yapılacak yardımlardan üstü kapalı bahsedilmiştir.

¹² İkinci Dünya Savaşı Sonrası Ekonomik Gelişmeler: Bretton Woods Sistemi.

¹³ Enosis; Yunanistan'la birleşme.

Bu çalışmada, James D. Fearon'ın¹⁴ “Savaşın Akılcı Açıklamaları” teorisi ışığında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesinin yani Kıbrıs Barış Harekâtı'nın bir işgalden ziyade, Kıbrıslı Türklerin güvenliğini ve toprak bütünlüğünü koruma, Ada halkının huzurunu sağlama adına yapılmış olan bir müdahale¹⁵(Sönmezoğlu, 1992) olduğu fikri Fearon'ın çalışması ile analiz edilmiştir. Fearon, çalışmasında savaş durumunun devletler için bir seçim olduğunu, bu durumun hangi unsurlardan doğduğu ve hangi sonuçlara yol açtığı, gerçekçiliğin avantajlı olduğu ve olaylara bağlı olarak değişkenlik gösteren çözüm yollarını tartışmıştır. Bunun yanında Fearon, pazarlık ve bölünmezlik kavramları üzerinde özellikle durmuş, bunların olası bir savaş durumundaki iki kilit nokta olduğu çıkarımını yapmıştır. Pazarlık ve bölünmezlik kavramları, Kıbrıs'ta yaşanan anlaşmazlıkları ve sağlanamayan barış sürecini anlamlandırmakta yararlı olmuş, böylelikle Türkiye müdahalesinin, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin bağımsızlığı ve bölünmezliği için yerinde olduğu öne sürülmüştür. Özellikle ‘bölünmezlik’ kavramı üstünde durulan söz konusu tartışma, aynı zamanda Kıbrıs'a yapılan müdahalenin gerekliliğine dair bir destek niteliği taşımakta, bölünmezliğin uluslararası platformda da öncelikli olarak korunması gerektiği görülmektedir. Fearon'a ait tartışma içinde geçen bir diğer önemli nokta olan ‘pazarlık’ kavramıyla Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin askeri müdahalede bulunmadan önce uzlaşma yolunun bulunması ve huzurun sağlanması için atılması gereken adımlar incelenmektedir.

---

¹⁴ Savaşın Akılcı Açıklamaları; James D. Fearon'ın rasyonellik kapsamındaki çalışması.

¹⁵ Uluslararası İlişkiler Sözlüğü.

1.1 LİTERATÜR TARAMASI

Bu alanda yapılan ve yararlanılan kaynaklar arasında Kıbrıs Üniversitesi Öğretim Üyesi Niyazi Kızılyürek'in eseri olan Bir Hınç ve Şiddet Tarihi: Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma'da Kıbrıs'taki siyasi ve etnik şiddet olgusu incelenmekte, aynı topraklarda yaşayan halkların etnik şiddetin ortaya çıkmasıyla nasıl ayrıldığı, Helenizm ve Türklük kavgası anlatılmaktadır. Kızılyürek'in bu eseri belgelere dayanmakta ve genelde etnik çatışma üzerinde durmaktadır. Gazeteci ve Yazar Nur Batur'un Rauf Denktaş kitabında ise Barış Harekâtı'na giden süreç, söz konusu dönem esnasında yaşananlar ve takip eden periyod ayrıntılarıyla işlenmiştir. Kıbrıs'taki sorunları ve çözümsüzlük sürecini ele alan doktora tezleri de yazım sürecinde incelenmiştir. Sevil Ertuğrul'un doktora çalışması olan Kıbrıs Sorunu ve BM Genel Sekreterinin Çözüm Önerileri, çatışmalarda çözümün sağlanması için bir arabulucuyu gerekli görür fakat çoğu zaman arabulucuların çatışma önleyici değil de çatışma yönetici olduğunu söylemektedir. Murat Tüzüncü'nün doktora çalışması olan Kıbrıs Sorunu: Devamlılık, Dönüşüm ve Eğilimler'de tarihsel perspektife aktörlerin konumlarını ve uluslararası sistemi analiz ederek Kıbrıs Sorunu için düşünülen çözümlerin neden başarısız olduğunu tartışmaktadır. İpek Borman'ın doktora tezi olan Insecurity and Trust in Cyprus: Rethink the Security Dilemma Within The Context of the Cyprus Problem'de Kıbrıs'taki güvenlik paradoksunun uzlaşma ve güven yoluyla aşılması üzerinde durulmuştur. Londra Üniversitesi profesörü Fiano B. Adamson'ın çalışması olan Democratization and the Domestic Sources of Foreign Policy: Turkey in the 1974 Cyprus Crisis'de Türkiye'nin Kıbrıs'a yaptığı askeri müdahalenin tamamen Ada'daki azınlığını koruma adına olduğu, müdahale sonrası yönetimdeki değişikliklerle Ada'ya demokrasinin geldiği fikri tartışılmaktadır. Süha Bölükbaşı'nın The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996 isimli çalışmalarından da yararlanılmıştır. Kıbrıs üzerine olmayan fakat tez için önemli bir bakış açısına sahip olan İngiliz Tarihçi Edward H. Carr'ın çalışması olan The Twenty Year's Crisis, 1919-1939'den yola çıkılarak gerçeklik algısı ve insan doğası hakkında bilgiler edinilmiş, Realizm tartışılmıştır. Ayrıca Thomas Hobbes'un Leviathan isimli

eseri de¹⁶ bu çalışmaya insana dair üç çatışmanın anlaşılması ve Fearon'ın teorisine bir dayanak olarak katkıda bulunmuştur.¹⁷(Fearon, 1995)

Tez çalışması içeriği ile ilgili literatür taraması yapılmış, ardından Kıbrıs Tarihi kısaca anlatılmış, Kıbrıs yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu Dönemi, İngiliz Dönemi ve Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi incelenmiştir. İlk bölümün sonunda Kıbrıs Kurucu Antlaşmaları ve Bağımsızlık süreci işlenmiştir. İkinci bölüm olarak Kıbrıs Sorunu ve Taraflar açıklanmış, dayanak olarak ise gazete araştırmaları yapılmıştır. Analiz kısmında ise Milliyet Gazetesi arşivinden yararlanılmış, 1965-74 yılları arasında Kıbrıs, bağımsızlık, bölünmezlik, pazarlık anahtar kelimeleri üzerinden tahlil yapılmıştır. Bu analizin amacı basında çokça kullanılan kelimelerden yola çıkarak Kıbrıs'ta yaşananların aslında milli bir sorun olduğunun ve savaşa neden girildiğinin açıklanmasıdır. Sonuç kısmında tezde yer alan tüm bölümler ilişkilendirilmiş, çalışma boyunca bahsedilen tüm sorunların neden oluştuğu, Kıbrıs'ın Türkiye için bireysel bir mesele olarak görülmesi, bu yüzden de Ada'ya yapılan müdahalenin gerekliliği, durumun savunma amacı gütmesi, imzalanan bireysel ve uluslararası antlaşma içerikleri ve 1965-1974 yılları Milliyet gazete arşivi ile desteklenmiştir.

TCE™

---

¹⁶ Hobbes'un insan doğası, güvensizlik ve anarşik ortam üzerine düşünceleri için bkz. Hobbes, Leviathan, (2005).

¹⁷ Rationalist Explanations of War.

2.JAMES D. FEARON “SAVAŞIN AKILCI AÇIKLAMALARI”

Uluslararası arenada, devletlerin birbiriyle olan problemlerini çözmek için yöneldiği iki hamle vardır. Bu hamleler, diplomasi ve savaştır. Diplomasi, sorunları barışçı bir şekilde çözmeyi amaçlar ve buna bağlı olarak da çoğunlukla müzakere kapsamında yer alırken, savaş ise devletlerin diplomatik yollarla çözemediği ve kendi devlet çıkarlarını tehdit eden bir problem varlığında güç kullanma durumu anlamına gelmektedir. Bu noktada tarafların söz konusu seçim öncesinde kendi ulusal çıkarlarına zarar gelmemesi adına mutlaka kâr-zarar hesaplaması yapması gerekmektedir.

Rasyonel teori kapsamına giren bu hesaplama, aynı zamanda risk analizi anlamına da gelmektedir. Rasyonel Seçim Teorisi, tarafların akla ve mantığa uygun olarak karar alması ve bu kararı almadan önce kendi çıkarlarını ele alarak kar ve zararın hesaplanması noktalarına dayanmaktadır. Rasyonalizme göre, hesaplamayı en iyi yapan taraf diğerine oranla daha kârlı çıkmakta hatta belki kazanan taraf olmaktadır. Teori, akılcı yolla tarafların hareket etmesinin rasyonel bir hamle olacağını savunur ve bu duruma diplomasi iyi bir örnek olarak görülebilir. Bazı devletler, diplomatik hamleler yaparken rasyonel seçim yapmakta ve ona göre hareket etmektedir. Fakat bazı devletler ise diplomasi yerine ilk hamle olarak savaşı tercih edip, seçime uygun bir şekilde davranmaktadır. Akılcı yolla baktığımız zaman savaşın, sosyal, kültürel ve maliyet yönünden devletlere büyük zararları olduğunu görmekteyiz. Ekonominin en büyük sorunlardan biri olduğu uluslararası sistemde savaş, ekonomik bir çöküş olarak da adlandırılabilir. Buradaki asıl soru, bazı devletler müzakere gibi diplomatik yolları denemek yerine neden doğrudan savaş seçeneğine yönelmektedir? James D. Fearon, Savaşın Akılcı Açıklamaları isimli eserinde bu konuyu ele almıştır ve bazı kavramlarla devletlerin durumlar karşısındaki davranışlarını anlamlandırmayı hedeflemiştir.

Bu tezde, James D. Fearon'ın Savaşın Akılcı Açıklamaları çalışmasından yola çıkılmıştır, bunun nedeni ise teoride uluslararası sistemin ve savaşın gerçeklerinin göz ardı edilmemesi ve en riskli durumların hesaba katılarak çözüm analizlerinin ileri sürülmesidir. Ona göre savaş uluslararası arenada yer alan bir bulmacadır ve bunun da çözümleri vardır. Çözüm, gerçekçi olmak ve akılcı davranmaktır. Savaşların tamamen engellenebileceği, uzun süre kalıcı çözümlerin yaratılabileceğinin çok zor gerçekleşebileceğini, buna rağmen tek çözümün savaş olduğu durumlarda bile

devletlerin kazanç elde etmesinin yollarını tartışmaktadır. Bunun yanında Fearon, pazarlık ve bölünmezlik kavramları üzerinde özellikle durmuş, bunların olası bir savaş durumundaki iki kilit nokta olduğu çıkarımını yapmıştır. Pazarlık ve bölünmezlik kavramları, Kıbrıs'ta yaşanan anlaşmazlıkları ve sağlanamayan barış sürecini anlamlandırmakta yararlı olmuş, böylelikle Türkiye müdahalesinin gerekli olduğu açıklanmıştır.

Siyaset bilimi profesörü James D. Fearon, uluslararası pazarlık, iç savaş teorileri, savaş verimsizlik bulmacası ve izleyici maliyetleri konusunda çalışmış, savaş durumunun akılcı açıklamalarını yapmıştır. Fearon'ın çıkış noktası ve asıl sorusu savaş durumunun kazanan için de zararlı olduğunun bilinmesi ve başka çözümler üretilmesinin fırsatı varken ülkelerin neden savaşa yöneldiği, bazı devletlerin neden savaşa daha eğilimi olduğu üzerinedir. Fearon, savaş tartışmasını bir bulmaca gibi görmüş ve bu tartışmayı üç açıklamayla çözmeyi hedeflemiştir. İlk açıklama liderler ile ilgilidir, liderlerin de insan olduğunu ve dolayısıyla kusurlu olduklarını söylemektedir. Ona göre liderler çoğu zaman irrasyonel hareket etmekte, olası savaş maliyetlerini ve yanlış algıyı, savaşın maliyetlerini ve götürülerini doğru ön görememektedirler. İkinci açıklama liderlerin çıkarları ile ilgilidir, savaş emri veren liderlerin kendi çıkarlarını koruma pahasına bu durum içerisinde olduğunu – motivasyonunun kendi çıkarları olduğunu – fakat savaşa maruz kalan askerlerin ve halkın kayıplarını karşılamadığını ileri sürmektedir. Üçüncü açıklama ise ön görüş ile ilgilidir, savaşın rasyonel bir hamle olarak kabul edildiği zamanlarda bile olası durumun maliyetini ve riskini doğru hesaplayabilen liderler, aynı zamanda savaşı bitirme gücü olan liderlerdir. Fearon, bulmacadaki bu üç maddenin çözülmesi halinde uluslararası sistemde yer alan bugünün 'mantıksız' olarak adlandırılan hareketlerinin ve mümkün olan çözüm önerilerinin daha iyi anlamlandırılacağını düşünmektedir.¹⁸(Fearon, 1995)

James. D Fearon, “konu bölünmezliği (issue indivisibility)” başlığı altında bazı durumların özel nitelik taşıdığını ve bu nedenle değiştirilemeyeceğini ileri sürmüştür. Örneğin bir ulusu ele alırsak toprak bütünlüğü o devlet için hayati önem taşımaktadır. Bu yüzden herhangi bir pazarlığa açık olmayan toprak bütünmezliği, aynı zamanda ulusun değişmez unsuru olması nedeniyle korunması gereken bir kavramdır. Buna dayanarak Fearon, toprak bütünlüğünün devletin var oluşundaki yapı taşlarından biri

---

¹⁸ Rationalist Explanations of War.

odluğunu ve bu yüzden herhangi bir pazarlığa açık olmadığını, devlet için olmasa da olur olmadığını savunmuştur. Kısacası toprak bütünlüğünü tehdit edecek her şey tehlike sayılır ve rasyonel yollardan anlaşma sağlanamazsa savaş bu durum için geriye kalan tek akılcı çözümdür. Genellikle bu gibi kavramlarda pazarlık gerçekleştirilemeyeceği için savaş durumu mantıksız olmamaklar beraber uluslararası hukuka da aykırı düşmemektedir. Günümüze uyarlayacak olursak Kıbrıs Meselesi de Türkiye için konu bölünmezliğine dâhildir yani pazarlığa açık değildir ve bölünemezdir. Söz konusu pazarlığa açık olmama durumu beraberinde yeni çatışmalar ve çözülmesi zor problemler getirmekte, bu problemler uzun vadede devletlerarası büyük sorunlara yol açmaktadır. Çözülmesinin hayati önem taşıdığı ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu en mühim savaşlardan biri de Kıbrıs Adası'ndaki anlaşmazlıklardır.

Kıbrıs, Akdeniz'in doğusunda yer alan, konumundaki en büyük üçüncü ada olan ve bünyesinde Ermeniler, Maronitler, Latinler, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler olmak üzere beş etnik grup bulunduran bir adadır. Kıbrıslı Rumlar yüzde seksenlik bir oranla adanın en kalabalık etnik grubunu oluştururken oranlamada ikinci sırada Kıbrıslı Türkler, geri kalan kısımda da diğer etnik gruplar yer almaktadır. Osmanlı ve İngiliz yönetimleri adada hâkim olmuş ve 1974 yılında hem yönetimdeki hem de halk tarafındaki tartışmalar alevlenmiştir. Akabinde adaya huzuru sağlama adına gerçekleştirilen çıkarma sonucu –Kıbrıs Barış Harekâtı- Kıbrıs resmen ikiye bölünmüş, Kıbrıslı Türkler KKTC yani Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olarak ilan ettikleri bölgede yaşamlarını sürdürmeye başlamıştır. Diğer etnik grupların neredeyse tamamı Kıbrıs Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşamakta iken, yalnızca Kıbrıslı Rumların küçük bir kısmı devlet yönetiminin bulunmadığı bağımsız bölgelerde yaşamaktadır. Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında adanın bölünmesiyle artan anlaşmazlık, İngiliz yönetiminden de etkilenmektedir. Bu noktada Fearon'ın Savaşın Akılcı Açıklamaları tezi, Türkiye'nin 1974 müdahalesinin analiz edilmesinde kullanılmıştır.

İngiliz tarihçi Edward H. Carr'a göre insan doğası gereği kötü ve çatışmaya yatkındır. ¹⁹(Carr,2010) Ona göre insanın olduğu yerde hırs, çekişme, anlaşmazlıklar vardır ve dolayısıyla savaş kaçınılmaz, doğal bir sonuçtur. Söz konusu mücadele durumu akılcı düşünceye göre çoğu zaman istenmeyen bir durum olsa da insanoğlu tarafından her

---

¹⁹ Yirmi Yıl Krizi 1919-1939.

zaman arzulanmaya mahkûmdur. İnsanlar, devletler, sorunların her zaman kolay bir çözümü olduğunu tahmin edebilmekte fakat her zaman buna uygun çözümler üretememektedir. Çoğu durum karşısında devletler, daha akılda kalıcı bir yöntem olarak savaşa yönelmektedir. Savaşların türleri amaçları ve nedenlerine uygun olarak incelenmekte ve kategorize edilmektedir.

Fearon'ın ilgili çalışmasında savaşın uluslararası ortamda aktörlerce de kabul görmüş kategorizasyonundan bahsedilmektedir. Ona göre savaş uluslararası ortamda da kabul edilmiş altı kategori ile açıklanmıştır: İnsan Doğası, Rejim Odaklı, İdeolojik, Dini, Global Sistem ve Ekonomi.²⁰(Fearon,1995)

İlk kategori insan doğasının doğuştan kötü olduğundan ve agresif, çatışmaya eğilimli olduğundan, hırslarını ve arzularını gerçekleştirmenin insanoğlunun hayat gayesi olduğundan bahsetmektedir. Rejim Odaklı Savaşlar bölümü, bazı hükümetlerin olası bir savaşa veya çatışmaya daha yatkın olduğunu işlemekte ve bunun nedeninin ise devletin niteliği ve çıkarları arasındaki uçurum olabileceğini düşündürmektedir. Üçüncü olarak ideolojiden bahsedilmiştir. Bazı politik görüşlerin, savaş kavramını oluşturduğu veya beslediği kabul edilmektedir. Görüş ayrılıkları, dünyanın farklı algılanışı hafif ve düzeltilabilir bir husus olarak görülse de günümüze kadar iki önemli dünya savaşının yaşanmasına oldukça yeterli bir neden olmuştur.²¹(Fırat,1997) Bir savaş nedeni olarak din de çoğu toplumu tarih boyunca anlaşmazlığa götürmüştür. Dini çatışmaların, bazı devletleri savaşa sürükleyen bir unsur olduğu ve bunun nedenleri bu bölümde ele alınmıştır. Kültür ve coğrafya fark etmeksizin dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan ve dini inançlarını gerçekleştirmeyi amaç edinmiş topluluklar, çoğu zaman hızla kargaşaya yönelir/yönlendirilir. (Kilise ve yönetim/halk çatışmaları, Orta Doğu ülkeleri gibi) Beşinci kategori Global Sistem'dir. Uluslararası sistem anarşiktir, bu yüzden devletler birbirleriyle sürekli çatışma içindedirler veya çatışmaya meyillidirler, bu doğal bir sonuçtur. Son olarak tartışılan unsur tüm dünyayı aynı anda sarsabilen birkaç nedenden biri olan Ekonomi'dir. Ekonomik yetersizliklerin, isteklerin, çıkarların savaş için direkt ve en belirgin neden olduğunu tartışmaktadır. Buna bağlı olarak ekonominin bozuk olduğu ülkelerde iç ve dış çatışmanın belirli periyodlarla düzenli olarak görüldüğü ve bir savaş nedeni olduğu gibi savaş sonucu olduğu da söylenebilir.

²⁰ Rationalist Explanations of War.

²¹ 1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu.

James D. Fearon’a göre literatürde yer alan incelenmiş hiçbir akılcı teori, var olan tercih durumunun köküne yeterince inemediği ve asıl noktayı kavrayamadığı için sorunu da açıklayamamıştır. Ona göre, uluslararası teorilerin standart rasyonalist yaklaşımlarının ortak hatası, liderlerin savaşın ortaya çıkaracağı sorunları –özellikle ekonomik sorunları- azaltabilecek hatta önleyebilecek unsur olan “Ante (Prewar, Savaş Öncesi)” pazarlıklarının yapılmasını engelleyen sorunları yeterince ele alamamak, bunları açıklayamamaktır. İdeal bir yaklaşım, savaş için rasyonel bir açıklama bulmalı, savaşa neden olan şeyleri ve liderlerin savaşı tercih etme hareketinin nedenlerini vermekten fazlasını yapmalıdır. Fearon’ın çalışması beş alt başlık üzerinde toplanmaktadır, bunlar; “(1) Anarşi; (2) Beklenen faydalardan daha büyük beklenen faydalar; (3) Rasyonel önleyici savaş; (4) Bilgi eksikliği nedeniyle rasyonel yanlış hesaplamalar ve (5) Akrabalık hakkında rasyonel yanlış hesaplamalar veya anlaşmazlıklardır”.²²(Fearon,1995) Ona göre ilk üç madde liderlerin pazarlık etmelerindeki sorunları, savaşın maliyetini engelleyecek anlaşmalar yapılmasını engelleyen konuları; son iki madde ise rasyonel liderlerin göreceli güçleri yanlış hesaplama/çözüm konularındaki bilgisizliklerinin ortaya çıkması durumunda üzerinde tartışılıp anlaşmaya varılmış bir plana ne kadar uyabileceğini ele almaktadır. Fakat yine de hiçbir madde liderlerin neden diplomatik yollarla çözüme ulaşabilecekken savaşı tercih ettiklerini tam anlamıyla açıklayamamaktadır.

Standart argümanların dışında çalışmada tespit edilen üç nokta bulunmaktadır. İlk mekanizmada rasyonel liderler bulunmaktadır. Bu kişiler, değişkenlikten kaynaklanan uluslararası verileri yanlış yorumlayabilmekte ve karşılıklı olarak görüşülmüş uzlaşma durumunu genelde tespit edememektedir. İkinci mekanizma rasyonel yollarla yönetilen devletler ile ilgilidir. Devletler, belirli olgular altında ve istifaya teşviklerinin olduğu durumlarda, taahhüt sorunlarından dolayı herhangi bir anlaşmaya varamazlar daha doğrusu olası bir çözümü tercih etmezler. Böyle durumlarda ise devletlerin anarşiden kaçınması neredeyse imkânsızdır. Anarşi ise herhangi bir otoritenin yokluğunda ya da aksamasında ortaya çıkan bir olgu olarak görülebilir, bu olgular aynı zamanda da tipik bir savaş nedenidir. Bu durumları engellemek adına bir ante antlaşması gündemde olsa bile devletler tamamen birbirlerine güvenemeyecekleri için devamlı bir barış ortamı

---

²² Rationalist Explanations of War.

sağlanamayabilir. Anarşinin bu noktada önemli olmasının nedeni, devletlerin hesaba katılmasına yarayan hiyerarşik bir sistemin olmayışıdır.

Üçüncü ve son mekanizma ise taahhüt problemleri ile ilgilidir. Anarşiyi engelleyen bir hiyerarşik sistemin olmayışı, devletlerin anlaşmaya varamamasına, çıkar çatışmalarına neden olmaktadır. Taahhüt problemleri bir veya birçok tarafın da denk olarak taviz vermesi için teşvikler konu olduğunda gündemde yer almaktadır. Bu teşvikler kısaca; Önleyici Savaş (Taviz veren taraf kalıcı bir elemeye maruz kalırsa kooperatif stratejiler mümkün olmayabilir), Güç Aktarımı (Yükselen iktidarı, güçlü olduğu takdirde hiçbir şey durduramaz) ve Müzakerede Pazarlık (Bazı imtiyazların sunulması taraflara avantaj kazandırır) olarak açıklanabilir.

Bunun yanı sıra pazarlık kavramı üzerinde de duran Fearon, devletlerin savaşmadan pazarlık yoluyla da anlaşabileceğini ve bunun için gerekli olanları işlemiş, dolayısıyla Kıbrıs'ta yaşanan Rum ve Türk çatışmasının derinlerine inilmiş, Kıbrıs'taki Türk kaynaklı müdahalenin tamamen 'Issue Indivisibility' yani 'Konu Bölünmezliği' ile ilgili olduğu belgelerle açıklanmıştır.

James D. Fearon, savaş durumunun mantığını, çeşitlerini ve olası sonuçlarını tartıştığı 'Savaşın Akılcı Açıklamaları' eserinde şiddetin bir seçim olduğu üzerinde durmuştur. Ona göre devletler birbirleriyle savaşmadan belirli yollarla çözüme ulaşabilir, böylelikle de huzur ve barış ortamı sağlanabilir. Fearon'ın çalışmasında üstünde durduğu bu yollar pazarlık ve bölünmezliktir. Akılcılık üzerinden savaş kavramını açıklayan akademisyen, güç kullanmadan mantığa en uygun bulduğu yolun pazarlık olduğunu söylemektedir. İnsanlar ve devletler, aralarındaki sorunu çözmek için iki tarafın da çıkarına uygun olacak şekilde yazılı ya da sözlü bir antlaşma yapabilir veya sorunlarını sırayla taviz vererek ya da bir başka deyişle fedakârlık yaparak çözebilir durumdadır. Çözüm yolu aslında belli olmasına rağmen devletler genellikle şiddete başvurur, ilk seçenek olarak savaşa yönelirler. Fearon, bunu üç aşama ile açıklıyor. Bunlar lider hareketleri, çıkarları ve öngörüdür. Teoriye göre devlet liderleri de insan doğasına göre davrandıkları için çoğu zaman kusurludur, her zaman doğru kararları verip uygulayamayabilir. Ayrıca söz konusu liderler, ulusal refahı göz ardı ederek devlete özgü kendi çıkarları için gereksiz riskler alabilmekte, savaş sonuçlarını yeteri kadar iyi hesaplayamamaktadır. Ancak olası savaşın risklerini ve sonuçlarını diğerlerine oranla daha iyi hesaplayan liderler

devletlerini ayakta tutabilir ve aslında kazananın olmadığı bir yarış daha önde bitirebilir. Fearon, bu üç yolun açtığı sorunların çözülmesi durumunda devletlerin akılcı davranabileceğini ve çözüm yolu olarak savaşı son seçenek olarak bırakacağını ileri sürmektedir. Fakat bazı durumlarda savaş seçim yerine zorunluluk olmakta, devletler kendini savunmak için güç kullanmak zorunda kalmaktadır. Bu ayrım yapılırken şartlar iyi analiz edilmeli hangi tarafın ya da tarafların kendini savunmak için güç kullandığı belirlenmelidir. Şüphesiz ki hiçbir taraf kendinin çıkarları doğrultusunda orantısız fiziksel güç kullandığını dile getirmez, aksine mağdur olduğunu ve buna mecbur kaldığını ileri sürer. Bu noktada bakılması gereken en önemli unsurlar yapılan hamlenin meşruluğu, uluslararası hukuk tarafından uygunluğu ve insan haklarına aykırı olup olmadığıdır. Uluslararası hukuk, devletlerin egemenlik ve bağımsızlıklarının tehdit altında olduğu durumlarda zor durumdaki yönetimlerin güç kullanabileceğini belirtmekte, buna bölünmezlik konusu denmektedir.

Savaşlar din, ideoloji, global sistem, rejim ve ekonomi başta olmak üzere daha farklı birçok nedenden oluşabilir. Ancak yaşanan her sorun devletleri fiziksel güce yönlendirecek nitelikte olmamakta, aksine uzlaşmaya daha açık hale getirebilmektedir. Çıkarları doğrultusunda hızlı hareket etmek isteyen devletler ise bahsi geçen tüm kuralları ihlal etmekte, insancıl olmayan hamleler yapmaktadır. Uluslararası kuruluşlar ile biçimlenen ve kaos durumunda dahi geçerli olan, uyulmak zorunda olunan kurallar ilk kez Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra düzenlenmiştir. Aslında sistem içerisindeki tüm devletlerin haberdar olduğu fakat kolayca ihlal ettiği unsurlar, Birinci Dünya Savaşı'yla tüm dünyada ekonomik, askeri, sosyal ve sivil zarara neden olmuş, en büyük hasarı savaşan devletlerin sivil halkı ödemiştir. Anlaşmazlıklarda herhangi bir sorumluluğu olmamasına rağmen en büyük zararı halklar gördüğü için bu durum haksızlık olarak nitelendirilmiş, özellikle sivilleri koruma adına benzer adımlar atılmıştır. Kısa zaman içerisinde bu kurallar askeri güçler dâhil herkesi kapsamış, devletlerin insanlık haklarını tehdit edecek herhangi bir hamle yapmasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Atılan bu adım aslında uluslararası sistemde kimin gerçekten haklı olduğuna dair yeni bir tartışma doğurmuş, siyasi yönden yakın ilişkiler içerisinde olan devletler birbirlerini desteklemeye başlamıştır. Ortaya çıkan tartışmalar yüzünden yetkili kuruluşlar bazı kararları zamanında verememiş, bu süreç içerisinde de zarar

gören taraf daha büyük sorunlar yaşamıştır. Bu duruma başlıca örnek Kıbrıs Adası'nda taraflar arasında yaşananlardır.

Ada yönetiminin 1878 yılında Osmanlı Devleti'nden geçici olarak İngiliz Yönetimi'ne verilmesi ile Kıbrıslı Rumlar'da Yunanistan ile birleşme yani Enosis arzusu doğmuştur.²³(Kalelioğlu,2011) Yönetim değişikliği öncesinde de Kıbrıslı Rumlara oranla azınlıkta bulunan Kıbrıslı Türkler, birçok şiddet eylemine maruz kalmışlardır. Rum topluluklar, 1878'den önce de adada Türklerin olmasından son derece rahatsız olmuş, huzurun bozulmasına her fırsatta Türkleri neden olarak göstermişlerdir. Rum topluluklar tarafından çok sayıda bombalama, çatışma, sivil halka zarar eylemleri yapılmış, Rum örgütlenmeler Yunanistan ve İngiltere tarafından desteklenmiştir. Yönetimde İngiliz döneminde ise zaten var olan Enosis istekleri dile getirilmiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması ve ada yönetiminden geçici olarak çekilmesi Yunanistan ve İngiltere'yi kendi çıkarları doğrultusunda heveslendirmiştir. Osmanlı'ya vergi ödemesine rağmen yönetim kadrolarında daha çok Rumlara yer veren İngiliz yönetimi, Türkleri adada her yönden ikinci planda bırakmıştır. Adaya uzun süre müdahale etmek istemeyen ve ada yönetimini kendi haline bırakmak isteyen Türkiye, vatandaşlarına yapılan ve gittikçe artan şiddet sürecinden sonra topraklara müdahale etmek durumunda kalmıştır. Müdahaleden önce Türk yönetimi yıllar içerisinde Kıbrıs Başbakanı III. Makarios ile çok sayıda görüşme yapılmış, adada hızla tırmanan şiddet eylemlerine çözüm arayışı ile Kıbrıs'ta farklı ülkelerin de katılımıyla birçok toplantı düzenlenmiştir. Girişimlerden sonuç elde edemeyen Türkiye, vatandaşlarının güvenliği sağlamak için adaya askeri müdahalede bulunmuş, amacının huzur sağlamak olduğunu her fırsatta belirtmiştir.

Buna karşılık müdahalenin bir işgal olduğunu ve hukuka aykırı olduğunu iddia eden Rum yönetimi ve Yunanistan, konuyu uluslararası kuruluşlara taşımıştır. Enosis'in Türkler yüzünden gerçekleşebilecek bir durum olduğunu, Türklerin adayı işgal ettiği iddiasıyla birleştiren ve Rumların eziyet çektiğini ifade eden Rum yönetimi hiçbir zaman söyledikleri gibi barışçıl bir tutum içerisine girmemiştir. Buna örnek olarak BM'nin çözüm sürecindeki eylemlerine verdikleri yanıtlar gösterilebilir. BM'nin katkısıyla hem ekonomik kalkınma hem de huzuru sağlama amacıyla birçok tasarı

---

²³ Kıbrıs Barış Harekâtı ve Gazimagosa Savunması (15 Temmuz-15 Ağustos 1974).

milletler arasında tartişılmış, Türkiye Cumhuriyeti bu konudaki girişimlerin hepsini desteklemiş fakat Yunanistan yönetimi, tarih boyunca bazı barış içeren teşebbüslere hayır cevabını vermiştir. Çözüm için sunulan 1985-86 Taslak Antlaşmaları, 1992 Fikirler Kümesi (BM Sponsorluğunda), 1994 Güven Oluşturma Önlemleri Paketi, 2004'te de Kıbrıs Sorunu'nun Kapsamlı Çözümü yani Annan Planı, Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından reddedilmiştir. Adını BM Eski Genel Sekreteri Kofi Annan'dan alan plan, Türk ve Rum olarak bölünen adanın bağımsız olarak birleştirilmesini önermiştir.²⁴(Dışışleri Bakanlığı, 2019) Venedik yönetimi döneminden beri çeşitli baskı ve şiddet eylemleri yaşayan Kıbrıslı Türkler adına Türk yönetimi bu planı onaylarken, uluslararası ortamda barış çağrısı yapan Rum yönetimi, planı reddetmiştir.

The logo consists of the letters 'TCE' in a bold, white, serif font, with a small 'TM' trademark symbol to the upper right of the 'E'. The text is centered within a solid red rectangular background.

---

²⁴ T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî Sitesi, (2019).

3.TARİHSEL SÜREÇ

3.1 Kıbrıs Kısa Tarihi

Kıbrıs, Akdeniz’de yer alan en büyük üçüncü ada statüsünde bulunmakta ve geçmişten bugüne farklı etnik gruplara ev sahipliği yapmaktadır. Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu topraklarda Ermeniler, Maronitler ve Latinler de yaşamlarını sürdürmektedir.²⁵(Ministry of Foreign Affairs,2019) 1489 tarihinde Venedik Cumhuriyeti’nin adayı işgal etmesi ile başlayan Venedik Yönetimi, önceki yönetimlerden farklı bir tutum sergileyerek baskı politikasına devam etmiştir. Yönetim de Venedik soyluları arasından seçilmiş, adanın tüm zenginliği Venedik’e taşınmıştır. Önceki yönetimden adada kalan halk, tarım ve çiftçilikle uğraşarak yaşamını aynı topraklarda devam ettirmiştir.²⁶(Purcell,1969) Yönetim feodal sistemi benimsemiş, küçük toprak ve köyleri toprak ağaları sorumluluğunda bırakmış ve vergilerini toplamıştır. Bu esnada Kıbrıs halkı soylular için uzun süre çalışmış, bu durumu daha fazla kaldıramayıp Osmanlı Devleti’nden yardım istemiştir. Kıbrıs’ta Venedik Yönetimi Dönemi, 1570 yılında Venedik güçlerinin İnebahtı mevkiinde Osmanlı İmparatorluğu’na karşı aldığı yenilgi ile sona ermiş, bu sayede Ada, Osmanlı hâkimiyetine girmiş, Kıbrıs halkının desteğini alan Osmanlı Yönetimi uzun süre adada hâkimiyet kurmuştur.²⁷(Gazioğlu,1994) Egemenliğini ve gücünü korumak isteyen Osmanlı Devleti, uluslararası alanda benimsediği tüm korumacı politikalara rağmen Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra çok güç kaybetmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi’nin son zamanlarında Doğu Anadolu, Balkanlar ve Karadeniz Bölgeleri’nin Rus tehdidi altında olması Kırım Savaşı’nın başlamasına neden olmuş, ardından Osmanlı İmparatorluğu’nun bütünlüğünün ve bağımsızlığının garantörü olan Paris Antlaşması imzalanmıştır. Atılan imza nedeniyle bir süre için güçlenen Osmanlı, 1877-1878 yıllarında topraklarının doğu bölgelerinde Rusların kendini göstermesiyle tekrar çatışmaya girmek durumunda kalmış, ardından Osmanlı-Rus Savaşı başlamıştır. Tarihlerinde çoğunlukla çatışma durumunda olan bu iki millet, 1677 yılından 1918 yılına kadar yoğun bir şekilde savaşmış, 1877-78 yılları arasında

²⁵ Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs’s Official Website, (2019).

²⁶ Cyprus

²⁷ Kıbrıs Türk Tarihi, Türk Dönemi 1570-1878.

gerçekleşen savaş Osmanlı'nın zayıf durumunun, artık Avrupalı ülkeler tarafında fark edilmesine ve toprak paylaşım planlarının yapılmaya başlanmasına yol açmıştır. Savaşın ardından ortamı yumuşatmak amacıyla Osmanlı ve Rus birlikleri arasında 3 Mart 1878 tarihinde, İstanbul Yeşilköy'de bulunan Simenoğlu Köşkü'nde Ayastefanos Barış Antlaşması gündeme gelmiştir.²⁸(İsmail,1992) Söz konusu antlaşma maddelerinin Rusya'yı Balkanlarda güçlendirme yönünde olması ise Avrupalı devletleri son derece rahatsız etmiş ve başlıca tepki İngiltere'den gelmiştir. Bu antlaşma aynı zamanda Osmanlı'yı yüklü bir borcun içine sokmuş, Osmanlı yönetimi bu ve buna benzer ağır şartları kabul etmek istememiştir. Ayastefanos Barış Antlaşması'nın, Paris Antlaşması ile ters düşmesiyle antlaşma kapsamındaki devletler yani Paris Antlaşması'nı imzalayan devletler, antlaşma maddelerini incelemiş ve Ayastefanos Barış Antlaşması'nı kabul etmeyeceklerini Rusya'ya iletmişlerdir. Herhangi bir Avrupalı devletle savaşmak istemeyen Rusya ise orta noktada buluşulabileceği konusunda açık olduğunu göstermek adına yeni bir antlaşma teklifinde bulunmuştur. Ardından ilgili maddelerin sertliği, yedi devlet (Alman İmparatorluğu, Avusturya Macaristan İmparatorluğu, İngiltere, Fransa, İtalya Krallığı, Osmanlı İmparatorluğu, Rusya İmparatorluğu) tarafından imzalan Berlin Antlaşması ile Avrupalı devletlerin (özellikle İngiltere'nin) çıkarları doğrultusunda yumuşatılmıştır.

Bu sırada Berlin Antlaşması'nı imzalaması koşuluyla İngiltere, Kıbrıs'ın üs olarak İngiliz yönetimine verilmesi teklifinde bulunmuştur. Teklifi kabul eden Osmanlı İmparatorluğu, buna karşılık Berlin Kongresi'nde İngiltere'nin desteğini almayı da yine İngiltere'nin sözüyle garantilemiştir. Osmanlı yönetiminden Sadrazam Saffet Paşa ve İngiliz büyükelçisi Sir Layard 4 Haziran 1878 tarihinde bir antlaşma imzalamışlardır.²⁹ (Çiçek,2002) Bu antlaşma ile Rusya'nın barışı bozması halinde İngiltere, Osmanlı ile savaşa girmeyi kabul etmiştir. Buna karşılık olarak da Ada yönetimi belli bir miktar vergi karşılığında geçici olarak İngiltere'ye verilmiştir. Kongrede Berlin Antlaşması beş ülkenin (Rusya, Avusturya, Fransa, İtalya, Almanya) katılımıyla yürürlüğe girmiş, böylelikle Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma süreci de hızlanmaya başlamıştır. İngiltere'nin üs teklifini bir avantaj olarak gören Osmanlı yönetimi, bu antlaşmayla birlikte aslında İngiltere'nin Osmanlı topraklarını paylaşımı için bir adım attığını

²⁸ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu ve Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu (1960–1983),

²⁹ Kıbrıs, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.

öngörememiştir.³⁰(Dışışleri Bakanlığı,2019) Osmanlı'nın 19. Yüzyıl'da en fazla toprak kaybettiği antlaşma olarak tarihe geçen Berlin Antlaşması'ndan en kârlı ayrılan taraflar Bosna Hersek'ten ayrıcalıklar elde eden Avusturya ve Kıbrıs'ı üs olarak kullanma hakkını alan İngiltere olmuştur. Böylelikle Ada halkı 1878 tarihinden 1960'a kadar sürecek olan İngiliz hâkimiyetiyle tanışmıştır. Söz konusu yönetim, Kıbrıslı Türkleri son derece üzmüş ve bir kısmının da adadan ayrılarak Türkiye'ye yerleşmesine neden olmuştur. Uzun süre yönetimde kalan İngiliz hükümeti 1 Kasım 1914'te Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na kendi aleyhine girdiğini iddia ederek Kıbrıs Adası'nı egemenliği altına aldığını duyurmuş, 1915'te ise Ada yönetimini savaşa birlikte girme koşuluyla Yunanistan'a teklif etmiştir. Fakat savaşın lehine sonuçlanmayacağını düşünen Yunanistan, bu teklifi geri çevirmiştir.³¹ (Ministry of Foreign Affairs,2019)

Birinci Dünya Savaşı'nın son zamanlarına doğru Ada'da Kıbrıslı Rumların Enosis düşünceleri ile Kıbrıslı Türklerin Ada'nın geri iadesinin yapılması talepleri, topluluklar tarafından faaliyete geçirilmeye başlanmıştır. Ardından, 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması doğrultusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kıbrıs Adası'nın İngiltere'nin olduğu hususunda karar vermiş ve Ada'daki Türklere kendi kaderlerini tayin etme hakkı tanınmıştır. Fakat bu noktada Türklerin sadece iki seçenekleri bulunmaktadır: Ada'da kalıp Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkmak veya Türkiye'ye göç etmek. Vatandaşların önemli bir kısmı bu göç hakkını kullanmış, yıllar içerisinde nüfus dağılımındaki bozulmalar üzücü bir duruma gelmiştir. Ada'ya artık resmen sahip olan İngiltere, 10 Mart 1925 tarihinde Ada'nın Taç Kolonisi olduğunu duyurmuştur. Ada içerisinde en yüksek yetkiye sahip olan Yüksek Komiser ise vali durumuna getirilmiştir. Taç Kolonisi, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'ne kadar sistem içerisinde kalmaya devam etmiştir. 1931'de Ada'da İngiliz yönetimine karşı başlatılan isyan sonrasında her iki toplum da kontrol altına alınmış ve önceki yönetimlere oranla daha çok baskı görmeye başlamıştır. Yıllarca süren sıkıyönetim, İkinci Dünya Savaşı atmosferinin getirmiş olduklarıyla bir nebze yumuşamış ve Ada'da yasaklanmış olan tüm siyasal faaliyetlerden engellemeler kaldırılmıştır. Buna bağlı olarak Kıbrıslı Rumlar

³⁰ Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Resmî Sitesi, (2019).

³¹ Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, (2019).

ve Türkler arasında çeşitli siyasi partiler kurulmuş, temsiller sağlanmaya başlanmıştır. Takip eden süreçte İngiltere'nin davetiyle Londra Konferansı'na katılan Türkiye bu hamlesiyle aynı zamanda da Kıbrıs'ta taraf haline gelmiş, buna karşı Kıbrıslı Rumlar ise Yunanistan desteğini de alarak Enosis için diplomatik denemelerde bulunmaya başlamışlardır. İstenilen sonuç alınamayınca silahlı yolları deneyen Kıbrıslı Rumlar, 1955'te Eoka isimli bir örgüt kurmuş ve İngiliz yönetimini düşürmeyi hedeflemişlerdir. Her ne kadar ilk amaç İngiliz yönetiminin düşürülmesi olsa da zaman içerisinde dikkatler Kıbrıslı Türklere çevrilmiştir. Bu baskıyla mücadele edebilme adına harekete geçen Kıbrıslı Türkler ise, Türkiye'nin desteğini alarak Türk Mukavemet Teşkilatı'nı (TMT) kurmuş, Eoka'ya karşı mücadelelerini başlatmışlardır.³² (Batur,2007)

Yaşanan tüm sorunlara karşı uluslararası alanda hızla çözüm sürecine girilmiş, ülkelerin katılımıyla da barış görüşmeleri başlatılmıştır. Görüşmeler özellikle Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin yani garantör ülkelerin katılımı gerekliliği ile gerçekleştirilmiş, yine birlik tarafından oluşturulmuş ortak kurallar karşısında taraflara Kıbrıs'ta yaşananlarla ilgili söz hakkı vermiştir. BM, görüşmelerde kontrolü ele almış, çözüm önerileri için çok sayıda imkân yaratmıştır. Görüşmeler esnasında önce Yunanistan'da, ardından Kıbrıs'ta yönetim karşıtı gruplar darbe yapmış, özellikle Ada'da çatışmalar artmıştır. BM'nin sağlamaya çalıştığı çözüm sürecine rağmen tarafların arasındaki anlaşmazlıklar iyice alevlenmiş, böylelikle Türkiye Ada'ya müdahale etmiştir. Müdahale ile birlikte Ada'da iki taraf oluşturulmuş yani taksim edilmiştir.

---

³² Rauf Denktaş-Yeniden Yaşasaydım.

3.2 Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu 1517 tarihinde Mısır'ı, 1521'de Rodos'u ve 1669'da Girit'i fethettikten sonra Kıbrıs ile ilgilenmeye başlamıştır. Uyguladığı politikalar ile Akdeniz'de sınırlarını hızla genişletmekte olan Osmanlı, Kıbrıs'ın genişleyen sınırlarının içinde kalması ve o dönemde adada bulunan korsanların hac seferine giden gemilere ve Osmanlı donanma gemilerine saldırmasından sonra Kıbrıs'ı sıradaki hedefi olarak görmüştür. Aynı zamanda Kıbrıs'ta hüküm süren Venedikliler, Osmanlılara karşı sert bir tutum sergilemiş fakat adada yaşayan Kıbrıslı Ortodokslar ise Osmanlı'ya yardım çağrısında bulunmuştur. Venedik yönetimi döneminde Osmanlılar ara ara adaya baskınlar yapmış, 1489 yılında adayı Venedik'in işgal etmesiyle Osmanlılar Karpaz'a saldırıda bulunmuş, birçok esir ve ganimet almıştır. 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı ele geçirmesiyle, Venedik'in Memluklara ödemesi gereken verginin Osmanlılara ödenmesine karar verilmiş, ardından Kanuni Sultan Süleyman döneminde Venedik yönetimiyle İstanbul'da yaşamlarını sürdüren Venediklilere özel ayrıcalıklar sağlanması karşılığında yapılan antlaşma gereğince Kıbrıs'tan alınan vergi miktarı artırılmış, Venedik yönetimi Kıbrıs'ı kaybetme endişesiyle Osmanlı'ya karşı tavır almıştır. Bu esnada Lefkoşa, Mağusa, Girne'deki güçlerini sağlamlaştırarak vatandaşa yapılan baskıyı çoğaltmıştır. Osmanlı da Limasol'a 1539 yılında yaptığı baskınla yönetime büyük zararlar vermiştir.³³(Gazioğlu,1994)

Venedik yönetiminin Osmanlılara karşı korsanları desteklemesi, korsanların II. Selim'e gönderilen hediyelere el koyması, 1563 yılında Mısır hazine defterdarının bindiği geminin yağmalanması ve buna benzer olaylar yüzünden Osmanlı harekete geçmeye karar vermiştir. Bu amaçla önce Venedik'e elçi göndermiş, gönderilen elçinin tutuklanmasıyla da Osmanlılar Venedik konsolosunu ve Venedikli tüccarları tutuklamış, karşı atak yapmıştır. 1570 yılında Osmanlıların Kıbrıs'ı almak için yönetime yaptıkları baskılar karşılıksız kalmış, Lala Mustafa Paşa emrindeki ordu herhangi bir çatışmaya girmeden 1570 yılında Limasol'a çıkmış, yine aynı yıl içerisinde ada halkının büyük desteğiyle Lefkoşa'yı ve Girne'yi ele geçirmiştir. Ardından Mağusa için harekete geçen Osmanlılar, bu sefer halkın direnişiyle karşılaşmış 1570 yılının sonlarına doğru başlayan direniş, 1571'de Mağusa kale komutanının beş madde içeren bir antlaşma ile

³³ Kıbrıs Türk Tarihi, Türk Dönemi 1570-1878.

kaleyi Osmanlı'ya teslim etmesiyle sona ermiştir. Mağusa'nın alınması, Osmanlıların Kıbrıs'taki yönetim sürecinin başlangıcıdır. Osmanlı, yönetimini güçlendirmek ve diğer ülkelerin verebileceği zararlardan korunmak adına Kıbrıs'a yaptıkları sefer sırasında askeri ve siyasi yatırımlar yapmış, Avusturya ile barış antlaşması (1568), Fransa ile II. Kapitülasyon Antlaşması (1569), Rusya ile barış antlaşması (1570) imzalamıştır. Bu esnada Venedik yönetimi Osmanlı'nın karşısında durabilmek için bazı Avrupalı devletlere destek çağrısında bulunmuş ve Haçlı Donanması'nı (Malta Şövalyeleri, Sicilya Krallığı, Ceneviz Cumhuriyeti ve Sava Dukalığı katılımıyla) oluşturmuştur. Haçlı Donanması'nın Osmanlı'yı İnebahtı'da yenilgiye uğratması (1570), 1571 yılında Kıbrıs'ın resmen Osmanlı egemenliği altına girmesine engelleyememiştir.

Osmanlı yönetimi, adayı hâkimiyeti altına aldıktan sonra adadaki yaşamı hem Osmanlı tarihi yaşam düzenine hem de Kıbrıslıların o döneme kadar olan yaşam düzenine uyacak şekilde ayarlamıştır. Kıbrıs'ta Osmanlı egemenliğinin ardından adada yaşamlarını sürdüren Latinlerin birçoğu ya adayı terk etmiş ya da sefer sırasında öldürülmüştür. Bu sırada Anadolu'dan gelen Türkler adaya yerleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle meslek sahibi olmak isteyenler adaya hızla getirilmiş ve vergilendirmeden üç yıl muaf tutulmuş, 1572 yılında başlayan Osmanlı'nın İskân Politikası 1689 yılına gelindiğinde son bulmuştur.³⁴(Gazioğlu,1994) O dönemde adada 30.000'e yakın Türk olduğu tahmin edilmekte, Osmanlı Türk olmayan halkı da adaya göndermektedir. Ardından Lefkoşa ve Mağusa kalelerinden meslek sahibi olmayanlar çıkarılmış ve kalenin dış bölgelerine gönderilmiş, yerlerine güvenlik tedbiri olarak Türkler yerleştirilmiştir.³⁵ (Sahillioğlu,1967) Kıbrıs'ın nüfusu, 1570 yılında başlayan ve uzun süre sona ermeyen kuraklık, veba salgını ve kıtlıktan dolayı zaman içerisinde sürekli değişiklik göstermiştir.³⁶(Ministry of Foreign Affairs,2019) Osmanlı yönetimi adanın merkezini Lefkoşa olarak göstermiş, böylelikle Kıbrıs Beylerbeyilik ilan edilmiş; Baf, Mağusa, Girne sancak ilan edilmiş, beylerbeyiliğin gelişmesini sağlamak için ise İçel, Tarsus, Alaiye, Sis ve Zülkadiriye sancak olarak Kıbrıs'a bağlanmıştır. Kıbrıs için bir

³⁴ Kıbrıs Türk Tarihi, Türk Dönemi 1570-1878.

³⁵ Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi

³⁶ <https://pio.mfa.gov.ct.tr/kibrisin-sosyal-ekonomik-ve-siyasi-tarihi/>

kanunname hazırlanana kadar ise Karaman Vilayet Kanunnamesi uygulanmıştır.³⁷ (Gazioğlu,1994)

Yönetim, adada az sayıda kalan askerlerin adadan ayrılmaması için toprak teklif etmiş ve onları adada kalmaya özendirmiştir. Osmanlı yönetiminin Kıbrıs'taki hâkimiyeti 1878'de adaya İngilizlerin çıkma sürecinde zayıflamış, Osmanlı'nın ittifak devletleri ile savaştan mağlup ayrılmasıyla da İngilizler adayı işgal etmişlerdir. Kıbrıs halkı bu işgal sürecine kadar adada özerk yaşamış, özellikle Beylerbeyilik sürecinde adada yaşayan tüm milletlerin temsilcileri Divan adı altında toplanmış ve taleplerini bu yolla padişaha iletmiştir. Fakat 1670 yılında gerçekleşen Girit Savaşı ile bu statü ortadan kalkmıştır. Halkın Venedik yönetimi ve daha öncesinde maruz kaldıkları dinsel baskı Osmanlı yönetimi döneminde olmamış, millet sistemi uygulanmış, Hristiyanların mal ve mülkleri kabul edilmiş, vergilendirmeye tabi tutulmuşlardır. Müslümanların vergilerden muaf olması ve Osmanlı tarafından kayırıldığına düşünülmesi, azınlıkların Osmanlı'ya karşı tepki almasına neden olmuştur. Osmanlı yönetimi döneminde yaşanan 1804 İsyanı ve 1821 Temmuz İsyanı ise azınlıkların Osmanlı'ya olan tepkisini artırmıştır. 1804 yılında var olan yönetici sistem azınlık kesimlere, çoğunlukla da Hristiyan kesime yüksek vergi uygulamasında bulunmuş, günlük hayat ve mesleki alanlarda azınlıklar ikinci planda kalmıştır.³⁸(Kızılyürek,2012) Müslümanların yönetici sınıfında da çoğunluk olması, azınlıkları oldukça rahatsız etmekteydi. Venedik döneminde Katolikler tarafından büyük baskılara maruz kalan Ortodoks Kilisesi, Osmanlı yönetiminin adaya çıkışını olumlu karşılamış ve o dönemden itibaren zamanla Osmanlı yönetiminin bir parçası haline gelmişti. Toplanan vergilerden belli bir miktarda pay alan kilise, daha güçlü bir hale gelmiştir. Altı yüz yıllık uzun tarihi boyunca Osmanlı Devleti, çeşitli etnik topluluklardan ve din mensuplarından oluşan gruplara 19. Yüzyıla kadar hükmetmiştir. Osmanlı'nın devlet yönetimi anlayışı içerisinde söz konusu gruplar “millet”, yönetim sistemi ise “millet sistemi” olarak adlandırılmıştır. Millet Sistemi, devlet içerisinde birbirinden farklı toplulukların kendi hukuklarına uygun yaşama hakkı tanıma, dini ve sosyal konularda özgürlük sağlama amacıyla oluşturulmuştur. Osmanlı, bu sistem ile sınırlar içerisinde huzuru ve güvenliği amaçlarken aynı zamanda da adalet ve devlet

³⁷ Kıbrıs Türk Tarihi, Türk Dönemi 1570-1878.

³⁸ Kıbrıs Tarihi.

yönetimine güveni de sağlamaya çalışmıştır.³⁹(Ulutürk,2012) Ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen Hristiyan kesim Osmanlı yönetiminin batı ülkelerine tanıdığı kapitülasyonlardan yararlanma adına liman şehri olan Larnaka'da açılan konsolosluklarla ilişki kurmuş, böylelikle de yeni bir sınıf ortaya çıkmaya başlamıştı. Hristiyan kesim ticarete yönelmiş, Rumlardan ve Ermenilerden oluşan burjuva sınıf iç ve dış ticaret alanlarında hâkimiyet sağlarken, Müslüman kesim ise geleneksel uğraşları olan askeri ve bürokratik işlere bağlı kalmıştı.⁴⁰(Heide,1980)

19. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde Hristiyanlar ekonomik üstünlüğe sahip olmuş, Müslüman kesimin çoğunluk olduğu yönetici sınıfa da girmişlerdi. Kilisenin güçlenmesi ve Hristiyanların zenginleşmesi Müslüman gruplar arasında hoş karşılanmamakta, gerginlik artmaktaydı. Müslümanlar 1804 yılında buğday kıtlığının baş göstermesiyle de kilise ve dragomana* karşı ayaklanmışlardı. Padişah III. Selim'in asker göndermesiyle isyan ancak bastırılabilmişti. Kısacası 1804 isyanı, Müslüman kesimin gittikçe güçlenen Hristiyanlara karşı başlattıkları ilk isyandı. Bundan önce gerçekleşen isyanlar dini bir yapı içermezken 1804 İsyanı ve sonrasında olan olaylarda din bir kaynakça haline gelmişti. Bir diğer önemli olay ise yine benzer bir yapıya sahip olan 1821 Temmuz İsyanı idi. Bu isyan 1804 İsyanı'nın karşılığı olarak görülmüş, Muhassıl Küçük Mehmet tarafından Yunan Bağımsızlık Hareketi neden olarak gösterilerek güç sahibi Hristiyanlar öldürülmüştü.⁴¹(Kızılyürek,2016)

---

³⁹ Tefekkür Dergisi.

⁴⁰ Fundamental of Cyprus Issue.

⁴¹ Bir Hınç ve Şiddet Tarihi: Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma.

3.3 İngiliz Yönetimi Dönemi

Ada'da İngiliz yönetimi 1878'de başlamış, İngilizler yönetimi Osmanlı'dan Karadeniz, Balkanlar ve Doğu Anadolu'nun Rus tehdidi ile karşı karşıya kalması ve Kırım Savaşı'nın başlaması sonucunda almıştır. 1856 yılında yapılan Paris Antlaşması ile tehlike altında olan Osmanlı'nın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü garantilenmiş, bir süre de olsa Rus tehdidinden korunmuştur. Fakat ardından 1877-78 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu kısmında kendini hatırlatan Rusya, Osmanlı-Rus Savaşı'nın başlamasına neden olmuş, bu durum Avrupalı devletler arasında Osmanlı'yı zayıf göstermiştir.⁴²(Osmanlı İdaresinde Kıbrıs,2000) Savaş sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması (1878) ile Osmanlı doğu topraklarının bir kısmını Rusya'ya kaptırmış, akabinde Avrupalı devletler Berlin'de bir kongre düzenlemişlerdir. 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla İngilizler kanalın güvenliğini sağlamak için Berlin Kongresi'nde Akdeniz hakkındaki çıkarları doğrultusunda Osmanlı'ya onu Çarlık Rusya'ya karşı koruyacağını fakat buna karşılık üs olarak Kıbrıs'ın yönetimini istemiştir.⁴³(Tamçelik,2011) Böylelikle Kıbrıs Konvansiyonu (1878) imzalanmış ve Kıbrıs adasında İngiliz yönetimi başlamıştır. Adada İngiliz yönetimi hâkim olmasına rağmen mülkiyet hala Osmanlı'ya ait olduğu için hükümet harcamaları dışındaki tüm gelirlerin İngiliz yönetimi tarafından Osmanlı'ya yıllık sabit gelir olarak ödenmesi kararı alınmıştır. Bunun yanı sıra yapılan bir antlaşmayla ise Rus güçlerinin Kars ve Doğu Anadolu'yu terk etmesi halinde İngilizlerin de Kıbrıs'tan ayrılma durumu İngilizler tarafından onaylanmıştır. ⁴⁴(Kızılyürek,2012)

İngilizlerin yönetimi alması Ada halkını hiç mutlu etmemiş, Ada'da yabancı yönetim istemeyen Kıbrıslı Rumlar 1878 yılında, İngiliz yönetiminin Ada'ya gelmesiyle Enosis (Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması fikri, tüm ulus birliği) fikrini gündeme getirmiştir. Yönetimin değişmesiyle idari ve yargısal birimlere İngilizler yerleştirilmiş, Rum ve Türkçe'nin yanında İngilizce de resmi dil ilan edilmiştir. Kamu kuruluşlarından Türk vatandaşların emekliliği istenmiş ve yerlerine Rumlar getirilmiştir. Bu yüzden de Türkler Ada'da sıkıntı çekmeye başlamıştır.⁴⁵(Tamçelik,2011) İngiliz yönetiminin

⁴². Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, Nüfusu, Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları.

⁴³ Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi.

⁴⁴ Kıbrıs Tarihi.

⁴⁵ Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi.

Osmanlı'ya vermesi gereken vergiyi halktan tahsil etmesi, hâlihazırda toplanan verginin başka işler için kullanılması ve söz konusu verginin Fransa ve İngiltere'nin teminatıyla Kırım Savaşı esnasında verilen borçların bir karşılığı olarak İngiliz Bankası'nda tutulması, halkı yönetime karşı daha da tepkili hale getirmiştir. İngiliz yönetimi halkı yatıştırmak için mimari ve eğitim alanında bazı düzenlemeler yapmış fakat aynı zamanda Ada halkını Rum ve Türk şeklinde ayırmaya başlamıştır. Tüm bu uygulamalara karşı Enosis fikrini sık sık gündeme getiren Kıbrıslı Rumlar, yönetim tarafından sertçe bastırılırken henüz bir ayaklanma kararı almayan Kıbrıslı Türklere karşı da baskı uygulanmıştır. Bu esnada Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların arasında anlaşmazlıklar başlamış, çatışmalar yaşanmıştır. 1894 yılında Rumların Baf'ta bir camiye taşlaması ve 1895 yılında Lefkoşa'da Rumların Türklere saldırması, 1911 yılında Türk Bodamyalızade Mehmet Şevket Bey'in, olayları ve Enosis stratejisini protesto etmek adına üç eylem düzenlemiş ve böylelikle de bu durum Kıbrıslı Türklerin Enosis'e karşı düzenledikleri ilk örgütlü eylem olmuştur.⁴⁶(İsmail,1992)

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Kıbrıs'ta gerilim iyice artarken, Osmanlı'nın İngiltere'nin bulunduğu itilaf devletlerine karşı ittifak devletleri ile savaşa katılması, İngiltere'nin 1914 yılında Kıbrıs'ı işgal etmesine neden olmuştur. Savaş sırasında kendisinin yanında yer almasına karşılık Kıbrıs'ı savaş sonu için Yunanistan'a teklif etmesi önce Yunanistan tarafından reddedilse de, savaş sonunda Yunanistan için bu düşünce Enosis fikrini pekiştirmiş fakat İngiltere'nin bu teklifi geçerliliğini kaybetmiştir. 1918 yılında savaşın da sona ermesiyle Lefkoşa'da toplanan Kıbrıslı Türkler bir kongre gerçekleştirmiş, Enosis fikrine karşı durarak Ada'nın tekrar Osmanlı İmparatorluğu'na verilmesi talebiyle Müftü Ziya Efendi önderliğinde bir heyetin Paris'e gönderilmesi kararı vermiştir. 1919 yılında ise Türkler, İngilizlerin Çanakkale Muharebeleri sırasında Ada'ya getirdiği Türk savaş esirlerini kurtarma amacıyla ayaklanmış, isyanın genişlemesi istenmiştir. İngilizlerin bu planı öğrenmesi ile ayaklanma girişimi bastırılmış, başarısız olmuştur.⁴⁷(İsmail,1992)

Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğrayan Osmanlı İmparatorluğu toprakları, Avrupalı devletler tarafından işgal altına alınmış ve 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Osmanlı ve batılı devletler arasındaki

⁴⁶ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu ve Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu (1960–1983).

⁴⁷ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu ve Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu (1960–1983).

hukuki, siyasi ve sosyal ilişkiler yeniden düzenlenmiş, söz konusu antlaşmanın içeriği boğazlar, sınırlar, azınlıklar, kapitülasyonlar, savaş tazminatı, nüfus değişimi ve borçlar sorunu olmak üzere ayrı ayrı işlenmiştir. Ek olarak Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonlar kaldırılarak ekonomik bağımsızlık sağlanmıştır. İngiliz yönetimi 1882 Anayasası'na göre seçilmiş üçü Türk dokuzu Hristiyan olmak üzere on iki üye içeren bir Yaşam Konseyi oluşturmuştur. Mart 1925 tarihinde ise Kıbrıs Yüksek Komiserliği kaldırılmış ve Ada İngiliz kolonisi haline gelmiştir, böylelikle Kıbrıs valisi en yüksek komiser yetkisini almıştır, Kıbrıslı Rumların Enosis mücadelesi de hızla artmıştır.

Kıbrıs halkı İngiltere'nin adaya borçlu olduğu düşüncesiyle yönetimden, Osmanlı'ya ödenecek borçtan geriye kalan ve 1914 yılındaki işgalden sonra borç adı altında verilen paranın yasal olmaması nedeniyle halka geri ödenmesi gerektiği talebinde bulunmuş fakat bu istekleri kabul edilmemiştir. Geri ödeme yerine ekonomideki açıkları kapatmayı teklif eden yönetime sert tepkiler verilmiş, 1931 yılının sonlarına doğru halk bu konuyla alakalı gösteri yapmış ve bu durum bastırılmıştır. Doğan ayaklanmalara karşı İngiliz yönetimi adaya askeri takviye yapmış, basına sansür uygulamış, siyasi partiler yasaklanmış ve anayasa kaldırılmıştır. Ek olarak İngiliz yönetimi Enosis fikrini ortadan kaldırma amacıyla adadaki okullarda Türk ve Yunan ayrımı yapmış, tarihlerini göz ardı etmiş, bayraklarının ve milletlerin önemli kişiliklerinin portrelerinin kamu alanında bulundurulmasını yasaklamıştır. Fakat bu yasaklar Rumları olduğu kadar Türkleri de rahatsız etmiş, tepki çekmeye başlamıştır.⁴⁸(Gazioğlu,1994)

Yönetim, dönemin mevcut piskoposu vefat edince sürgün edilen piskoposların adaya dönmemesi için seçimleri durdurmuş, bu mevki bir süre için boş kalmıştır. 1931 yılında yaşanan ayaklanmaya ise din adamları önderlik etmiş, bu yüzden de İngiliz yönetimi çok geçmeden kilisenin iç işlerini ve piskopos seçimlerini düzenleyecek bir yasa çıkarmıştır. Söz konusu yasa 1947 yılında yürürlükten kaldırılmış ve yeni bir piskopos seçilmiştir. Bunun yanı sıra 1932 yılında yaşanan ayaklanma ise Kıbrıs Valisi'nin sert uygulamalarda bulunmasına neden olmuş, çok sayıda kararname uygulanmıştır. Bu nedenle 1943 yılına kadar belediye çalışanları hükümet tarafından atanmış, seçimler bir süreliğini durdurulmuştur. Kıbrıslılar için asıl mücadele, yönetim tarafından yapılan baskılar nedeniyle 1930 yılı itibariyle başlamış ve yönetimin yasakları adada milliyetçi

⁴⁸ Kıbrıs Türk Tarihi, Türk Dönemi 1570-1878.

grupların oluşumunu engellemiştir. Böylelikle Enosis fikrinin ana noktası Londra haline gelmiş, 1937 yılında Kıbrıs'ın özerkliği hakkını temsilen Kıbrıs Özerkliği Komitesi oluşturulmuş, İngiliz hükümeti tarafından ise reddedilmiştir, yine de Kıbrıslılar II. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin yanında olmuştur.⁴⁹(Gazioğlu,1994) Bu birliğe rağmen Kıbrıslıların İngiliz yönetimine olan tepkisi değişmemiş, Enosis fikrinden vazgeçilmemiştir. Savaş sırasında İngiliz yönetimi 1931 yılında kaldırdığı anayasa hakkında herhangi bir yenilik yapmamış, yalnızca adada yapılan siyasi toplantılara göz yummuştur. Bu müsaadenin ardından Kıbrıslı komünistler 1930'lu yıllarda yasaklanan Kıbrıs Komünist Partisi yerine Emekçi Halkın İlerici Partisi'ni (Anorthotikó Kómma Ergazómenou Laoú- AKEL) kurmuş fakat bu parti Enosis fikrinde olan Ortodoks iş adamları, Milliyetçi Köylü Derneği ve tüccarlar tarafından tepki görmüştür. Tüm bunlara rağmen 1943 yılında belediye seçimlerinde Limasol ve Mağusa gibi kilit bölgeleri kazanması, partiye Kıbrıs siyasetinde önemli bir rol kazandırmıştır. Ek olarak parti, Enosis hareketinde kendi ideallerini gerçekleştirmeye karar vermiştir.⁵⁰(Denктаş,2005) Daha sonra ise Kıbrıs İşçi Federasyonu (Pankypria Ergatiki Omospondia) da Enosis hareketinde yerini almış hatta 1947 yılında Lefkoşa belediyesini de kazanmıştır. 1946 yılının sonunda savaşın da bitmesiyle adadaki İngiliz yönetimi Kıbrıs koloni sistemini liberal bir hale getirmek için Kıbrıslı temsilcileri yeni anayasa tartışması yapılması adına Danışma Meclisi'ne davet etmiştir. Halkın yönetime karşı tepkisini azaltmak için 1931 yılında sürgün edilen vatandaşların geri dönmesine izin vermiş, 1946 yılında yaşanan olaylarda tutuklanmış solcuları affetmiş ve 1937 dini yasalarını kaldırmıştır. İngiliz yönetiminin halkın sempatisini kazanmaya yönelik attığı bu adımlar yönetimin yenilikleri arasında Enosis'ten bahsedilmediği gerekçesiyle reddedilmiş, temsilciler davet edildikleri meclise gitmeme karar almışlardır. Danışma Meclisi yine de açılmış fakat Rum üyelerin tam bağımsızlık hakkında direktmeleri yüzünden düzgün çalışmamış ve 1948 yılına gelinmeden dağılmıştır. 1948 yılında ise

⁴⁹ Kıbrıs Türk Tarihi, Türk Dönemi 1570-1878.

⁵⁰ 12'ye 5 Kala Kıbrıs, Önsöz. "1878'de Kıbrıs'a İngiliz bayrağı çekilirken "Enosis" diyen Rum kilisesi, 1931'de "Enosis" diye avaz avaz bağırarak Vali Konağını yakmıştı. Aynı kilise 1955-58 yılları arasında "Enosis" diye diye yüzlerce insanın kanına girmişti. 1959'da Kıbrıs antlaşmalarını imzalarken Makarios "Enosis"i düşünüyordu. 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti kurulur kurulmaz gizli Rum teşkilâtını "Enosis"i tahakkuk ettirmek için kurmuştu ve 1963'te Türklerin kanına "Enosis" için girildi, 103 Türk köyü "Enosis" adına yakıldı; 120 bin Türk yılsın ve boyun eğsin diye 203 Türk, kurşuna dizildi. Makarios "Hedefimiz değişmeyen bir hedeftir ve bunun adı Enosis'tir!" diye bağırılmaktadır."

İngiltere Kıbrıs'a özerlik teklif etmiş fakat iki tarafça da istenmemiştir. Kıbrıslı Türkler bu özerkliğin Enosis'i kolaylaştıracağı, Kıbrıslı Rumlar ise tam tersini, yani Enosis fikrini ortadan kaldıracağı endişesiyle İngilizlerin teklifini reddetmiştir. Bu dönemde Emekçi Halkın İlerici Partisi ise komünizm karşıtı yönetim ile iyi ilişkiler kurmuş ve tam bağımsızlık fikrinden vazgeçip Enosis destekçisi olmuştur.⁵¹(Bölükbaşı,1998)

Adadaki Rumların diğer azınlıkları düşünmeden kendi çıkarına göre hareket etmesine karşı Türkler de kendi yapılanmalarını kurmaya başlamıştır. Yapılanmanın asıl nedeni ise Kıbrıslı Türklerin, Rumlar tarafından baskı altına alınması ve buna İngiliz yönetiminin önlem almaması olmuştur. Bunlara rağmen 1942 yılında adadaki Türkler ve Rumlar birlikte Kıbrıs Çiftçiler Birliği ve bunun gibi mesleki örgütler kurmuş fakat bunlar zamanla siyaset ile karıştırılmış ve bu yüzden de ortak örgütler ayrılmıştır. Ardından Kıbrıs Türk Çiftçiler Birliği ve 1943 yılında Doktor Fazıl Küçük'ün de çabalarıyla Kıbrıs Türk Azınlığı Kurumu (KATAK) kurulmuştur. Ortaya çıkan yeni kurumlarla birlikte ise Türklerin tek çatı altında toplanması amaçlanmıştır. KATAK, kurulumunun üzerinden çok zaman geçmeden iç anlaşmazlıklar yaşamış, bu da Küçük'ün 1944 yılında Kıbrıs Türk Milli Halk Partisi'ni (KTMHP) kurmasına yol açmıştır. Türkiye'de yaşamlarını sürdüren Türklerin de kendi içlerinde yapılanması, Türk Kurumları Federasyonu'nu (8 Eylül 1949) doğurmuş ve tüm Türk örgütler bu çatı altında birleştirilmiştir. Küçük, 1945 yılında Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Şükrü Saraçoğlu ile görüşmüş ve Kıbrıs'ta Türklerin yaşadığı zorlukları, sorunları anlatmıştır. Buna karşılık dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak ile 1950 yılı Dışişleri Bakanı Prof. Fuat Köprülü, Kıbrıs'ın bir mesele olmadığını savunmuş fakat adada Türklere ve hatta İngilizlere karşı yapılan saldırılar ile Türkiye, Kıbrıs meselesi hakkında sarsılmıştır.

Yunan ordusu askeri Kıbrıslı Rum Albay George Grivas, Kıbrıs'taki Enosis fikrinin güçlenmesi ve Yunanistan'ın bu yönde yaptığı propagandalardan etkilenip adaya dönmüş, Rum mücadelesine katılmıştır. Grivas, dönemin Başpiskoposu III. Makarios ile görüşmüş, Enosis'in gerçekleşmesi için ortak bir noktada buluşulamamış, böylelikle de ikilinin arasında liderlik yarışı başlamıştır. Makarios, Grivas'ın politikalarını aşırı bulmuş, bunun çözüme ulaştırmayacağı düşüncesiyle de BM'nin duruma dâhil olmasını

⁵¹ The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996.

talep etmiştir. Bu süreçte Yunanistan ve Türkiye'nin ilişkileri de sarsılmaya başlamıştır. (Solsten,1993) Ağustos 1954 tarihinde Yunanistan BM Temsilcisi Makarios, Kıbrıs halkının özgürlüğü konusunun Genel Meclis'te konuşulmasını talep etmiş, konunun bir iç mesele olduğunda ısrarcı olunmuştur. Türkiye, Kıbrıs ve Yunanistan'ın birleştirilmesini reddetmiş, 17 Aralık 1954 tarihinde ise self-determinasyon isteği BM tarafından reddedilmiştir.⁵²(Bölükbaşı,1998) Enosis fikrine karşı olan Türkler, adadaki mevcut İngiliz yönetiminin sona ermesi halinde ada yönetiminin tekrar Türklere yani Türkiye'ye verilmesini talep etmiş, böylelikle 1954 yılından itibaren Kıbrıs uluslararası bir mesele haline gelmiş ve Türkiye de resmen konuya dâhil olmuştur. Bu esnada İngiliz yönetimi, adadaki Enosis yanlılarını hapis ve benzeri uygulamalarla korkutmuş bu da yönetimin Rumlar tarafından protesto edilmesine yol açmıştır. BM Genel Toplantısı'nda talep edileni yapmış, Kıbrıs'ı gündemine almıştır fakat bu sorun üzerinde bir karara varmanın uygun olmayacağı ilan edilmiştir. Ardından 1955 yılında Grivas ve Makarios iş birliği yapmaya karar vermiş, Kıbrıslı Savaşçıların Milli Organizasyonu (Ethniki Organisos Kypriou Agoniston) yani Eoka'yı kurmuştur. 1 Nisan 1955 tarihinde İngiliz yönetimine karşı bir hareket başlatan Eoka, İngiliz askeri güçlerine ve Larnaka, Limasol, Mağusa, Lefkoşa'da devlet kurumlarına saldırılara başlamış, Lefkoşa'da bir radyo istasyonu patlatılmıştır. 1958 yılından itibaren bu örgüt artık sadece karşıt güçlere değil, Türkler için çalışan sivil Rumlara karşı da saldırıda bulunmaya başlamışlardır. 1954 yılından bu yana oluşan tehditlere karşı kendini korumak için Türkler, Volkan isimli bir yer altı örgütü kurmuştur. Ardından Kıbrıslı Rumların Enosis fikrine karşı Türkler tarafından adanın taksimi istenmiş, bu amaca yönelik yapılan gösterilerde de Türklere İngiliz askerler tarafından ateş açılmıştır. 1955 yılında Türkler tarafından kurulmuş KTPMHP ve KATAK yine İngiliz yönetimi tarafından kapatılmış, Türkiye tedbir talebinde bulunmuştur. 30 Haziran 1955 tarihinde İngiliz yönetimi, Türkiye ve Yunanistan'ı Londra'da Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Savunması konulu görüşmeye davet etmiştir. Görüşmede Kıbrıs'ın bağımsızlığı için tekrar ısrar edilmiş, Türkiye'nin de reddiyle Eylül ayında toplantılar kesintiye uğramıştır.⁵³(Solsten,1993)

İngiliz İmparatorluk Kurmay Başkanlığı Komutanı Mareşal John Harding, Ekim 1955 tarihinde Kıbrıs Valisi unvanıyla göreve başlatılmıştır. Harding, sınırları belli olan bir

⁵² The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996.

⁵³ Cyprus, a Country Study.

self-determinasyonun kabulü karşılığında yüklü bir miktarda ilerleme planı önermiş, bunun yanında Grivas ise yönetimde Eoka'ya zarar vermeyecek bir politika benimsenmesi talebinde bulunmuştur. Aynı yılın Kasım ayında yönetim tarafından acil durum ilan edilmiş ve bu kapsamda gösteri, silah taşıma, grev gibi unsurlar yasaklanmış, adada savaş pozisyonu alınmıştır. Ocak 1956 tarihinde Makarios ve Harding görüşmeye başlamış, bu görüşmeler Makarios için şiddete yol açmaktan tutuklanması ve sürgün edilmesiyle bitmiştir. Makarios'un sürgünüyle mevki Grivas'a geçmiş fakat yönetimin değişmesi adada sürmekte olan Eoka etkisini sona erdirememiştir. 1957 yılında Rauf Denктаş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi birliğiyle Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) kurulmuş⁵⁴(Akkurt,1999), Türklerin Eoka'ya karşı korunması amaçlanmıştır. Ardından 1958 yılının başında Grivas, adadaki İngiliz mallarına karşı boykot uygulamaya başlamış, İngiltere Başbakanı Harold Macmillan, Macmillan Planı kapsamında adanın Türkiye ve Yunanistan'ın ortak yönetimi ile sorunun hafifleyebileceği gündeme getirilmiş fakat bu ortaklık fikri Yunanistan tarafından reddedilmiştir.⁵⁵(İsmail,1992) Aralık 1958 tarihinde Yunan ve Türk temsilciler, Kıbrıs Sorunu'nu görüşmek üzerine bir araya gelmiş, ilk kez hiçbir çıkar gözetilmeksizin sadece bağımsız Kıbrıs kavramı üzerine odaklanılmıştır. Buna bağlı olarak 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşması imzalanmış ve İngiltere, Türkiye, Yunanistan'ın garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temelleri atılmıştır. 19 Şubat 1959'da Londra Antlaşması'nın imzalanmasıyla da adanın bağımsız olması fakat İngiltere'nin ada üzerinde özel haklarının bulunması kararı alınmıştır.⁵⁶(Katapodis,1996)

---

⁵⁴ T.M.T. 1957–1958 Mücadelesi.

⁵⁵ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu ve Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu (1960–1983).

⁵⁶ Teseris Eones Diplomatikis Drastiriotitos Ston Evropaiko Horo 1648-1959 (Avrupa Ülkesinde Dört Asırlık Diplomatik Faaliyetler 1648-1959).

3.4 Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi

Zürih ve Londra Antlaşmalarının 1959 yılında imzalanmasının ardından⁵⁷(Fırat,1997) Kıbrıs yönetimi, 2 Nisan tarihinde ada anayasasına uygun yedi Rum ve üç Türk bakanın yer almış olduğu bir Geçiş Hükümeti'ni kurmuştur. Söz konusu anayasanın ibaresine göre Kıbrıs, Bakanlar Kurulu ve Temsilciler Meclis'ine sahip olacak, kurumlardakiler halkın oylarıyla seçilecek ve böylelikle Kıbrıs, Cumhuriyet niteliğini alacaktır. Halklar kendi temsilcilerini ayrı ayrı oylayacak ve Temsilciler Meclisi için elli üye seçecektir.⁵⁸(Dışişleri Bakanlığı,2019) Temsilciler anayasanın uygulanması ve vergiler konusunda çoğunluk oyuna göre karar verecek, Garantörlük ve İttifak Antlaşmaları kapsamında ise Yunanistan ve İngiltere'nin herhangi bir kural ihlali yapması durumunda Türkiye ada için tek başına hareket hakkına sahip olacaktır. Hukuk sisteminin bir Türk ve bir Rum'dan, tarafsız bir hâkim tarafından Anayasa Mahkemesi liderliğinde yürütülmesine, adada ise her iki milletin mahkemesinin de ayrı olmasına karar verilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda Türkler azınlık olarak değil, eşit haklara sahip olan milli varlık yani Entité Nationale olarak kabul edilmiş, 1959 yılında da Cumhuriyet, resmi bir törenle ilan edilmiştir. Yapılan antlaşmalar gereğince Kıbrıs, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan için en çok ayrıcalığa sahip olan ülkeler statüsünde gösterilmiş, Yunan ve Türk askerlerine ise adada bazı bölgelerde üs bulundurma hakkı verilmiştir. Buna uygun olarak adaya çıkan askerler ile Kıbrıs Ulusal Muhafızları ayrı tutulacak kararlı alınmıştır. Aynı yılın 4 Aralık tarihinde adada acil durum ilan edilmiş, dokuz gün sonra ise tüm adanın karışıklığına rağmen Makarios Cumhurbaşkanı, Fazıl Küçük ise yardımcısı seçilmiştir.⁵⁹(Batur,2007)

31 Temmuz 1961'de Temsilciler Meclisi seçimleri yapılmış, Kıbrıslı Rumların sahip olduğu otuz beş sandalyeden otuzu Makarios destekçilerinin beşi ise AKEL üyelerinin olmuş, Kıbrıslı Türklere ayrılan on beş sandalyenin tamamını da Fazıl Küçük destekçileri kazanmıştır. Anayasa, 16 Ağustos 1960 tarihinde Cumhuriyet'in ilanından sonra yürürlüğe girmiştir. Kıbrıs aynı yıl içinde de BM üyesi olmuş, 1961 yılında ise İngiliz Milletler Topluluğu'na⁶⁰ ve Uluslararası Para Fonu'na⁶¹dâhil olmuştur. Bu

⁵⁷ 1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu.

⁵⁸ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesi, (2019).

⁵⁹ Rauf Denktaş-Yeniden Yaşasaydım.

⁶⁰ Commonwealth; Ortak refah.

üyeliklerden sonra adada olası her Türk ve Rum anlaşmazlığında BM olaya müdahale etmiştir.⁶²(Solsten,1993)

Adada Cumhuriyet'in kurulması Türkleri, daha güvenli bir ortama kavuştukları düşüncesiyle mutlu etse de Enosis planlarının gerçekleşmeyeceğini düşünen Rumlar bu durumdan rahatsız olmuşlardır. Değişen rejim ile geleceği düşünülen barış ortamı gelmemiş, hatta adadaki anlaşmazlıklar artmıştır. Makarios, imzalanan Zürih ve Londra Antlaşmaları'nın adanın sömürge olduğu dönemden gelen bir haksızlık olduğunu dile getirmiş, bunun ifade edilmesiyle de adada genel olarak Türklere karşı tepkiler meydana gelmiş ve bu yönde hamleler yapılmaya başlanmıştır.⁶³(Bölükbaşı,1998) Türkler ise aktif olarak siyasette yer almaya başlamış, bu sırada Fazıl Küçük, Makarios'un orduda bölükler yerine birleşmeye gidilmesi teklifini veto etmiştir. Cumhuriyet'in kurulmasının akabinde Türk belediyeler göreve başlamış, Türk Toplum Meclisi'nin Aralık 1961 tarihinde çıkardığı Türk Belediyeler Kanunu ile belediyelerin hukuki dayanaklarını hazırlamıştır. 1963 yılında Türk Toplum Meclis Başkanı Rauf Denктаş ve Temsilciler Meclisi Başkanı Klerides, anayasada yer almakta olan belediyeler ile ilgili hükmü uygulamaya koymak için görüşmelere başlamış fakat anlaşma yapılamamıştır. Makarios'un bu talebi yerine getirmemesine karşılık Türk Tarafı, Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Öte yandan Kıbrıs'a Türk yönetiminin hâkim olmasından endişelenen Makarios, Anayasa Mahkemesi'nden Türkler lehine çıkacak herhangi bir kararı tanımayacağı ve uygulamayacağını açıkça belirtmiştir. Mahkemeden Türkler lehine karar çıkmasına rağmen Rumların başlattığı karşı kampanya, Anayasa Mahkemesi başkanını ve başkan yardımcısını istifaya zorlamış, böylelikle 1960 yılı anayasası çatısındaki yönetim işlemez hale gelmiştir.⁶⁴(Osmanlı İdaresinde Kıbrıs,2000) Bu esnada her iki millet de adadaki gizli yapılanmalarını canlı tutmuş ve çok geçmeden Eoka ve TMT faaliyetlerine başlamıştır. Bu yapılanmalar adaya gizlice silah sokmuş ve üçlü antlaşma gereğince Türk ve Yunan askeri birliklerinden destek görmüş, kısa zaman Kıbrıslı Rumların bazıları çözümü sadece şiddetin getireceğini düşünmüştür. 1963 yılında İç İşleri Bakanı Polikarpos Yorgacis, adadaki Türklere fazla taviz verilmiş olduğu ve adanın etkin, mevcut bir yönetime sahip olması gerektiğini anlatan bir

⁶¹ IMF; International Monetary Fund, Uluslararası Para Fonu.

⁶² Cyprus, a Country Study.

⁶³ The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996.

⁶⁴ Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, Nüfusu, Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları

Akritis Planı⁶⁵(Keser,2009) yapmıştır. Ek olarak yeni planın işe yaraması halinde Garantörlük ve İttifak Antlaşmaları'nın da iptali anlamına gelmiştir. Planın ana amacı Türkleri azınlık olarak görüp, Enosis fikrini daha hızlı gerçekleştirebilmektir. Öte yandan anayasada yapılan değişikliklerin Türkler tarafından kabul edilmemesine karşı Rum birlikleri güç kullanma hakkına sahip olmuştur. Aynı yıl Makarios, var olan yönetimin görevinde sıkıntı yaşamamasını sağlamak adına anayasanın bazı maddelerinde değişiklik talep ederek cumhurbaşkanının ve yardımcısının veto hakkının kaldırılması önerisinde bulunmuştur. Anayasanın önemsiz bir hale getirilme görüşünde olan Türkler, bu talebe onay vermemiştir. 21 ve 22 Aralık tarihinde Kıbrıs yönetimi, Türkler hakkında azınlık ifadesini kullanmış, böylelikle de adada şiddet başlamıştır. Kıbrıslı Rumların köylere kasabalara yaptığı baskınlara karşılık TMT harekete geçmiş, Türklere karşı saldırıları durdurmaya çalışmıştır. Daha sonradan Yeşil Hat olarak isimlendirilen Lefkoşa'da yer alan Türkler ve Rumları ayıran sınırdaki birçok çatışma olmuştur. Çatışmalar ve Türklere karşı saldırıların sonucunda adanın çeşitli yerlerinde yaşamakta olan Türkler, yaşadıkları yerleri terk ederek TMT tarafından oluşturulmuş güvenli bölgelere gitmiştir.⁶⁶(Osmanlı İdaresinde Kıbrıs,2000) Ardından Kıbrıslı Türk Bakanlar, Temsilciler Meclisi'nin Türk üyeleri, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük, yönetimden ayrılmıştır. Gerçekleştirilen saldırılar tarihe Kanlı Noel olarak geçmiş, 25 Aralık 1963 tarihinde Türk Hava Kuvvetleri uçakları ihtar uçuşu yapmış ve ardından da ateşkes sağlanmıştır. Bundan dört gün sonra ise İngiliz Kuvvetleri sınıra yani Yeşil Hat'a girmiş, böylelikle Kıbrıs'ın bölünme sürecini başlatmıştır.

1 Ocak 1964 tarihinde Cumhurbaşkanı Makarios, şu ana dek Kıbrıs ile alakalı yapılan tüm antlaşmaları feshettiğini açıklamış, dolayısıyla Kıbrıs Cumhuriyeti olgusu ortadan kaldırılmıştır. Resmi olmayan Rum yönetimi Kıbrıs adına çeşitli kararlar almış, hamleler yapmıştır. 15 Ocak'ta ise Kıbrıs'tan iki milletin temsilcileri, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere, Londra'da BM Genel Sekreteri ile uyumsuzluk sorununu konuşmak için toplanmış, Türkler, var olan antlaşmaların hiçbir şekilde Türk haklarını koruyamadığını bu yüzden fiili garantilere ihtiyaç duyulduğunu ve ancak Kıbrıs'ta Federal bir yönetim ile sorunların çözülebileceğini ileri sürmüşlerdir. 18 Şubat tarihinde BM Genel Sekreteri'nin sunmuş olduğu BM Barış Gücü kapsamındaki Kantonal

⁶⁵ Akritis Planı, bütün Kıbrıs Türklerini topyekûn ortadan kaldırarak adayı bir Yunan adası haline getirmeyi hedefler.

⁶⁶ Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, Nüfusu, Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları

Yönetim Planı⁶⁷ gündeme gelmiş, Makarios tarafından Enosis'i engelleyeceği endişesiyle reddedilmiştir. Toplantı herhangi bir sonuca ulaşamamış, adaya bir temsilci gönderilmiş, Makarios bu sırada bağımsız bir politika izlediğini belirterek sürece dâhil olmayan bazı devletlerin desteğini almayı başarmıştır. BM Güvenlik Konseyi⁶⁸ 4 Mart 1964 tarihinde 186 sayılı karar gereğince tüm halkın birlikte ve barış içinde yaşaması gerektiğini, bunun için de Kıbrıs hükümetinin gereken önlemleri alması gerektiği kararını vermiş, açıklamada hükümet kelimesi kullanıldığı için ise resmi olmayan Rum yönetimi, uluslararası alanda Kıbrıs toplumunun temsilcisi olarak görünmüştür.

BM Barış Gücü birlikleri, söz konusu kararın ardından adaya çıkmış ve BM Kıbrıs Barış Gücü'ne (UNFICYP)⁶⁹ sayısal olarak destek vermiştir. Temsilciler Meclisi, Haziran 1964 tarihinde yalnızca Kıbrıslı Rum üyelerle hareket etmiş, Ulusal Muhafız Birliği* isimli yeni bir askeri yapılanma kurmuştur. Buna destek olması amacıyla da Kıbrıs'ta yaşayan ve yaşları on sekiz-elli dokuz aralığında olan tüm erkekler için zorunlu askerlik görevi içeren yasayı meclisten geçirmiştir. Ayrıca adada silah bulundurma yetkisi sadece söz konusu milli kuvvetlere ve polisler verilmiştir. 1955 yılından itibaren adada birçok şiddet içerikli hamleler yapan Eoka örgüt lideri Grivas, Makarios tarafından milli kuvvetlerin komutasını alması amacıyla göreve getirilmiştir. Meclisten geçen askeri yapılanma yasası, Türk üyelerin yokluğunda gerçekleştirilmiş ve amacı düzensiz Rum çetelerinin çoğalmasını engellemek ve tüm grupları Grivas komutası altına almak olarak gösterilmiştir. Bu hamle atmosferi daha da kızdırmış, mevcut yönetim bütün olanaklarını Eoka için kullanmaya başlamış, böylelikle de Türk emniyet kuvvetleri yetersiz kalmıştır.

1964 yılının sonlarına doğru ekonomi ve tarımda gözle görülür bir zarar gözlemlenmiş, Rum bölgesinde ve devlet dairelerinde çalışmakta olan çok sayıda Türk, işten çıkarılmıştır. Buna ek olarak bazı Türkler ise yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu esnada Kıbrıs Türk Temsilcileri, Temsilciler Meclisi'ne girmek istemiş fakat Rumlar tarafından engellenmişlerdir. Buna karşı Türkler bir Genel Komite kurmuş, kendilerini siyasette ifade etmeye başlamışlardır. Söz konusu Genel Komite,

⁶⁷Kantonal Yönetim Planı; Üç bölge federal yönetim planı.

⁶⁸ BM Güvenlik Konseyi; Üye ülkeler arası barışı ve güvenliği korumakla yükümlü, kararları tüm ülkeler için bağlayıcı.

⁶⁹ UNFICYP; Kıbrıs'taki BM Barış Gücü'dür. Kıbrıs Türkleri ile Kıbrıs Rumları arasındaki çatışmaları engellemek ve ada üzerindeki düzeni sağlamak amacıyla kurulmuş çok amaçlı askeri birliktir.

adanın bölünmesinde de rol oynamıştır.⁷⁰(Eroğlu,2002) 18 Aralık 1965 BM Genel Toplantısı, verdiği karar ile adanın egemenliğinin ve adaya dış müdahalelerin yasal olmadığını ileri sürmüş, Kıbrıs’a bir arabulucunun atanması uygun görülmüştür. Yapılan görüşmelerin ada huzuruna hiçbir katkısı olmamış, 1967 tarihinden itibaren ise Rumların şiddet içerikli hareketleri, Yunan ordusunun desteğini de alarak artarak devam etmiştir. 10 Haziran 1966 tarihinde BM Genel Sekreteri U Thant, Kıbrıs’ta yaşayan toplumların anlaşma sıkıntısından dolayı BM Güvenlik Konseyi ve adaya gönderilen arabulucunun görevlerinin başarısız olduğunu ifade etmiştir.⁷¹(Bölükbaşı,1998)

The logo consists of the letters 'TCE' in a bold, white, serif font, with a small 'TM' trademark symbol to the upper right of the 'E'. The text is centered within a solid red rectangular background.

---

⁷⁰ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni Yaratan Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler.

⁷¹ The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996.

4.BAĞIMSIZLIK SÜRECİ VE KURUCU ANTLAŞMALAR

1974 yılında Kıbrıs'ta komünizme karşı olan Tuğgeneral Dimitrios Ioannidis* ve cunta (1960'larda Kıbrıs'ta Ulusal Muhafız Birliği'nde görev yapmış, cuntanın önemli isimlerinden) öncülüğünde bir askeri darbe gerçekleştirilmiştir. Komünizme karşı olan Ioannidis ve destekçileri, Makarios'un adada sol görüşlü kesimin desteğini almış olması, Enosis fikrinden uzaklaşmış görüntüsü ve bazı ülkelere yapmış olduğu ziyaretlerden dolayı komünizme yaklaştığını düşünmüş ve görevini bırakması gerektiğini ileri sürmüştür. 1974 yılında Kıbrıs istihbarat servisi, Eoka-B'nin Atina tarafından kontrollü bir darbe yapacağına dair kanıtlar bulmuştur. Buna karşı Eoka-B, Makarios tarafından yasa dışı ilan edilmiş, birçok Eoka üyesi de tutuklanmıştır. Adadaki askeri yapılanma, 15 Temmuz 1974 tarihinde harekete geçmiş ve Makarios'u yönetimden indirmişlerdir.⁷²(Bölükbaşı,1998) Adadan kaçmak zorunda kalan Makarios, İngiltere'nin yardımıyla Londra'ya götürülmüş, sadece birkaç gün sonra ise Kıbrıs'ın yasal lideri olarak kabul gördüğü BM toplantısında yer almıştır. Darbenin ardından adada Eoka önderlerinden biri olan Nicos™ Sampson geçici yönetimin başkanlığı görevine getirilmiş ve adayı Kıbrıs Hellen Cumhuriyeti olarak ilan etmiştir. Türkiye, bu duruma karşı harekete geçmiş ve Kıbrıslı Türklerin Rum saldırıları yüzünden zor durumda kalması, garantör devletlerden olan Yunanistan ve İngiltere'nin bu duruma karşı önlem almamasından dolayı darbenin ertesi günü İngiltere'ye nota vermiştir. NATO ve BM, söz konusu durum için hızla hareket edilmesi gerektiğini kararlaştırmış, Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit, Londra'ya davet edilmiştir. Makarios ise darbeden neredeyse bir ay sonra BM Güvenlik Konseyi'nde Yunanların, Türklerden daha tehlikeli olduğunu, Kıbrıs'ın bağımsızlığının tamamen ortadan kaldırdığını ifade etmiştir.⁷³(Osmanlı İdaresinde Kıbrıs,2000) Amerikan Siyasi İşler Müsteşar Yardımcısı Joseph J.Sisco, Akdeniz'e yaklaşan Türk kuvvetlerini ve Kıbrıs'ta çıkabilecek olan Türk-Yunan savaşını ortadan kaldırmaya yardımcı olma adına Londra'ya gitmiştir. Bu sırada Türkiye, Sisco'dan Sampson ve ulusal güçlerdeki askerlerin adadan ayrılması talebinde bulunmuş, Kıbrıslı Türklerin bağımsızlığının garantisinin verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yunanistan ise buna karşılık Sisco ile ulusal askeri

⁷² The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996.

⁷³ Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, Nüfusu, Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları

yapılanmada bulunan 650 asker ile yeni Yunan asker değişimi için antlaşma yapmış, bu sayede adadaki çıkarlarını korumaya yönelik bir adım atmıştır.⁷⁴(Solsten,1993)

Türk askeri kuvvetleri 20 Temmuz 1974 tarihinde Girne, Karaoğlan konumundan karaya çıkmış, yaklaşık üç gün sonra Atina'da var olan Yunan cuntası devrilmiş ve Sampson Lefkoşa'da yönetimi bırakmıştır. 1963 tarihinden beri Fransa'da sürgün hayatı yaşayan Constantinos Karamanlis⁷⁵, Yunan hükümetinin başı olmak için çağırılmıştır. Bu esnada garantör devletlerin temsilcileri ise 25 Temmuz tarihinde Cenevre'de adadaki askeri gelişmeleri konuşmak üzere toplanmışlardır. Bu sırada yapılan barış görüşmelerinde Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit, adadaki yönetim değişiminden memnun olduğunu ve barış ortamını sağlamak için her türlü çabayı ortaya koyacağını belirtmiş, bundan sonra ise ateşkes ilan edilmiştir. Toplantı sonrası ise adada kurulan Türk yönetimi tanınmış, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin varlığı kabul edilmiştir. 30 Temmuz'da ise Cenevre Konferansı, Türklerin birçok isteğini kabul etmeleri ve protokolün imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Böylelikle Türkiye'nin garantörlüğü hukuki ve resmi olarak tanınmış, söz konusu protokol hükmünün belirttiğine göre Kıbrıs'ta Türk ve Rum olmak üzere iki ayrı yönetimin varlığı kabul edilmiştir. 10 Ağustos 1974 tarihinde ise ada toplumunun temsilcileri Glafcos Clerides ve Rauf Denктаş⁷⁶ arasında Cenevre'de ikinci bir toplantı gerçekleştirilmiş, Denктаş, adada Türklerin neredeyse ada topraklarının yüzde otuz dördüne sahip olabilecekleri bir Federasyon Sistemi önermiştir. 14 Ağustos 1974 tarihinde ise Kıbrıs Barış Harekâtı başlamıştır. Adanın büyük bir kısmı kısa sürede alınmış fakat ABD ve Avrupa'nın yaptığı baskıyla çıkarmaya son verilmiştir. Türk askeri güçleri çıkarmaya son verilmesinden yaklaşık iki gün sonra Güzelyurt Körfezi'nden Mağusa'ya kadar uzanan ve Atilla Hattı⁷⁷ olarak adlandırılan ve adanın yüzde otuz yedisini kapsayan bir hatta ulaşmış ve ateşkes isteğinde bulunmuşlardır.⁷⁸(Solsten,1993) Ardından 1975 yılının yaz aylarında Nüfus Mübadelesi Antlaşması ile halkın iki kısmının da birbirlerinin yaşadığı bölgelere geçme hakkı oluşturulmuş, bu döneme kadar yapılan görüşmeler sonucunda ise ada taksim edilerek Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur.⁷⁹(Batur,2007)

⁷⁴ Cyprus, a Country Study.

⁷⁵Konstantin Karamanlis: Yunan siyaset adamı

⁷⁶ Rauf Denктаş: Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı.

⁷⁷ Atilla Hattı: Kıbrıs'ta güney ve kuzey bölgeleri birbirinden ayıran, askerden arındırılmış bölge.

⁷⁸ Cyprus, a Country Study.

⁷⁹ Rauf Denктаş-Yeniden Yaşasaydım.

Kıbrıs Sorunu, Türkiye için her zaman yüksek önem derecesindedir ve 1954 yılı itibariyle gündemdeki yerini sağlamlaştırmıştı. O yıllarda İngiltere yönetiminde olan ada, Yunanistan tarafından istenmekte ve bu sırada da adada yaşayan Rumlar, Enosis – adayı Yunanistan’a bağlama- amacını gerçekleştirmek üzere Türklere çeşitli baskılar yapmaktaydı. Bunların en başından beri farkında olan İngiltere 1955’te bu sorunları masaya yatırma amacıyla Londra’da bir konferans düzenledi. Türkiye ada üzerindeki ısrarını devam ettirmekteydi, önce “Kıbrıs Türktür, Türk Kalacak” ardından da “Ya Taksim, Ya Ölüm” sloganlarıyla adadan vazgeçmediğini belirtmekteydi. Sonuç itibariyle 11 Şubat 1959’da Zürih Antlaşması ve 19 Şubat 1959’da Londra Antlaşması’nın imzalanmasıyla adanın bağımsız olmasına fakat aynı zamanda ise İngiltere’nin ada üzerinde özel haklarının bulunması kararı alınmıştı. Adada Türkiye ve Yunanistan birer garnizon bulunduracakken İngiltere, büyük ve önemli hava üslerini adada bulunduracaktı. Kısacası sayılan üç ülkeye de adaya müdahale etme imkânı tanınmıştı.⁸⁰(Batur,2007)

Antlaşmaların içeriği de en az sonuçları kadar önemli ve belirleyici bir nitelik taşımaktadır. Özellikle Garanti Antlaşması™ olarak da bilinen Zürih Antlaşması, Yunanistan, Türkiye, İngiltere, Kuzey İrlanda ve Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin tanındığının, bağımsız olduğunun, toprak bütünlüğünün devamının ortak çıkarları olduğunu beyan etmiş, anayasanın esas maddeleriyle kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti’nin söz konusu anayasa saygı gösterilmesi güvence altına alınmış ve taraflar dört madde üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Bu dört madde kısaca şunları gözetmektedir: Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün, güvenliğinin, anayasaya saygının güvencesinin verilmesi ve antlaşmanın herhangi bir şekilde devletin veya herhangi bir kısmının siyasi/ekonomik herhangi bir bütünleşmeye girmeyeceğinin sorumluluğunu almakta, adanın birleşme veya taksiminde doğrudan ya da dolaylı yapılacak tüm hamleleri yasakladığını belirtmektedir. (1. Madde) Taraflar, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin birinci maddede geçen beyanlarını kabul etmiş ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve anayasal durumunu tanımış ve tüm bunları garanti etmişlerdir. Buna ek olarak taraflar bu antlaşmayla birlikte aynı zamanda adanın herhangi bir şekilde birleşme veya taksimi doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilecek tüm hareketleri önlemeyi kendilerine görev

⁸⁰ Rauf Denktaş-Yeniden Yaşasaydım.

tanımlamışlardır. (2. Madde) Taraflar, bu antlaşma maddelerinden herhangi birinin yok sayılması/çığnenmesi halinde maddelere ve antlaşmaya saygıyı tekrar sağlama maksadıyla aralarında görüşeceklerdir. Eğer taraflar birlikte hareket etme olanağı bulamaz ise antlaşmanın oluşturduğu durumu yeniden kuracak şekilde hareket edeceklerdir. (3. Madde) Söz konusu antlaşma, imzalandığı gün yürürlüğe girecektir. Yüksek Akit Taraflar, BM Şartının, 102. Maddesi'ne uygun olacak şekilde antlaşmayı BM Genel Sekreterliği'ne olabilecek en kısa vakitte sunmakla görevlidirler. (4. Madde)

Antlaşmanın en önemli maddesi olan 'Herhangi bir şekilde antlaşmanın hükümlerinin taraflarca bir şekilde yerine getirilememesi/kuralların dışına çıkılması halinde taraflar yine bir araya gelecek ve daha önce oluşturulmuş durumu yeniden sağlayacak bir antlaşma daha yapmakla yükümlüdürler' bildirisi taraflara, Kıbrıs'ın geleceğini gerçekleştirebilecek zor durumlar altında bile savunma ve koruma yetkisini açıkça vermektedir.

The logo consists of the letters 'TCE' in a bold, white, serif font, with a small 'TM' trademark symbol to the upper right of the 'E'. The text is centered within a solid red rectangular background.

5.KIBRIS SORUNU VE MİLLETLER

Kıbrıs Sorunu, uzun yıllardır aynı toprakları paylaşan iki millet olan Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkler ve akraba devletleri arasında yaşanmakta olan siyasi problemidir. Yunanistan'ın konuyu BM'ye taşıdığı 1954 yılı Kıbrıs Sorunu'nun uluslararası bir hale gelmesi açısından başlangıç tarihidir. Ada halkının birbirinden farklı isteklerine ek olarak Yunanistan ve Türkiye'nin de milli çıkar ve ideolojilerinin çakışması, taraflar için orta noktada birleşmeyi neredeyse imkânsız hale getirmiştir. Problem, çözüme ulaştırılamadığı gibi üzerinden zaman geçtikçe daha da karmaşık bir hal almaya, yükünü artırmaya devam etmektedir. Kültürel anlamda benzeyen Türk ve Rum toplulukları, geçmişin de yüküyle birlikte beraber yaşamakta zorlanmıştır. BM'nin Kıbrıs'ta huzuru sağlamak, barışı desteklemek amacı ile başlattığı çözüm süreci, çok sayıda antlaşma ve proje içermektedir. Özellikle Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin katılımının mühim görüldüğü süreçte, adada yaşanan terör faaliyetlerini durdurma, halkın can ve mal güvenliği sağlama üzerinde durulmuştur. Durumun artık azınlıkta bulunan Türklerin millet egemenliğini, bağımsızlığını ve güvenliğini tehdit edecek bir seviyeye gelmesiyle Türkiye, vatandaşlarının haklarını gözetmek amacıyla adaya askeri müdahalede bulunmuştur. Türkiye'nin bu hamlesi başta Yunanistan olmak üzere bazı ülkelerden tepki görmüş, Yunanistan uluslararası platformda bunun bir işgal olduğunu ve hukuk kurallarının dışında bulunduğunu ileri sürmüştür. Fakat açıkça görülmektedir ki BM Genel Kurulu'nun oluşturmuş olduğu İnsan Hakları Bildirgesi'ne aykırı bir durum oluşmamış, aksine söz konusu aykırı durum Kıbrıslı Rumlar tarafından oluşturulmuştur. Buna rağmen yapılan müdahale uluslararası platformda ısrarla işgal olarak gösterilmeye devam edilmekte, adayı tamamen kendi topraklarına katma isteğinde olan Yunanistan tarafından sürekli eleştirilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti ve Kıbrıs Türk Yönetimi (KKTC), Kıbrıs'a yapılan, huzuru ve güvenliği sağlama amacı ile gerçekleştirilmiş müdahaleye Barış Harekâtı adını vermiştir. Harekât ile adada Türk ve Rum sınırları oluşturulmuş, tarafların kendi topraklarında huzur içinde yaşaması hedeflenmiştir. Fakat bu konuda hedeflenenlere ulaşamamış, aksine var olan huzur ortamı iyice bozulmuştur. Türkler, fiziksel şiddetin yanı sıra Rum yönetimi tarafından devletin her noktasından ayrıştırılmıştır. 1960 yılında Türklerin, Yunan ve İngiliz hükümetlerinin imzalamış olduğu ortak uluslararası

antlaşmalara uygun şekilde kurulan Kıbrıs Devleti'nin tüm organlarından, 1963 yılında ortakları yani Kıbrıslı Rumlar tarafından kural ihlali kapsamında zorla çıkarılması müdahalenin gerekliliğini gösteren bir diğer nedendir. Söz konusu kural ihlalleriyle birlikte önceden oluşturulmuş yasaya göre artık Kıbrıslı Rumların, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni uluslararası arenada temsil yetkisi olmayacak ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınmayacaktır. Bunun akabinde Yunanistan, mevcut yönetim ve Türklere karşı bir darbe gerçekleştirerek adayı işgal girişiminde bulunmuştur. Türkler darbeye Garanti Antlaşması kapsamında direniş göstermiş, silahlanmaya gitmemiştir. Tüm bu olaylar esnasında barış ve uzlaşma için yol arayan Kıbrıslı Türkler, bir cumhuriyetin kurulmasını güvence olarak görerek 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Bahsi geçen ilanı yasadışı bulan Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan, çeşitli uluslararası hamlelerle kendilerini Kıbrıs'tan ayrı bir şekilde dünyaya tanıtmaya girişimlerine başlamıştır.⁸¹(Kızılyürek,2016)

Tarafların birlik anlayışının dışında hareket etmesinin yanı sıra adada çatışmayı alevlendiren bir diğer unsur ise Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Rum Yönetimi ile Kıbrıs Türk Yönetimi'nin rızası olmadan müzakerelere başlaması kararı olmuştur. Bu kararın ardından ikinci hamle Avrupa Konseyi'nden gelmiş; Konsey, devlet kurulumu aşamasındaki problemleri ve henüz herhangi bir antlaşma üzerinde uzlaşılmasını göz ardı ederek Rum Kesimi'nin Avrupa Birliği'ne Kıbrıs Cumhuriyeti adına yaptığı tek taraflı başvuruyu kabul etmiştir. Söz konusu iki gelişme, ortaklık anlayışına verilen iki büyük zarar anlamında gelmektedir. Başvurunun kabul edilmesine karşı KKTC hükümeti, 1959-60 Kıbrıs Antlaşmalarının ilgili hükümleri kapsamında Rum Kesiminin, ortaklık içermeyen ve Türk Kesiminin bulunmadığı antlaşmalarda kurallar gereği bulunamayacağını, bulunmasının bariz bir şekilde yasadışı olduğunu yani bu üyeliğin geçersiz olduğunu belgelerle birlikte savunmuştur. Asıl amacının Kıbrıs için eşitlik ve barış olduğunu açıklayan Türk Yönetimi, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs için 'uygulanabilir adil çözümler' bulma kampanyasını her zaman desteklemiş, bunun için de çeşitli planlar ve antlaşmalar gündeme getirmiştir. Çözüm için sunulan 1985-86 Taslak Antlaşmaları, 1992 Fikirler Kümesi (BM Sponsorluğunda), 1994 Güven

---

⁸¹ Bir Hınc ve Şiddet Tarihi: Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma.

Oluşturma Önlemleri Paketi, 2004 Kıbrıs Sorunu'nun Kapsamlı Çözümü yani Annan Planı, Kıbrıs Rum Kesimi tarafından reddedilmiştir. Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Rum Kesiminin özellikle antlaşmalara olan olumsuz tavrına rağmen hala adada barış ortamının sağlanabileceğini düşünmektedir ve bunun gerçekleşmesi için 2003 yılının sonlarına doğru müzakere sürecini tekrar başlatacak adımlar atmaya başlamıştır. 24 Ocak 2004 tarihinde dönemin başbakanı, BM Genel Sekreteri (BMGS) ile Davos Zirvesi'nde bir araya gelmiş, bu konu da dâhil olmak üzere birçok problem üzerinde durulmuştur. Bu esnada Uluslararası Güvenlik Konseyi, Annan Planı içeriğinin tekrar masaya yatırılması fikrini sıcak karşılamış ve böylelikle de Kıbrıs'ta barış görüşmeleri tekrar başlatılmıştır. KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ve hükümeti, amaçları için gereken politik özeni, barışın sağlanması adına çabaladığını açık bir şekilde halklara göstermiştir.⁸²(Kızılyürek,2016)

Uluslararası barış ve güvenlik başlıkları altında bu sorunun, 1 Mayıs 2004 tarihinden önce çözülmesinin amaçlandığı anons edilmiştir, bu da Kıbrıs'ın ancak belirtilen tarihte Avrupa Birliği'ne resmen girebileceği anlamını taşımaktadır. BMGS, görüşmelerin 10 Şubat 2004 tarihi itibarıyla devam etmesi için taraflara teklif göndermiş, Türk tarafı ise⁸³ 10-13 Şubat arası New York'ta yapılacak görüşmelere katılacağını hızlıca bildirmiştir. New York'ta gerçekleşen görüşmeler, Türk tarafının yapıcı tavrıyla Kıbrıs adına oldukça olumlu geçmiş, Adadaki barış görüşmelerinin tekrar başlatılması ve hızlandırılması yolunda da bir adım kabul edilmiştir. Tüm bu çabaların sonunda, artık Türk Kesimi ve Rum Kesimi için adada yeni bir yönetim daha mümkün hale gelmiştir. Tekrar başlatılan ve süreci hızlandıran söz konusu görüşmeler, politik ve teknik bağlamlarda olmak üzere iki yönde yürütülmüş, ilk fazı ise 19 Şubat-22 Mart 2004 tarihleri arasında Kıbrıs'ta gerçekleştirilmiştir. İlk faz, tarafların teknik anlamda az da olsa bir gelişme kaydetmesine rağmen politik anlamda ortak bir nokta bulamaması olarak özetlenebilmektedir. Görüşmelerin ikinci fazı 24 Mart 2004 tarihinde Yunanistan ve Türkiye'nin de katılımıyla İsviçre'de başlatılmıştır. 31 Mart 2004 tarihinde ise BM Genel Sekreteri planın son halini taraflara sunmuş, tüm partilerin de katılımıyla plan aşamasını sonlandırmıştır. Bu sırada Avrupa Birliği Komisyonu da İsviçre'de yapılan görüşmelerin son aşamasında yer almış ve barış kapsamındaki taahhütler, taraflar ile

⁸² Bir Hınç ve Şiddet Tarihi: Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma.

⁸³ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni Yaratın Tarihi Süreci ve Son Gelişmeler

komisyon arasında değerlendirilmiştir. Tüm bunların yanında ise Avrupa Birliği Kıbrıs konusundaki projelere sıcak baktığını ve desteklediğini eş zamanlı olarak belirtmiştir. İsviçre’de kararlaştırılan antlaşma hükümlerinin 24 Nisan tarihinde her iki ülkede de referanduma sunulması kararı alınmış, böylelikle tarafların kurulum aşamasında doğrudan etkisinin bulunması amaçlanmıştır. Söz konusu referanduma karşı Kıbrıs Rum Lideri Papadopoulos, televizyonda yaptığı bir açıklamayla tüm halkı referanduma ‘hayır’ demeye davet etmiş ve hatta bu durum kısa zamanda ada çapında büyük bir propagandaya dönüşmüştür. Referandum sonucu olarak ise Rum Kesimi söz konusu antlaşma teklifini %75.83’lük oranla reddetmiş, Türk Kesimi de teklifi %64.91’lik oranla kabul etmiştir. Özet olarak Türk tarafı tüm anlaşmazlıklara rağmen mümkün olabilecek her türlü antlaşmaya sıcak bakarken Rum tarafı aynı şekilde yapıcı bir tavır gösterememiştir.

Kıbrıs Rum Kesimi, Kıbrıs konusunu köklü, derin bir konu şeklinde nitelendirmiş ve ‘yasadışı, ‘Türk işgali’ olarak ele almıştır.⁸⁴ Rum Kesimi, Türkiye’nin 42 yıldır Kıbrıs’tan bölgede ‘illegal’ bir şekilde tuttuğu askeri oluşumlarını çekmediğini ve bu durumun da dolayısıyla Kıbrıs’ı dünyanın en askeri alanlarından biri haline getirdiğini ileri sürmektedir. Onlara göre Kıbrıs Sorunu, Türkiye tarafından Kıbrıs Rum Halkı’nın sistematik bir şekilde kitlesel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi anlamına gelmekte, durumun günümüzde de devam ettiği ifade edilmektedir. Türkiye’nin özellikle Kıbrıslı Rumlara karşı (mültecilere, kayıp bireylere ve yakınlarına) şiddetinin devam etmesinin adayı bölünmeye mecbur bıraktığını ve bu yüzden de Kıbrıs’ın kültürel mirasının mevcut hareketlerle birlikte yok edildiği inancı Rum tarihinde hâkimdir.⁸⁵(Batur,2007) Kesim, içlerinde Avrupa Parlamentosu, Güvenlik Konseyi, BM Genel Kurulu’nun da olduğu uluslararası birliklerin de bu işgali kınadığını ve Türkiye’nin birliklerini hızla Kıbrıs’tan çekmesi gerektiği ifadesini öne sürerek Türk askeri kuvvetlerinin adadan gitmesi gerektiğinde kararlı bir tavır sergilemektedir. 1983 yılındaki KKTC ilanı, Rum Kesimi tarafından ‘sahte devletin ilanı’ olarak nitelendirilmiş, hükümet tüm devletlerden bu tek taraflı ilanı kabul etmemelerini talep etmiş, bunun yasadışı olduğunu ısrarla vurgulamıştır. BM Kararları, Kıbrıs’ın egemenliğinin, güvenliğinin, toprak bütünlüğünün tehlikeye girmemesi adına her iki tarafı da gerçekleştirilecek ortak

⁸⁴ Milliyet Gazete Arşivi, (1965-74) “Kıbrıs”.

⁸⁵ Rauf Denктаş-Yeniden Yaşasaydım.

bir görüşmeye davet etmiş, Kıbrıs'ın birliğe girme ihtimali için bu görüşmelerin şart olduğunu öne sürmüştür. Bu esnada Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin tüm olaylarda sürekli iletişim halinde olması, Rum tarafına (Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi) göre Kıbrıs Sorunu'na uygulanabilecek adil çözümler için önemli bir faktördür. Bunlara ek olarak Rum tarafı Türkiye'nin Kıbrıs konusunda kronolojik sırada özetlediği tüm adımlar için 'eyleme geçirilmediği' ifadesinde bulunmuştur. Türkiye'den barış konusunda somut hareketler görmek istediğini belirten Rum tarafı, Ankara yönetiminin işgal altındaki toprakta yasadışı iç Türkleşme gerçekleştirdiğini ve (Ankara Antlaşmasına Ek Protokol, 21 Eylül 2005 tarihli AB Deklarasyonu) Avrupa Birliği ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin olası ilişkilerinin normalleşmesini ve tanınmasını engellediğini ileri sürmektedir. Kısaca Rum tarafı da aynı Türk tarafı gibi kendisinin barış için çalıştığını ve karşı tarafın bu yönde davranmadığını ileri sürmüştür.⁸⁶

Kıbrıs Sorunu, uluslararası literatürde devletler bazında siyasi bir sorun olarak yer almaktadır. Bu, siyasi sorun haline de gelmiştir. Bu noktada sadece Rum yönetimi ve Türk Yönetimi, Yunanistan ve Türkiye anlaşmazlık yaşamamış, bahsedilen yönetimlerin halkları da birbirlerine karşı ılımlı bakamaz hale gelmiştir (Fırat,1997) Kıbrıs, bugünkü niteliğini almadan ve İngiliz manda yönetimi himayesine girmeden önce adada milletlerin aşırı bir ayrılık olmaksızın yaşaması çok da uzak bir geçmiş olarak görülmemelidir. Dış güçlerin etkisini de göz ardı etmeden çalışmanın bu bölümünde özellikle devletlerin kendilerine verdiği zararlara dikkat edilmesi, tıpkı Kıbrıs Sorunu'nun farklı algılanmasının yeni bir karışıklığa yol açması gibi devletlerin kendi içlerinde de daha çok karışıklığa yol açmasının nedenlerini gösterebilir.

---

⁸⁶ 1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu.

6. 1965-1974 MİLLİYET GAZETESİ HABER ANALİZİ

Bu çalışma 01.01.1965 – 31.12.1974 tarih aralığında anahtar kelimesi “Kıbrıs” olan siyasi haberleri ele almaktadır. Araştırmada 2000 haber okunmuş, sadece direkt olarak Kıbrıs’ı konu alan haberler filtrelenmiş ve anahtar kelimeler çıkarılmıştır. Tezin dayanaklarından biri olan Kıbrıs Barış Harekâtı süreci için söz konusu olaydan on yıl öncesine kadar gidilmiş, müdahalenin sebepleri ve hazırlık dönemi incelenmiştir. Bu inceleme tez kapsamının dağılmaması ve açık bir kaynak olması nedeniyle Milliyet Gazetesi Arşivi’nden yararlanarak yapılmış ve müdahalenin gerekliliği James D. Fearon’ın bölünmezlik kavramı ile analiz edilmiştir.

01.01.1965 – 31.12.1974 tarihleri arasında Milliyet Arşivi’nde Kıbrıs ile ilgili 2000 haber arasında en çok bahsedilen kavramlar “Enosis, Taksim, Ekonomi, Çözüm, Bağımsızlık, Politika, Cunta, İç Savaş, Federasyon, Federatif Devlet, Egemen ve Üniter Devlet”tir. Haberler içinde en çok bahsi geçen örgütler Eoka, Eoka-B, bahsi en çok geçen isimler ise Grivas ve Makarios’tur.

İkinci derecede en çok bahsedilen kavramlar; Ortak Pazar, Darbe, Çatışma, Petrol, Ege Denizi, Cenevre Antlaşması, Toprak Bütünlüğü, Kıbrıs Sorunu, İşgal, Hak, Bomba, Barış, Demokrasi ve Güvenlik”tir. Bunlara ek olarak “Bayrak Radyosu, Ulusal Muhafız Gücü”nden de bahsedilmiştir. Kissinger, Demirel, Ecevit, İnönü, Klerides, Karamanlis, Wilson, Mavros ve Podgorni de haberlerde sıklıkla yer almıştır.

Sıklık bakımından üçüncü derecede yer alan kavramlar ise; “Başarı, Fedakârlık, Ateşkes, Elenizm, Emperyalizm, Toprak Bütünlüğü, Megali İdea, Arabuluculuk, Esir, Barış Gücü ve Karşılık”tır. Ayrıca Denktaş, Nikos Sampson ve Macomber’in de konusunun geçtiği yerler vardır.

Anahtar kelimeleri sıklık durumuna göre değerlendirecek olursak, Türkiye ve Kıbrıs Türk Kesimi’nin başlıca amacının Federatif Devlet olduğunu görebiliriz. İlk etapta neredeyse hiç bahsedilmeyen ‘barış’ kavramının yerine ‘savaş, Enosis, iç savaş, politika vb. olması hararetli bir şekilde istenilene ulaşma çabası olarak görülebilir. Yunanlıların Enosis direktmelerine karşı sürecin hızlandırmaya çalışıldığı sonucuna –yapılan haberlerin niteliğinden dolayı- ulaşılabilir. Barış gibi kavramların ikinci dereceden

sıklıkla geçmesi de bu iddiayı güçlendirmektedir. Toprak bütünlüğünün Türkiye için çok önemli olduğunun bilinmesine rağmen haberlerde çok sık görülmemiştir. Kısacası yapılan haberlerin çoğu mücadele, amaç, savaşı kazanma, savaşın alevlenmesi ve önemli kişiliklerin savaş/son durum hakkındaki düşüncelerini işlemiştir.

Ocak 1965'teki gazete kupürleri incelendiğinde, Grivas'ın Enosis söylemlerine karşılık Ankara'nın Enosis'e karşı mücadelesini görmekteyiz. Grivas'ın Enosis söylemlerinin ardından Lefkoşa'da bombalar patlatılmış, Türkler ve Rumlar arasında çatışmalar olmuştur. Ankara'nın bu mücadelesi Rusya tarafından beklenmedik bir destek görmüş, BM delegelerinin Kıbrıs'ta self-determinasyon düşüncelerinin yerini Kıbrıs'ta tam bağımsızlık söylemleri almıştır. Ek olarak 'Buzları Eritme Politikası'nın sonuçları konuşulmuş, federatif devlet kavramı tartışılmıştır. Şubat'a gelindiğinde gündem genellikle ikili ve beşli görüşmeler içermekte, Türk yetkililer arabulucu Plaza ile görüşmeler gerçekleştirmektedir. Aynı zaman diliminde Makarios, beşli görüşmelerde bulunmayı reddettiğini açıklamış, arabulucu Plaza'nın Kıbrıs için konferans düzenleme fikrini olumsuz karşılamıştır. Türk yönetiminin yapılan görüşmelerdeki yapıcı tavrı ve arabulucu ile sık sık bir araya gelmesi, hükümetin fiziksel güçten önce anlaşma yoluna gittiğinin bir göstergesidir. Bu esnada Makarios'un beyanlarının yanında Kıbrıs'ta Rum tarafı için yoğun bir askeri malzeme sevkiyatı gündeme gelmiş, Kıbrıs için Değişirme Birliği, uluslararası garanti ve silahsızlanma uluslararası ortamda konuşulmuştur. Ocak ve Şubat aylarında da ara ara gündem olmuş olan Barış Gücü'nün Makarios onayıyla Mart ayında adadaki görevine üç ay daha devam edeceği duyurulmuş, ayrıca Makarios Değişirme Birliği hakkında herhangi bir kararın olmadığını ifade etmiştir. Barış Gücü'nün adada daha fazla kalması, adanın güvenliğinin milletlerin kendi imkânıyla sağlanamadığı ve çatışma ortamının henüz taze olduğunu, ada halkının özgürlüğünün kısıtlandığı anlamlarına gelmektedir. Barış Gücü onayının ardından Kıbrıslı Rumlar stratejik noktalardaki Türk köylerini kuşatmış, durum karşısında Türk ordusunda alarm verilmiştir. Yunanistan, adada yaşayan Rumları destekleyeceğini açıkça söylemiş ve Atina, Plaza'nın ikili görüşme isteğini reddetmiştir. Makarios onayıyla Barış Gücü'nün adada kalması, ardından yaşanan olaylar ve Yunanistan desteği, Rumların Türklerle müzakerelere yanaşmadığını, çözümden ziyade fiziksel güç uygulayarak amacına ulaşmaya çalıştığını açık bir şekilde göstermektedir. Nisan'da barışçı müzakereler yapılmış, Kıbrıs için NATO'dan daha aktif bir tutum istenmiş, Plaza'nın aradan

çekilmesi gerektiği gündeme gelmiştir. Buna ek olarak Rumların imha planı iddiaları gündeme gelmiş ve istenilen silahsızlanma için silahlı Rum karakollarının kaldırılması tartışılmıştır. Türk hükümetinin NATO'dan Kıbrıs için daha aktif bir tutum isteğinin karşısında Yunanistan, Türkiye'yi NATO'ya şikâyet etmiştir. Kıbrıslı Rumların ve Yunanistan'ın Enosis fikri ise gündemden düşmemiştir. Mayıs'ta Makarios, Kıbrıs konusunda gelişmelerin olabileceğini belirtmiş ve Yeşil Hat konuşulmuş, Enosis'te ısrarcı olunmamasını tavsiye etmiştir. Ardından Atina ikili görüşmeleri kabul etmiş, Kıbrıs ihtilafı NATO Konseyi'ne taşınmış, Makarios bu duruma kalıcı çözüm söylemlerinde bulunmuştur. Makarios'un bu tarz Enosis karşıtı söylemleri Türkiye'yi çözüm süreci için heveslendirmiştir. Işık, görüşmelerden memnuniyetini dile getirmiş ve uzun zaman sonra ilk kez Türk-Yunan dostluğu taraflarca dile getirilmiştir. Gromiko'nun söz konusu duruma destek olarak Kıbrıs'ta iki millete de bağımsızlık ve hak tanınmalı söylemi, uluslararası ortamda taraflarca Kıbrıs Davası'nın çözülebilir olduğunu hissettirmiştir. Kısa süreli barış ümidinin ardından Makarios, Kıbrıs'ı kurtaracağını ifade etmiş ve Haziran'da Barış Gücü'nün Kıbrıs'ta üç ay daha kalacağını belirtmiştir. Bu esnada Türk-Yunan görüşmelerine Kıbrıslı Rumlar tepki göstermiş, Makarios ve Dr. Küçük arasında gerginlik meydana gelmiştir. Böylelikle Makarios'un Türklere kısa süreli uzattığı zeytin dalı, Enosis söylemleriyle eskiye dönmüş, adanın Yunanistan'a bağlanacağı tekrar dile getirilmiştir. Her şeyin eskiye dönmesiyle askeri eğitim gören on beş yaşından büyük öğrenciler Kıbrıs'a alınmamış ve bu sorun Temmuz'un başlarında hala çözüme kavuşturulamamıştır. Söz konusu ayrımcılık hakkına U Thant ile görüşen Fazıl Küçük'e karşı Kipriyanu yapılan tüm çalışmaların Enosis için olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. Kıbrıslı Rumların ve Yunanistan'ın, Türk hükümetinin ve Türkiye'nin çaba gösterdiği tüm barış görüşmelerine karşı hala Enosis'i desteklemesi ve Türklere uygulanan şiddet, Bağımsız Türk Devleti fikrini güçlendirmiştir. Türkiye, Kıbrıs için bir görüşme daha düzenlenmesi ve Güvenlik Konseyi'nin çözüm için toplanması talebinde bulunmuştur.

Ağustos'ta Bağımsız Türk Devleti fikri Güvenlik Konseyi'nde görüşülmüş ve konsey fikre olumlu bakmıştır. Makarios ve Kipriyanu'nun Enosis beyanlarına karşı İnönü ve Eralp Türkiye'nin de mücadele içinde olduğunu ve Güvenlik Kurulu'nun Makarios'a dikkat etmesi gerektiğini, Işık da konsey kararının olumlu olduğunu beyan etmiştir. Ancak Makarios BM'den ümitsiz olduğunu ve Değiştirme Birliği'ni adaya

almayacağını ifade ederek bir kez daha barış karşıtı bir hamlede bulunmuştur. Değiştirme Birliğine olan olumsuz bakış Eylül'de de devam etmiş, U Thant'ın Kıbrıs'ta bir çözüm yolu bulma çağrısına rağmen Stefanopulos, Enosis'ten vazgeçmeyeceklerini dile getirmiştir. Rum toplulukların protesto ettiği Türk-Yunan görüşmeleri ise Türklerin teşvikiyle tekrar başlatılmıştır. Ekim'e gelindiğinde ise işler karışmış, Makarios Yunan hükümetini yalan söylemekle suçlamıştır, buna ek olarak Yunanistan'ın söylemlerinin arkasında durmadığına dair gündem oluşmuş, Işık Kıbrıs'ta emrivaki yapılamayacağını ifade etmiştir. Kıbrıs Başbakanı Makarios'un Yunan hükümetini yalancılıkla suçlaması, hükümet ve adadaki Rumlar arasında güçlü bir bağın olmadığını, bu yüzden ada yönetiminin Yunanistan desteğini alsa da almasa da ortak topraklarda istediği gibi kararlar alabildiğini göstermektedir. Bu durum Yunan hükümetinin ada üzerindeki kontrolü kaybetmeye başladığını, kontrolü geri almak için ise savaşı seçtiğini göstermektedir. Makarios, Azınlık Hakkı Kanunu'nu ilan etmiş, Çirimkos ise BM'de Türklerin Rumları sınır dışı ettiğini belirterek bu durumu kınamıştır. Buna karşı Stefanopulos, iyi ilişkilerin tehditle olmayacağını ifade etmiş, ardından BM'ye Kıbrıs için muhtıra sunulmuştur. Aynı zamanda Rumların Türklere saldırılarının arkası kesilmemiş, Türk köylerinden biri tekrar Rum toplulukların saldırısına uğramıştır. Stefanopulos'un iyi ilişki beyanı bu noktada sözden öteye geçememiş, asıl tehdit ve şiddeti Rum yönetimi uygulamaya devam etmiştir. İzmir ve Atina belediye başkanlarının Kasım ayının başında bir Dostluk Kampanyası düzenleyecekleri gündeme gelmiştir. Bu barışçıl hareket ile Kıbrıs'ta anlaşmanın olmasını destekleyen devletler ve Türkler ümitlenmiş ancak üzerinden çok zaman geçmeden Magosa'da Türk tarafı abluka altına alınmıştır. Güvenlik Konseyi'nin etkin olduğu ablukada durumun son derece gergin olduğu ve itidalli olunması gerektiği konsey tarafından beyan edilmiş, orduya hazırlık için talimat verilmiştir. Makarios BM'de Kıbrıs için başlatılan kuliste Salam Politikası'nı uygulamış, Demirel ise adil ve barışçı bir çözümden yana olduğunu fakat gerekirse güç kullanılabileceğini dile getirmiştir. Yapılan tüm taktiklere ve Türk topluluklarının adada yaşadığı baskıya rağmen Demirel hala barışçı bir çözüm istediğimizi fakat zorunluluk durumunda gücün kullanılabileceğini ifade ederek barışçı yollarda ısrarcı olmuş, pazarlığa açık olduğunu göstermiştir. İfadelerin yanında onları destekleyen hamleler yapan Türk hükümeti tutarlı bir tavır sergilemiş, hakkında iddia edilen adayı işgal edeceği yönünde söylemleri bu sayede çürütmüştür.

Çirimakos, Makarios ile Enosis için kadeh kaldırırken, BM'ye Kıbrıs için iki tasarı sunulmuş, Kıbrıs hakkındaki endişe artmıştır. Makarios'un ihtilafın çözüm anahtarının Lefkoşa'da olduğu söylemi, Yunan ve Rum hükümetlerinin yaptığı hareketlerle ters düşmektedir, ardından bir kez daha gerçekçi olmayan ifadelerde bulunmuşlardır. Aralık'ta Türkler için durum değişmemiş ve tekrar ikili görüşme istenmiştir. Görüşmelerde adada Türkler için tam bağımsızlık ve federasyon yapısı görüşülmüş fakat uluslararası genel algı BM'nin Türk tezine uygun bir karar almayacağı yönünde ilerlemiştir. Türkler tezlerinde ısrarcı olmuş ve görüşmelerin devam ettirilmesini talep etmişlerdir. Türklerin adada tam bağımsızlık istekleri ne Türklerin ne de Rumların kayıplar yaşamaması, özellikle Türklerin artık topraklarda güvende yaşaması idi. Genel kurul Türkler aleyhine karar verirken, BM'nin kararları Türkler tarafından sorgulanmaya başlamıştı. Gündemdeki en önemli soru BM'nin antlaşmaları yok sayıp saymayacağı olmuştur. Kıbrıs, kaybolmuş ve zor durumda görülmeye başlanmış, Türk hükümeti Kıbrıs'ın kaybolmadığını, yeni bir politikaya ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Bunun ardından Kıbrıs için Mücadele Komitesi kurulmuş, bağımsız Türk devleti fikrinde ısrarlar artmıştır. Zürih ve Londra Antlaşmaları gündeme gelmiş, Denктаş gerekli olduğu durumda savaş göze alınmazsa bunun bir kayba yol açacağı açıklamasını yapmıştır. Türk mücahitlerin bu konuda azimli oldukları ve Makarios'un Türkiye'yi muhatap almadığı konusundaki söylemine karşı Küçük, Türk sabrının sonsuz olmadığını vurgulamıştır. Ocak'tan itibaren 1965 yılında Rum yönetimi ve Yunanistan ara ara barış söylemlerinde bulunmuş, BM'de Türkiye önerilerine karşı durduklarını ve her fırsatta da Enosis'in gerçekleşeceğini belirtmişlerdir. Tüm bu barış söylemlerine rağmen adada huzuru sağlamak adına yapılan çoğu ikili ve beşli görüşmeyi reddetmiş, bu esnada adadaki Türk bölgelerine saldırılar yapılmış ve köyler ablukaya alınmıştır. Fearon'ın akılcı bulduğu yol olan pazarlığı gündeme getirmemiş, savaşı tercih etmişlerdir. Tüm bunlara ek olarak arabulucu Plaza'nın taraflar arasından çekilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Söz konusu ifadeler Rum yönetimi ve Yunanistan'ın barış çağrısının gerçek dışı olduğunun bariz bir göstergesidir. Ancak tüm saldırılara ve kayıplara rağmen Türk yönetimi ve Türkiye hiçbir şekilde silahlı saldırılara aynı yoldan karşılık vermemiş, her fırsatta görüşmelerin tekrar başlaması için uluslararası kuruluşlar da dâhil olmak üzere her yerde uzlaşma çağrısı yapmış, pazarlığa açık olduğunu

hamleleriyle göstermiştir. Buna bağlı olarak Rumların, Türkleri işgal ile itham etmesi tıpkı barış çağrıları gibi son derece gerçek dışıdır.

Ocak 1966'ya gelindiğinde Makarios'un hala yeni bir arabulucuya karşı olduğu, hayallerinin hala Enosis olduğu ve Türklerin adada ayrı bir devlet kuramayacağı söylemlerinin devam ettiği görülmüştür. Gündemde önemli yer kaplamış olan Johnson Mektubu'nun açıklanmasını isteyen Demirel'in yanı sıra Denktaş da sabrın iyice taşıdığını ifade etmiştir. Türkiye, Kıbrıslı Türkler için hala bağımsız bir devlet, federatif sistem ve adanın taksimini istemekte, Türklerin müdafaası için en iyi yolun bu olduğunu düşünmektedir. Uluslararası platformda adada Türklere tüm yaşatılanlara rağmen Genel Kurul'un Türklerin aleyhine karar vermesi, Kıbrıslı Türklerin diplomasiye olan inancını yok etmiştir. Her konuda müzakere yapma yoluna giden ve Rumlar tarafından sürekli reddedilmesine rağmen görüşme isteyen Türkler, dolaylı olarak pazarlık fikrinin dışına itilmeye başlanmıştır. Yine de Enosis fikrine karşı alternatif bir orta nokta bulmaya çalışılmış, görüşme talep edilmiştir. Makarios ise sadece Enosis şartıyla görüşmeyi kabul edeceğini söylemiş, ABD'nin adaya müdahale etmesini etmiştir. Bu bir yönden çifte Enosis niteliği taşımaktadır. Kıbrıs Rum hükümeti Enosis'i öngörmeyen hiçbir projede olmayacaklarını dile getirmiştir. Bu sırada ise Barış Gücü hala adadan çıkış yapmamış, yani adanın kendi kendinin güvenliğini sağlamasına izin verilmemiştir. Şubat'ta Enosis hayali daha fazla gündeme gelmiş, Makarios'un Enosis söylemlerine Atina'dan destek gelmiş, Yunan üçüncü ordusu hazır konuma getirilmiştir. Açık olarak savaş hazırlığına başlamış olan Yunanistan, Türkler tarafından Güvenlik Konseyi'ne şikâyet edilmiş, Yunanistan'a Kıbrıs için nota verilmiştir. Makarios her ne kadar Kıbrıs'ta havanın yumuşadığını iddia etse de saldırgan tavır zaman içinde artarak devam etmiştir. Artık Yunan hükümetinin resmen desteğini almış olan Rum yönetimi, var olan hayalinin daha çok üzerine gitmeye başlamıştır. NATO Kıbrıs'ın politika değiştirmesi gerektiğini belirtmiş, Bennett arabuluculuk için Kıbrıs'ta uğraş vermeye başlamıştır. Kıbrıs meselesinin Avrupa Konseyi'nde konuşulması gündeme gelmiş fakat diğer barışçıl adımlarda olduğu gibi Yunanistan bu görüşmeyi de reddetmiştir. Ardından Atina şartsız görüşme talebinde bulunmuş, aynı anda Grivas Atina'ya dönmüş fakat beklediği karşılama bulamamıştır. Arabuluculuğun fazla gündeme geldiği Mart ayında İsviçre Kıbrıs için arabuluculuk teklifinde bulunmuş, Brossio da NATO'dan Kıbrıs için ikili görüşme istemiştir. Rumlar, Türk ataşesini Kıbrıs'ta istenmeyen insan

ilan etmiştir (persona non grata). Bir yönetimin başka bir devlet temsilcisini istenmeyen ilan etmesi şüphesiz ki o devletin tanınmadığını, pozitif bir ilişki içinde bulunulamayacağını açıklamaktadır. Aynı topraklarda yaşayan iki milletten birinin bunu yapması ise baskı stratejisi bağlamına girmektedir. Halihazırda uzun bir periyot boyunca saldırılan tarafın diplomatik reddinin bu kadar rahat bir şekilde yapılması bir savaş çağrısıdır. Adanın içinde tek taraflı anarşinin olmasının Türk halkına zararının yanı sıra Rum halkına da büyük zararları vardır. Rum yönetiminin ve Yunanistan'ın baskıcı ve şiddetli tavrı, adada yaşayan Rumları etkilemekte bir nevi beyinlerini yıkamaktadır. Kritik noktalarda düzenli olarak Türkiye'nin adayı işgal edeceğini bu yüzden Enosis'in yapılmasının gerekliliği anlatılmış, ama Enosis mantığı anlatılmamıştır. Kısacası bu dönemde Rum yönetimi askerinin yanında diplomatik olarak da savaş çağrısında bulunmuş, savaşları oluşturan unsurlardan şimdilik iki tanesi Rumlar tarafından oluşturulmuş fakat gerçek bir uzlaşmadan hiç bahsedilmemiştir. Nisan'da Enosis söylemleri diğer aylara oranla kuvvetlenmiş, hatta çifte Enosis'ten bahsedilmeye başlanmıştır. Aynı süreçte Averof, Türkiye'nin Kıbrıs için tehlikeli bir şey hazırladığını ve **bir müdahale beklendiğini açıklamıştır**. Türkiye bu konu hakkındaki sessizliğini bozmuş ve Türk Silahlı Kuvvetleri, Enosis'in gerçekleştirilmeye çalışılmasının ilhak olacağını anons etmiştir. Batılı devletler Kıbrıs için tavizlerin verilmesi gereken bir barış planı sunmuş, Makarios ile Yunan Kurmay Başkanı anlaşmazlık yaşamıştır. Türk-Yunan görüşmeleri Mayıs'ta tekrar başlamış, barışçı çözüm önerileri BM tarafından tekrar gündem haline getirilmiştir. Türkiye'nin ilhak konusundaki açıklamasına karşı ilhak olduğu takdirde savaşın çıkacağı Rumlar tarafından belirtilmiş, U Thant özel temsilcisini adaya gönderdikten sonra bir plan sunmuş, plan iki bağımsız devleti işlemiştir. Demirel ise sosyal ve siyasi baskılardan ve Enosis'ten konuşmak üzere Bernardes ile bir araya gelmiş, meselenin iki ayda çözülemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Tural, antlaşmalara uyulmasını talep etmiş, temsilci Bernardes ise Lefkoşa'ya gitmiş ve bir kez daha Türk-Yunan görüşmesi gündeme gelmiştir. Türk-Yunan gelişmelerinin sürekli gündeme gelmesi, Atina'dan temsilci yollanması barış için adım olarak gösterilmeye çalışılsa da Rumların asıl amacının uzlaşma olmadığı yaptıkları askeri hamlelerden belli olmaktadır. Rumlar yıllardır Enosis'i rahat ve açık bir şekilde savunmakta, Türk yönetimi ve Türkiye ise federasyonu savunmaktadır. Yani Rumlar ada tamamen Yunanistan'a bağlanacak

demmesine rağmen Türkler federasyon sistemi ile aynı topraklarda farklı yönetimlerin yaşayabileceğini, bu düzenin iki tarafın zorluklarını azaltacağı üzerinde ısrar etmektedir. Ayrıca yıllardır üstünde durulan bu Enosis isteğine karşı “Enosis’e karşı ilhak” beyanı Yunanistan’ın ilhak karşısında olayı savaşın konuşulmasına kadar çıkarmasına neden olmuştur. Şiddet artırmak ve Enosis’i harekete geçirmek için fırsat kollayan Rum yönetimi, bu beyanla birlikte ilk adımını atmıştır. Haziran’da U Thant Barış Gücü’nün adada altı ay daha kalması gerektiğini sunmuş, Makarios Türklere kısmi muhtariyet verilmesine hazır olunduğunu açıklamıştır. Makarios’un kısmi muhtariyet tanımı geç Enosis’i veya sömürgeciliği temsil etmekte, Türklerin özgürlüğünün bir kısmının Rum yönetiminin elinde olduğu anlamlarına gelmektedir. Zaten bu beyan Türkiye’ye de samimi gelmemiştir. Temmuz’da ikili görüşmelerin iyi sonuçlanmamasına karşı Türkiye’nin adaya çıkartma yapacağı gündeme getirilmiş, Eoka’dan bahsedilmiştir. Kıbrıs’ta Türkiye çıkartmasına karşı tedbirler alınmaya başlanmış, U Thant Konsey’i Kıbrıs’ta gerginliğin arttığı konusunda uyarılmış, barış planından konuşulmuştur. Türkiye Ağustos’ta Garanti Antlaşması kapsamında Kıbrıs’a müdahale hakkının bildirildiğini açıklamış, Makarios Türk notasını reddetmiştir. Kıbrıs’ı kaybettiğini düşünmeye başlayan Türk yönetimi, olası müdahaleyi bile antlaşma dışına çıkmayarak gerekli mercilere bildirmiştir, müdahalenin bildirilmesi ise herhangi bir kuralın çiğnenmemesine özen gösterildiği, kurallara uyulacağı takdirde hala uzlaşmanın mümkün olacağı anlamına gelmektedir. Erim, Kıbrıs konusunda zamanın Türklerin aleyhine işlediğini belirtirken, Denktaş da Enosis’in siyasi zorunluluktan çok açgözlülük olduğunu ifade etmiştir. Ardından Eralp U Thant ile Baf’taki kritik durumu görüşmüş, çözüm için olası yolları tartışmıştır. Eylül’de ise Avrupa Konseyi’nde Yunan görüşü reddedilmiş, Stefanopoulos Türkiye’ye bir bedel ödeneceğini açıklamıştır. Fakat bu süreç içerisinde Rumlar Kıbrıs’taki çarpışmayı yaymaya devam etmiştir. Ekim’de ikili görüşmeler son bulmuş, Tumbas durumu ümit verici gördüğünü dile getirmiştir. Taksim ve Türklerin hakkında konuşulmuş, Makarios’un on yıl içerisinde Enosis’i ilan edeceği düşünülmüştür. Görüşmeler esnasında ise ilk kez Türk ve Yunan temsilciler bazı noktalar üzerinde anlaşma sağlayabilmiştir. Kasım’da Acheson Kıbrıs’ın tek çözümünün taksim olduğunu ileri sürmüş, Yunanlıların Kıbrıs’ta Türk muhbirlerle para verdiği ortaya çıkmıştır. Kıbrıslı Mücahitler Aralık’ta bir muhtıra yayınlamış, Türk haklarından, ilhaktan ve Enosis’ten bahsetmiştir. Rossides adanın geleceği hakkında son

sözün halka ait olduğunu söylerken Küçük, Çek silahları hakkında U Thant'ın dikkatini çekmiş, Çağlayangil ise Tumbas ile görüşmüştür. Çek silahları konusu Konsey'de görüşülmüş ve Kıbrıs'a gönderilmiştir. 1966 yılında görüşmelerde sık sık Londra ve Zürih Antlaşmaları'ndan bahsedilmiş, Enosis çabası daha da alevlenmiştir. Bu yılın 1965'ten farkı Enosis fikrinin sertleşmesi ve Rum yönetiminin askeri çatışmadan ayrı olarak Türklere karşı diplomatik olarak da baskı yapmasıdır. Adada anarşi bu yılda körüklenmeye başlanmış, Eokaörgütü senaryoya dâhil olmuştur.

Ocak 1967'de yeni yılın ardından Makarios Enosis hakkında konuşmuş, Kıbrıs'ta Rusya'ya karşı gösteriler yapılmıştır. Çağlayangil, Çek silahlarının Rum yönetimine gitmesinden çekinmiş ve dikkatlerin adaya verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Makarios ise bu çekinceleri haksız çıkarmayarak Çek silahlarını Türklere karşı kullanacağını açıkça söylemiş, ayrıca Almanya'da Türkler için çıkarma gemileri yapıldığı öne sürülmüştür. Demirel, Türklerin Kıbrıs konusundaki haklılığının çok açık olduğunu dile getirmiş, Kıbrıslı Rumlar yeni askeri tedbirler almaya başlamıştır. Kıbrıs için yeni bir önerge konuşulmaya başlanmış, Yorgacis, Çek silahlarından Yunan hükümetinin de haberi olduğunu dile getirmiştir. Yunan hükümetinin Kıbrıs Rum yönetimine giden Çek silahlarından haberinin olması ve buna sessiz kalması daha önceki Enosis'e destek söylemlerinin altını doldurmuş, uluslararası platformda barış söylemlerinin sadece lafta kaldığını göstermiştir. Makarios bu silahları Rumlara dağıtma kararı almış, Avrupa Konseyi ise bu silahlardan endişe duymaya başlamıştır. Kıbrıs'ta sivil halkın da silahlanması, Türkler için katliam anlamına gelmekte, durum Enosis'in ötesine gitmektedir. Grivas'ın, Türkleri tehdit etmesiyle Kıbrıs'taki son gelişmeler Çankaya Köşkü'nde tartışmaya açılmıştır. Şubat'a gelindiğinde devletlerin akıllarındaki asıl soru Kıbrıs görüşmelerinin devam edip etmeyeceğidir. Ancak daha önemli bir gelişme olmuş, Yunanistan'ın 1963 yılından önce Kıbrıs'a çok sayıda silah gönderdiği ortaya çıkmıştır. Yani Enosis'in aslında Türklerle anlaşmazlıktan ortaya çıkan bir fikir değil, eski ada yönetimleri zamanından kalma bir politika olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu silahlar'ın Eoka ile yakından bağlantılı olduğu da anlaşılmıştır. Bunun üzerine Yunan Kraliyet Konseyi toplanmış ve Türklere verilebilecek tavizler üzerinde tartışmıştır. Türklere verilebilecek tavizlerin tartışılmasına rağmen verilmeyecekleri dile getiren Konsey, Kıbrıs'ta Türklere toprak vermeyeceğini açıklamış, böylelikle de Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi'nin

görüşmeleri düzenleyerek planları için zaman kazandıkları, aslında başından beri görüşmeleri barış amacıyla yapmadıkları anlaşılmıştır. Güvenlik Kurulu'nun Mart'ta Kıbrıs'ı konuşacağı bildirilmiş, Türkiye'nin NATO'dan memnuniyetsizliği dile getirilmiştir. Kıbrıs'ta Rumların eylemleri son sürat devam etmekte ve Makarios yine Türklere karşı Kıbrıs'ın yakında patlayacağı söyleminde bulunmuştur. İkili görüşmelerden hoşlanmayan Rum yönetimini üzecek bir gelişme olarak Kıbrıs görüşmelerinin devamı uluslararası kuruluşlarca uygun görülmüştür. Denktaş'ın Kıbrıs'a dönmesinin sakıncalı olduğu düşünülmüştür fakat adada yaşayan Türk halkı Denktaş'ı adada istemektedir. Bu esnada adadaki Türkler içerisinde tehlikeli bazı bölünmeler meydana gelmiştir. Türk halkının bir lidere en çok ihtiyacı olduğu zamanda söz konusu lider bir şekilde Kıbrıs'a giremiyorsa topraklar resmen olmasa da ablukada demektir, bu duruma silahlanma ve yeraltı örgütü Eoka'nın da eklenmesi akıllara Türklere her an düzenlenebilecek yoğun saldırıları getirmiştir. Nisan ayında ABD'de konuya uygun olarak Washington Bildirisi oluşturulmuş, bildirinin Türk görüşüne yakın olması Rumların bu bildiriye tepki göstermesine neden olmuştur. Hemen akabinde Kıbrıs'ta Rumlar tekrar bir Türk köyüne saldırıda bulunmuş, Türkiye bu durumu 1964 Barış Antlaşması'na uygun şekilde protesto etmiştir. Hala adada bulunan Barış Gücü beklendiği kadar etkili olamamış ve Türkler her şekilde Rumlar tarafından şiddet görmüştür. Bu süreçte Makarios NATO'nun Kıbrıs topraklarında bir üs kurmasına olumlu bakmış, Çağlayangil ise NATO Genel Sekreteri ile Kıbrıs meselesini görüşmüştür. Bu esnada Yunanistan'da cuntacılar darbe yapmış, bu darbe tüm dünyada olumsuz karşılanmıştır. Türkiye'nin Kıbrıs tezi ise bazı Arap ülkelerinin dikkatini çekmiş, olumlu görülmüş, Türk-Sovyet dostluğu gündeme gelmiştir. ABD, Mayıs'ta Yunanistan'ın demokrasiye dönmemesi halinde askeri yardımı keseceğini açıklamıştır. Haziran ayında Eralp, tüm karşıtlara Türkleri rahat bırakmaları için çağrıda bulunmuş, Atina ile Lefkoşa'nın arası açılmış ve bu durum Makarios'u üzmüştür. U Thant Kıbrıs'taki Barış Gücü için teminat vermiş, Çağlayangil tekrar U Thant ile görüşmüştür. Türk yönetiminin sürekli arabulucularla ve güvenliği sağlamak için çalışan görevlilerle sıkı ilişkiler içinde olması, her ne kadar Türklerin de kendini savunmaya hazırlanması gerekse de hala savaşızsız, uzlaşmacı barıştan ümitlerinin olduğunu göstermektedir. Rusya'nın Kıbrıs'a silah sattığı söylenmiş, daha önceki yıllarda Kıbrıs'ta uçaksavar füzelerinin bulunduğu açıklamasıyla birleşerek bu durum yeni bir gündem yaratmıştır.

İddiaların üzerinden çok geçmeden Sovyet elçisi, söz konusu sevkiyatı yalanlamış, De Gaulle de Kıbrıs için federasyonun barışçı, adil ve iyi bir çözüm olacağı fikrini desteklemiştir. Temmuz'a gelindiğinde Yunanistan'ın Kıbrıs'ta bir darbe hazırlığı içerisinde olduğu iddiaları doğmuş, Rusya da bu darbe iddiasını desteklemiş ve Kıbrıs'ta bariz bir darbe hazırlığı olduğunu düşündüklerini açıklamıştır. Bu sırada Atina, Makarios yönetimine son derece karşı çıkmış, Yorgacis'i istenmeyen adam ilan etmiştir. Kolias, en iyi çözümün Enosis olduğunu iddia etmiş, Çağlayangil ise Enosis teklifini reddetmiştir. Rusya da Kıbrıs ile herhangi bir silah anlaşmasının imzalanmadığını bildirmiştir. Rusya için öne sürülen bu iddialar Türkiye ile Rusya'nın iyi giden ilişkisini yıpratarak, Türkiye'yi desteksiz bırakma amacı gütmüş, böylelikle de Enosis'in Rusya gibi büyük bir güç olmadan daha kolay gerçekleşeceği düşünülmüştür. Diğer yıllarda da olduğu gibi zaman geçtikçe Enosis söylemleri daha da güçlenmeye başlamış, Lozan dengesi konuşulmuştur. Kıbrıs meselesi hakkında İngiliz Devlet Bakanı Demirel ile bir araya gelmiş, Molley Kıbrıs için özel bir teklif getirmediğini dile getirmiştir. Çağlayangil hala müzakere için zemin aramakta bu sırada Kıbrıs'ta Rumlar ve Türkler hala çatışmaktadır. Ağustos'ta Mücahitler bu zamana kadar verdikleri mücadeleyi birkaç üs uğruna vermediklerini, bağımsızlık ve toprakları için verdiklerini ifade etmiştir. Papadopoulos ve Makarios görüşmeye başlamış, U Thant ise Kıbrıs Türkleri için Eralp'e garanti vermiş, toprak reformu konuşulmuştur. Türkler Enosis'e dayanan hiçbir hamlenin çözüm olmayacağı fikrini ısrarla savunmuş, Kıbrıs için üçlü bir görüşme yapılmasını talep etmiştir. Bu görüşmede üsler, toprak reformu ve özel statünün tartışılması beklenmiş, Türk yetkililer Enosis'te ısrara devam edildiği takdirde bu yolun onlara özgü bir yol olduğunu ve daha fazla bir şey yapamayacaklarını belirtmiştir. Görüşmeler sonrası olumlu sonuç taşıyan hiçbir unsura karşı olmadığını söyleyen Türk yetkililer, yapılan bu kadar baskıya rağmen hala ara ara barış çağrısı yapmakta, pazarlık olasılığını zorlamaktadır. Kipriyanu Türkiye'ye üssün milli bir felaket olacağını ileri sürmüş, Kıbrıs adına gizli bir antlaşmanın yapıldığı ortaya çıkmıştır. Eylül'de yapılan Keşan ve Dedeoğlu Zirve Görüşmeleri sonrası Türkiye toprak istememiş, sadece Enosis'in gerçekleştirilmemesini talep etmiştir. Federatif sistem ile iki milletin birbirine değmeden kendi yönetimleri ve kuralları dâhilinde huzurlu yaşayabileceğini bir kez daha gündeme getirmiştir. Bu görüşmeler bir bakıma dönüm noktası olarak da nitelendirilebilmektedir. Türkiye, Yunanistan'ın Pakt Teklifini

reddetmiş, Erim taksim tezine geri dönülmesinin Türklere zarar vereceğini, federatif sistemin konuşulmasının önemli olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu görüşmelerden sonra bağımsız Kıbrıs ihtimalinin yüksek olduğunu söyleyen Küçük'e karşı Yunan Dışişleri Bakanı görüşmelerin olumsuz olduğunu dile getirmiştir. Makarios'un Ekim ayında Türklere bazı kesimlerde muhtariyet verilebilir söylemi ile kontrollü yönetim tekrar teklif edilmiştir. New York Times gazetesine göre ise Makarios son görüşmelerden kazançlı ayrılmış, Spandidakis Kıbrıs'tan Güney Yunanistan olarak bahsetmeye başlamıştır. Yunan hükümeti ve Rumların askeri ve diplomatik yönde açtıkları savaşın yanına psikolojik savaş da eklenmiş, her yönden Türkler ve bağımsız Kıbrıs'ı savunanlara karşı yıldırma politikası uygulanmıştır. Eoka örgüt lideri Grivas'ın Enosis'i kılıçla sağlayacağı söyleminin yanında Makarios'un ikili görüşmelere karşı olduğunun açıklanması, gerçekleşecek büyük bir olayın çok yakınında olduğu izlenimlerini vermiştir. Bu esnada Bölükbaşı Kıbrıs'a girmemiş, Klerides ise tarafların sözde değil gerçekten görüşmesi gerektiğini beyan etmiştir. Kasım'da ise Türk cemaat lideri Denктаş'ın hayatı için teminat verilmiş ve Denктаş ağır suçtan sanık olmuş, yargılanmıştır. Denктаş bu süreç sonrasında Enosis'in fiilen gerçekleştiği ve Türkleri kara günlerin beklediği açıklamasında bulunmuştur. Aynı zamanda Yunanistan'da da tam savaş düzenine geçildiği görülmüş, böylece şu ana kadar Türk yetkililerin sezdiği ve uluslararası kuruluşlara uyarıda bulunduğu konularda haklı oldukları kanıtlanmıştır. Aralık'ta Kantonal Sistem gündeme gelmiş, Makarios ekibi sıkıntıya girmiş, teklif edilen antlaşmanın kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Makarios'un söylemine rağmen antlaşma olmuştur, fiziki ayırım konusunda adım atılmıştır. Türkes Gensoru Önergesi'ni sunmuş Demirel ise Türklerin hiçbir konuda blöf yapmadığını söylemiştir. Bu dönemde Yunan subaylarına Kıbrıs pasaportunun verildiği ortaya çıkmış, silahsızlanma, federatif devlet ve barışçı çözüm fırsatlarının kaçtığı Türklerce dile getirilmiştir. Kıbrıs'taki fiili durumun Hatay'ın bir benzeri olduğu ve Türklerin barış ve dostluk istedikleri tekrar vurgulanmıştır.

Ocak 1967'de yeni yılın ardından Makarios Enosis hakkında konuşmuş, Kıbrıs'ta Rusya'ya karşı gösteriler yapılmıştır. Çağlayangil, Çek silahlarının Rum yönetimine gitmesinden çekinmiş ve dikkatlerin adaya verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Makarios ise bu çekinceleri haksız çıkarmayarak Çek silahlarını Türklere karşı kullanacağını açıkça söylemiş, ayrıca Almanya'da Türkler için çıkarma gemileri

yapıldığı öne sürülmüştür. Demirel, Türklerin Kıbrıs konusundaki haklılığının çok açık olduğunu dile getirmiş, Kıbrıslı Rumlar yeni askeri tedbirler almaya başlamıştır. Kıbrıs için yeni bir önerge konuşulmaya başlanmış, Yorgacis, Çek silahlarından Yunan hükümetinin de haberi olduğunu dile getirmiştir. Yunan hükümetinin Kıbrıs Rum yönetimine giden Çek silahlarından haberinin olması ve buna sessiz kalması daha önceki Enosis'e destek söylemlerinin altını doldurmuş, uluslararası platformda barış söylemlerinin sadece lafta kaldığını göstermiştir. Makarios bu silahları Rumlara dağıtma kararı almış, Avrupa Konseyi ise bu silahlardan endişe duymaya başlamıştır. Kıbrıs'ta sivil halkın da silahlanması, Türkler için katliam anlamına gelmekte, durum Enosis'in ötesine gitmektedir. Grivas'ın, Türkleri tehdit etmesiyle Kıbrıs'taki son gelişmeler Çankaya Köşkü'nde tartışmaya açılmıştır. Şubat'a gelindiğinde devletlerin akıllarındaki asıl soru Kıbrıs görüşmelerinin devam edip etmeyeceği idi. Ancak daha önemli bir gelişme olmuş, Yunanistan'ın 1963 yılından önce Kıbrıs'a çok sayıda silah temin ettiği ortaya çıkmıştır. Yani Enosis'in aslında Türklerle anlaşmazlıktan ortaya çıkan bir fikir değil, eski ada yönetimleri zamanından kalma bir politika olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu silahların Eoka ile yakından bağlantılı olduğu da anlaşılmıştır. Bunun üzerine Yunan Kralliyet Konseyi toplanmış ve Türklerle verilebilecek tavizler üzerinde tartışmıştır. Türklerle verilebilecek tavizlerin tartışılmasına rağmen verilmeyecekleri dile getiren Konsey, Kıbrıs'ta Türklerle toprak vermeyeceğini açıklamış, böylelikle de Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi'nin görüşmeleri düzenleyerek planları için zaman kazandıkları, aslında başından beri görüşmeleri barış amacıyla yapmadıkları görülmüştür. Güvenlik Kurulu'nun Mart'ta Kıbrıs'ı konuşacağı bildirilmiş, Türkiye'nin NATO'dan memnuniyetsizliği dile getirilmiştir. Kıbrıs'ta Rumların eylemleri son sürat devam etmekte ve Makarios yine Türklerle karşı Kıbrıs'ın yakında patlayacağı söyleminde bulunmuştur. İkili görüşmelerden hoşlanmayan Rum yönetimini üzecek bir gelişme olarak Kıbrıs görüşmelerinin devamı uluslararası kuruluşlarca uygun görülmüştür. Denktaş'ın Kıbrıs'a dönmesinin sakıncalı olduğu düşünülmüş fakat aynı zamanda da adada yaşayan Türk halk Denktaş'ı adada istemektedir. Bu esnada adadaki Türkler içerisinde tehlikeli bazı bölünmeler meydana gelmiştir. Türk halkının bir lidere en çok ihtiyacı olduğu zamanda söz konusu lider bir şekilde Kıbrıs'a giremiyorsa topraklar resmen olmasa da ablukada demektir, bu duruma silahlanma ve yeraltı örgütü Eoka'nın da eklenmesi

akıllara Türklere her an düzenlenebilecek yoğun saldırıları getirmiştir. Nisan ayında ABD’de konuya uygun olarak Washington Bildirisi oluşturulmuş, bildirinin Türk görüşüne yakın olması Rumların bu bildiriye tepki göstermesine neden olmuştur. Hemen akabinde Kıbrıs’ta Rumlar tekrar bir köyüne saldırıda bulunmuş, Türkiye bu durumu 1964 Barış Antlaşmasına uygun şekilde protesto etmiştir. Hala adada bulunan Barış Gücü beklendiği kadar etkili olamamış ve Türkler her şekilde Rumlar tarafından şiddet görmüştür. Bu süreçte Makarios NATO’nun Kıbrıs topraklarında bir üs kurmasına olumlu bakmış, Çağlayangil ise NATO Genel Sekreteri ile Kıbrıs meselesini görüşmüştür. Bu esnada Yunanistan’da cuntacılar darbe yapmış, bu darbe tüm dünyada olumsuz karşılanmıştır. Türkiye’nin Kıbrıs tezi ise bazı Arap ülkelerinin dikkatini çekmiş, olumlu görülmüş, Türk-Sovyet dostluğu gündeme gelmiştir. ABD, Mayıs’ta Yunanistan’ın demokrasiye dönmemesi halinde askeri yardımı keseceğini açıklamıştır. Haziran ayında Eralp, tüm karşıtlara Türkleri rahat bırakmaları için çağrıda bulunmuş, Atina ile Lefkoşa’nın arası açılmış ve bu durum Makarios’u üzmüştür. U Thant Kıbrıs’taki Barış Gücü için teminat vermiş, Çağlayangil tekrar U Thant ile görüşmüştür. Türk yönetiminin sürekli arabulucularla ve güvenliği sağlamak için çalışan görevlilerle sıkı ilişkiler içinde olması, her ne kadar Türklerin de kendini savunmaya hazırlanması gerekse de hala savaşı, uzlaşmalı barıştan ümitlerinin olduğunu göstermektedir. Rusya’nın Kıbrıs’a silah sattığı söylenmiş, daha önceki yıllarda Kıbrıs’ta uçaksavar füzelerinin bulunduğu açıklamasıyla birleşerek bu durum yeni bir gündem yaratmıştır. İddiaların üzerinden çok geçmeden Sovyet elçisi, söz konusu sevkiyatı yalanlamış De Gaulle de Kıbrıs için federasyonun barışçı, adil ve iyi bir çözüm olacağı fikrini desteklemiştir. Temmuz’a gelindiğinde Yunanistan’ın Kıbrıs’ta bir darbe hazırlığı içerisinde olduğu iddiaları doğmuş, Rusya da bu darbe iddiasını desteklemiş ve Kıbrıs’ta bariz bir darbe hazırlığı olduğunu düşündüklerini açıklamıştır. Bu sırada Atina, Makarios yönetiminde son derece karşı çıkmış, Yorgacis’i istenmeyen adam ilen etmiştir. Kolias, en iyi çözümün Enosis olduğunu iddia etmiş, Çağlayangil ise Enosis teklifini reddetmiştir. Rusya da Kıbrıs ile herhangi bir silah yönetmeliğinin imzalanmadığını bildirmiştir. Rusya için öne sürülen bu iddialar Türkiye ile Rusya’nın iyi giden ilişkisini yıpratarak, Türkiye’yi desteksiz bırakma amacı gütmüş, böylelikle de Enosis’in Rusya gibi büyük bir güç olmadan daha kolay gerçekleşeceği düşünülmüştür. Diğer yıllarda da olduğu gibi zaman geçtikçe Enosis söylemleri daha da güçlenmeye

başlamış, Lozan dengesi konuşulmuştur. Kıbrıs meselesi hakkında İngiliz Devlet Bakanı Demirel ile bir araya gelmiş, Molley Kıbrıs için özel bir teklif getirmediğini dile getirmiştir. Çağlayan'ın hala müzakere için zemin aramakta bu sırada Kıbrıs'ta Rumlar ve Türkler hala çatışmaktadır. Ağustos'ta Mücahitler bu zamana kadar verdikleri mücadeleyi birkaç üs uğruna vermediklerini, bağımsızlık ve toprakları için verdiklerini ifade etmiştir. Papadopoulos ve Makarios görüşmeye başlamış, U Thant ise Kıbrıs Türkleri için Eralp'e garanti vermiş, toprak reformu konuşulmuştur. Türkler Enosis'e dayanan hiçbir hamlenin çözüm olmayacağı fikrini hala desteklemekte, Kıbrıs için üçlü bir görüşme yapılmasını talep etmiştir. Bu görüşmede üsler, toprak reformu ve özel statünün tartışılması beklenmiş, Türk yetkililer Enosis'te ısrara devam edildiği takdirde bu yolun onlara özgü bir yol olduğunu ve daha fazla bir şey yapamayacaklarını belirtmişlerdir. Görüşmeler sonrası olumlu sonuç taşıyan hiçbir unsura karşı olmadığını söyleyen Türk yetkililer, yapılan bu kadar baskıya rağmen hala ara ara barış çağrısı yapmakta, pazarlık olasılığını zorlamaktadır. Kipriyanu Türkiye'ye üssün milli bir felaket olacağını ileri sürmüş, Kıbrıs adına gizli bir antlaşmanın yapıldığı ortaya çıkmıştır. Eylül'de yapılan Keşan ve Dedeoğlu Zirve Görüşmeleri sonrası Türkiye toprak istememiş, sadece Enosis'in gerçekleştirilememesini talep etmiştir. Federatif sistem ile iki milletin birbirine değmeden kendi yönetimleri ve kuralları dâhilinde huzurlu yaşayabileceğini bir kez daha gündeme getirmiştir. Bu görüşmeler bir bakıma dönüm noktası olarak da nitelendirilebilmektedir. Türkiye, Yunanistan'ın Pakt Teklifini reddetmiş, Erim taksim tezine geri dönülmesinin Türklere zarar vereceğini, federatif sistemin konuşulmasının önemli olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu görüşmelerden sonra bağımsız Kıbrıs ihtimalinin yüksek olduğunu söyleyen Küçük'e karşı Yunan Dışişleri Bakanı görüşmelerin olumsuz olduğunu dile getirmiştir. Makarios'un Ekim ayında Türklere bazı kesimlerde muhtariyet verilebilir söylemi ile kontrollü yönetim tekrar teklif edilmiştir. New York Times gazetesine göre ise Makarios son görüşmelerden kazançlı ayrılmış, Spandidakis Kıbrıs'tan Güney Yunanistan olarak bahsetmeye başlamıştır. Yunan hükümeti ve Rumların askeri ve diplomatik yönde açtıkları savaşın yanına psikolojik savaş da eklenmiş, her yönden Türkler ve bağımsız Kıbrıs'ı savunanlara karşı yıldırma politikası uygulanmıştır. Eoka örgüt lideri Grivas'ın Enosis'i kılıçla sağlayacağı söyleminin yanında Makarios'un ikili görüşmelere karşı olduğunun açıklanması, yakın zamanda gerçekleşecek büyük bir olayın çok yakınında

olduğu izlenimlerini vermiştir. Bu esnada Bölükbaşı Kıbrıs'a girmemiş, Klerides ise tarafların sözde değil gerçekten görüşmesi gerektiğini beyan etmiştir. Kasım'da ise Türk cemaat lideri Denктаş'ın hayatı için teminat verilmiş ve Denктаş ağır suçtan sanık olmuş, yargılanmıştır. Denктаş bu süreç sonrasında Enosis'in fiilen gerçekleştiği ve Türkleri kara günlerin beklediği açıklamasında bulunmuştur. Aynı zamanda Yunanistan'da da tam savaş düzenine geçildiği görülmüş, böylece şu ana kadar Türk yetkililerin sezdiği ve uluslararası kuruluşlara uyarıda bulunduğu konularda haklı oldukları kanıtlanmıştır. Aralık'ta Kantonal Sistem gündeme gelmiş, Makarios ekibi sıkıntıya girmiş, teklif edilen antlaşmanın kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Makarios'un söylemine rağmen antlaşma olmuştur, fiziki ayırım konusunda adım atılmıştır. Türkes Gensoru Önergesi'ni almış Demirel ise Türklerin hiçbir konuda blöf yapmadığını söylemiştir. Bu dönemde Yunan subaylarına Kıbrıs pasaportunun verildiği ortaya çıkmış, silahsızlana, federatif devlet ve barışçı çözüm fırsatının kaçtığı Türklerce dile getirilmiştir. Kıbrıs'taki fiili durumun Hatay'ın bir benzeri olduğu ve Türkler barış ve dostluk istediklerini tekrar vurgulamıştır.

Ocak 1968'de de önceki iki yılda olduğu gibi Enosis isteği daha da alevlenmiş ve görüşmelerde olası çözümün ne olacağı konuşulmuştur. Yunanistan'da gerçekleştirilmiş olan darbe gündemde kalmış, konu tekrar Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin güvenliğine gelmiştir. Yunanistan'da yönetimin değişmesiyle oluşan dengesizliğin Kıbrıs'a da sıçrayacağı düşüncesiyle Türklerin güvenliği eskisinden daha mühim bir konu haline gelmiştir. U Thant, Türk Yönetimi'nin barışı zedelediği söylemi ile adadaki geçici Türk yönetimini eleştirmiştir fakat Ankara bu endişeleri paylaşmamıştır. Washington Post gazetesi de Kıbrıs Türk yönetimine çatmıştır. Buna karşı Küçük, U Thant'a Türk yönetiminin nedenlerini açıklamış, karşıt görüşte olunan zamanda agresif tavır yerine tekrar uzlaşma benimsenmiştir. Makarios yeni planlar yapmış ve seçim kararı almış, halk oylamasına güvenmiştir, AKEL Partisi gündeme gelmiştir. Şubat 25'te Makarios seçime giderken, U Thant'ın Türk yönetimine dair fikirleri değişmemiş yapılan seçimle Rum yönetimi tarafından demokrasi ve barışın etkinleşeceği söylemlerinde bulunulmuştur. Kıbrıs Türk bölgesinde ayrı seçim yapılacağı Küçük tarafından belirtilmiş, Komünistler Kıbrıslı Türkler için azınlık hakları talebinde bulunmuştur. Kıbrıs'a yasadışı yollarla getirilen silahlar için inceleme başlatılmış, Türkler tarafından söz konusu silahların BM'e iadesi istenmiştir. U Thant ve uluslararası kuruluşların

Kıbrıs'taki barışı Türklerin bozduğu iddialarının asılsızlığı Rum yönetimine bu silahların ulaştırılmasıdır. Buna başka bir dayanak olarak ise Makarios'un ada üstünde özellikle silahlar konusunda bir BM denetimi istememesidir. Aynı dönemde Küçük, U Thant'tan seçimlere yardım etmesini talep etmiştir, böylelikle hem sandık güvenliği hem de seçimlerin adaletinin kanıtlanması amaçlanmıştır. Türk muhtırası Makarios tarafından reddedilirken Eralp, adada hala Yunan subaylarının bulunduğunu açıklamıştır. Şubat'ta Türkler, Kıbrıs için Avrupa'da gizli görüşmeler yapılıyor olmasından şüphelenmiş, Makarios'a güvenilmeyeceği konusundan bir kez daha fikir belirtmişlerdir. Bu esnada Barış Gücü adada herhangi bir kontrol yapamamış, Makarios'un rakibi ise seçimlerin adil olmadığını ifade etmiştir. Seçimi Makarios'un ezici çoğunlukla kazanması Atina'yı tedirgin etmiş, Mısır, Enosis'e karşı olduğunu belirtirken Bavyera Başbakanı adadaki iki milletin komşuluk ilişkisi içerisinde beraber yaşaması, ayrılmaya gitmemesi konusunda fikir belirtmiştir. Buna karşı Makarios Mart ayında Kıbrıs meselesini ancak Kıbrıs'ın çözebileceğini vurgulamış, Türkler çok taraflı çözüm şekli istemiştir. Söz konusu çok taraflı çözüm Türkler için iki tarafın da hayati ihtiyaçlarını ve gerekliliklerini karşılayacak, federasyon sistemi ile taraflar huzurlu bir şekilde birbirlerini rahatsız etmeden özerk yaşayabilecektir. Barış için fedakârlık yapılması gerekmektedir fakat Makarios demeç verdiği bir Alman televizyon kanalına prensipte fedakârlık yapmayacağını açıklamıştır. Adada barış adına bir adım atılabilmesi için Rumların Türklere taviz vermesi gerektiği ileri sürülmüş, Makarios görüşme istemiştir. Rumlar konu ile ilgili U Thant'a teklif hazırlamış, Klerides ve Denктаş arasında temaslar başlamıştır. Temastan sonra Lefkoşa'da barikatlar kaldırılmış bu da taraflar için uzun zaman sonunda en olumlu gelişmelerden bir tanesi olmuştur. Türklerin bağımsızlık istemesi ile azınlık görüşmeleri Atina'da başlamış, atmosferde yumuşama olduğu hissedilmiştir. Riyad, Kıbrıs'ın bağımsızlığını koruduklarını ve iki tarafa da barışın sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Türk ve Rum görüşmelerine zemin aranmış, Türkler Kıbrıs için Rumlarla doğrudan görüşme talep etmiş, ardından Türk ve Rum liderler bir araya gelmiştir. Uzun zaman sonra Türklere doğru olumlu adım atan Rumlar, Türkiye'yi barışın sağlanabileceği konusunda ümitlendirmiştir. Makarios, Türk tarafına muhtariyet vermeye hazır olduklarını, Denктаş da görüşmeler konusunda çok baskı altında olduklarını dile getirmiştir. Daha önce Türk-Yunan görüşmelerine tepki gösteren Rumların tekrar Türk tarafına sıkıntı vermemesi, can ve

mal güvenliği adına devam edecek görüşmeler için Türklere garanti talebinde bulunmuştur. Kıbrıs'ta bağımsız Türk devleti fikrine olumsuz bakılmış Makarios, birlik içinde bağımsızlık teklifinde bulunmuştur. Görüşmeler devam etmiş, ümidin bulunduğu fakat sevinmek için erken bir zaman olduğu konuşulmuştur. Denktaş'ın Kıbrıs'a dönmesine izin verilmiş, ön görüşmelerin Lefkoşa'da yapılacağı duyurulmuştur. Görüşmede Londra ve Zürih Antlaşmaları'nın kaldırılmasının da görüşülen konulardan biri olacağı belirtilmiştir. Denktaş'ın Kıbrıs'a girişiyle kısa bir süre de olsa sıkıntısız devam eden süreç bozulmuş, Denktaş'ın Kıbrıs'a dönmek için oyun oynadığı iddiaları doğmuştur. U Thant, Kıbrıs Görüşmeleri için Cenevre Teklifi'ni kabul edeceklerini açıklamış fakat Rumlar Cenevre'de görüşmeye razı olmamıştır. Açıkça görünmektedir ki Rum yönetimi ve Atina sadece kendi istediği gibi ilerleyen görüşmelere katılmış, bir şartı bile uymayan görüşmelere tamamen barış içerikli olsa da katılmamıştır. Bu da demektir ki Kıbrıs'ta Türk-Rum görüşmeleri bir kez daha sonuç vermemiştir. Mayıs'a gelindiğinde Kıbrıs'ta durumlar tekrar gerginleşmiş ve Küçük, BM Temsilcisi Tafall ile temasa geçmiştir. Rum yönetimi karışıklığın Türklere kaynaklandığı konusunda özellikle harekâta gidilen son on yılda o kadar ısrarcı olmuştur ki Magosa'da kurulan plaj bile mühim bir mesele olmuş, ortam iyice gerilmiştir. Aynı dönemde adada bulunan İngiliz üslerinin İsrail lehine kullanıldığı öğrenilmiş, Türkler barış için bir adım daha atarak barikatları kaldırmıştır. Türk-Yunan görüşmeleri Haziran'da bitmiş, yeni görüşmeler için tarih aramaları başlamıştır. Denktaş ve Klerides ön görüşmelere başlamış, anlaşma için tarafların zamana ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Self-determinizm ve Kıbrıs için yeni bir anayasa tartışmaları başlamış, Rumların Milli Muhafız Gücü'nü kaldıracakları gündeme gelmiştir. Görüşmeler esnasında ilk kez Türk kesimine giden Klerides'in ardından Demirel, Kıbrıs için fazla bir isteklerinin olmadığını dile getirmiş, hak teminatı, 40 mil kuralı ve güvence isteğinden bahsetmiştir. Çağlayangil, Pipinellis ve Kipriyanu ile Londra'da temasa geçmiş ve Pipinellis ile Prensip Antlaşması'na varmıştır. Temmuz'da Papadopoulos'un Milliyet'e demeci ortamı yeniden alevlendirmiş, Yunan hükümeti Kantonal Sistem'e sıcak bakmaya başlamıştır. Görüşmelerin ardından Ağustos'ta Çağlayangil, taraflarda Kıbrıs konusunda mutabakat olduğunu ifade etmiş, adanın güvenliği hakkında konuşmuştur. Eylül'e gelindiğinde Makarios, Kıbrıs Sorunu'nun yakın zamanda çözüleceğini ifade etmiş, Rumların beşli görüşmelere yanaştığı görülmüştür. Makarios Ekim'de adada bulunan İngiliz üsleri için dikkatleri

çekmiş, Türkler adada gerçekleştirilebilecek barışçı çözüm ortamlarının kaçırılmaması gerektiğini belirtmiştir. Kipriyanu, Kıbrıs konusu için BM'den ümitli olduğunu dile getirmiş, Kıbrıs görüşmeleri gelişme göstermiştir. Kıbrıs, Atina'daki Büyükelçiliğini kapatmış, Türkiye ise yapılacak ortak barış bildirisine taksim kavramının girmesini istemediğini söylemiştir. Kasım'da Makarios'un Yorgacis'in istifasını kabul etmesinin ardından Kıbrıs'ta gizli bir teşkilatın varlığından şüphelenmiş, BM ise adada tehlikenin belirmeye başladığını ifade etmiştir. Aralık'ta Türkler için Kıbrıs'ta muhtariyet kabul edilmiş, Kıbrıs görüşmeleri ise karar safhasına gelmiştir. Kısa sürelik olumlu ortam sona ermiş ve Rumlar, Kıbrıs Türk Bölgesi'nin bağımsızlığını reddetmeye devam etmiş, bu tutum Türk yönetimini kızdırmıştır. Ocak 1968'ten yılsonuna kadar Rumlar muhtariyet söylemi ile barış ortamını bir nevi oyalamış, silahların iadesi gündemden düşmemiş, kısa süreli bir anlaşma ortamı söz konusu olmuştur. Federasyon sistemi ve bağımsızlık fikirleri tekrar sunulmuş, görüşmeler ümit verse de adada Türk bağımsızlığı tekrar reddedilmiştir

Ocak 1969'da ikili görüşmeler devam etmiş, Makarios ve Papadopoulos anlaşmıştır. Kıbrıs Türk Yönetimi ihtilaf yok derken, adada karakollara Yunan bayrağı asılmış, İngiltere muhtariyete karşı çıkagını açıklamış ve Kıbrıslı Rumlar seçimden vazgeçmiştir. Adada ikili görüşmeler tekrar başlamış, İnönü ise Federasyon Sistemi'ni savunmuştur. Şubat ayında da yine istenilen görüşme zemini oluşturulamamış, Kıbrıslı Rumlar tarafından Kıbrıslı Türkler'in köylerine dönmeleri engellenmiştir. Denктаş, taksimin istenmediğini açıklamış buna karşı Rumlar Yeşil Hat içine karakol kurmuşlardır. Mart'ta yapılan görüşmelerde Denктаş ve Klerides anlaşamamış, Nisan'a gelindiğinde adada Rumlara mal satan Türkler ikaz edilmiştir. Aynı dönemde adada bomba patlamış, Yunan ve Rum askerleri Türk bir çobana saldırmıştır. Türkler, dengesiz tutumlardan ve güvenliklerinin tehdit edilmesinden dolayı vatandaşlara sadece Rumlar ile ticaret konusunda uyarı yapmayı çözüm bilmiş ancak Rumlar saldırılara devam etmiş, baskıyı artırmıştır. Mayıs'taki açıklamalara göre adadaki bu saldırılardan ve huzursuz ortamdan dolayı Rumlar gelişirken Türkler geri kalmış, arada ekonomik ve sosyal uçurum oluşmaya başlamıştır. Rumlar, Haziran'da bir Türk köyünün suyunu kesmiş, adada Barış Gücü'nün kalış süresi uzatılmıştır, bu da güvenliğin hala sağlanamadığı ve Rumların adadaki Türkler için hala tehdit olduğunun göstergesidir. U Thant'ın sunduğu rapor görüşmelere negatif etki yapmış, ardından Kıbrıs'ta silahlı

çatışma olmuştur. Buna dayanarak Ertuğruloğlu Rumların olası bir saldırıya hazırlanıyor olabileceklerini dile getirmiş, İnsan Hakları Semineri açılmış ve Rumlar, Türklerin teklifini kabul etmeyeceklerini belirtmiştir. Temmuz'a gelindiğinde söz konusu seminerde adada kullanılan kaba kuvvetten dolayı sitem edilmiş, insan hakları için Türk görüşü savunulmuştur. İnsan haklarının konuşulduğu bir toplantıda adadaki barış için Türklerin görüşünün savunulması, bu teklifin başından beri iki tarafın da çıkarına olduğunu ve tamamen barış amacı güttüğünü göstermektedir. Buna karşılık Rumlar, teklifi reddedeceklerini söyleyerek başından beri izledikleri tutumu devam ettirmiştir. Denктаş barış kapsamında adaya yapılan yardımın artırılacağını, Kıbrıs Türk halkının haklarından mahrum edilemeyeceğini açıklamıştır. Bu esnada adada Türk arazisine Rumlar el koymuş, var olan ve tartışılan Kıbrıs Sorunu sırasında ekonomik olarak çok ilerlemiştir. Kıbrıs'ın varlığının sebebinin Rum askerler olduğu ve Türklerin taksim istediği savunulmuş, adada sol görüşe sahip Türkler AKEL ile iş birliğine başlamıştır. Ağustos'ta Kıbrıs meclisinde bomba patlatılmış, Rum basını Türk basınında yer alan sessiz savaş temalı haberleri kınamıştır. Görüşmeler tekrar başlamış, Girne yolu Rumlara da açılmış, Rum Enformasyon Müdürü vurulmuştur. Makarios, anlaşma şartlarına Türklerin federasyondan bahsetmeyeceklerini eklemiş, iç çekişmeler tehlikelidir, beyanında bulunmuştur. Buna ek olarak Türkiye istemediği sürece Enosis gerçekleşmez, diyen Makarios, milli cepheyi dağıtmıştır. Eylül'de adadaki mücahitler buna karşı Enosis varsa Taksim isteriz beyanında bulunmuş, U Thant, Kıbrıs için endişeli olduğunu dile getirmiştir. Makarios, Afrika'da protesto gezisine çıkmış, onunla görüşmenin fayda sağlamayacağına karar verilmiştir. Ekim'e gelindiğinde adada yine bomba patlamış, Türk Muhalefet Partisi kurulmuştur. Tüm saldırılara rağmen Kıbrıslı Türkler hala tepkilerini ve ifade haklarını parti kurarak göstermiştir. Küçük, Türklerin de taviz vermeyeceğini ifade etmiştir. Makarios, Türklerle Rumlar arasında uçurum olduğunu ifade etmiş, adada bombalar patlamaya devam etmiştir. Kasım'da İncirlik Üssü'ne izin verilmemiş, Kıbrıs'ta 60 Türk köyünden vazgeçilmiştir. Aynı zamanda Denктаş ekonomik baskıdan kurtulunması gerektiğini dile getirmiş, Klerides ise Enosis'in imkânsız bir durum olduğunu belirtmiştir. Bu söyleme rağmen Makarios bir Türk imamı adaya sokmamış, Klerides'in de istifasını istemiştir. Mücahitler yönetimi kınarken, Küçük de vazgeçilen 60 Türk köyünü terk etmeyeceklerini ifade etmiştir. Denктаş, barışın sağlanması için önce Atina'nın bu durumu kabul etmesi gerektiğini

ileri sürmüş, Aralık'a gelindiğinde Barış Gücü'nün azaltılması istenmiş ve Makarios'un Türklerin bağımsız bir devlet kurmasından korktuğu gözlemlenmiştir. Yıllar süren Enosis söylemlerinin 1969 yılında bir anda yerini barışa ve Enosis'in sadece Türkler gerçekleştirebilirse olabileceği iddiası uluslararası platformda daha önceki söylemlerini kapatmak için olduğu barizdir. Rumlar ve Yunanlılar tam tersini söylese de Enosis'i hala amaç olarak düşünmekte, uluslararası kuruluşların önünde daha fazla savaşı görünmek istememektedirler. Bundan dolayı görüşmelere katılmış ve kısa süre için de olsa uyumlu davranmışlardır. Fakat bu tavırları aynı dönemde bombaların patlamasına ve köylerin basılmasına ne yazık ki engel olamamış, gerçekleştirilen bu eylemlerin karşısında Rum yönetimi herhangi bir yaptırım uygulamamıştır.

1970 yılında Rumlar tarafından Türklere karşı yapılan genel olarak bir saldırı, inkâr ve karşılıklı suçlama hâkim olmuştur. Ocak 1970'te tarihinde Makarios, Milli Cephe, Enosis ve Silahlar haberlerde çok sık rastladığımız ifadeler olmuştur. Rumların depolardan çaldıkları silahlar, ele geçirilen büyük miktarda cephane, Kıbrıslı Türklerin bu durumdan kapıldıkları endişe ve BM'nin Türklere yardımı konuları Şubat ayında artan Enosis söylemleriyle devam etmiştir. Milli Cephe, Enosis, Eoka; Kıbrıslı Rumların Sovyetleri protestosu Şubat ayının genel konuları olmuştur. Mart ayının anahtar kelimesi Eoka. Mart ayı Makarios ve Yorgacis'e düzenlenen suikastler, Türklerin bir anda tam alarma geçmesine neden olurken, darbe ve enosisi inkâr söylemleri de sıkça haberlerde yer almıştır. Mart sonuna doğru Kıbrıs Konferansı tekrar açılmış, Rumlar politikalarını değiştirme kararı almış ve Klerides enosisin imkânsız olduğundan, barışın mümkün olduğundan söz etmiştir. Darbe, Rumların önemli konusu cunta, Eoka ve enosis söylemleriyle kapanan Mart ayının ardından Nisan ayında Eoka gününü kutlanmıştır. Nisan ayında İngiltere'nin ve Çavuşesku'nun Kıbrıs'ın bağımsız kalması ile ilgili demeçleri gündemde yer almıştır. Cunta, Enosis, Eoka, bombalı saldırılar ve seçime hazırlıktan bahsedilmiştir. Mayıs ayı Cuntaya karşı direniş çağrıları, Enosis, Eoka, milli çıkarlar anahtar kelimelerini; çalınan silahları, yeni komplo iddialarını kaydetmiştir. Makarios'un Kıbrıs'ın onun olduğunu iddia etmesiyle başlayan Haziran, Türk meclisinin feshi, düşen uçaktaki Eoka parmağı iddiası, Kıbrıs Konferansı'ndan istenilen sonucun alınamaması, Enosis, Kıbrıs Türklerinin huzursuzluğu ile devam etmiş ve Makarios'un Dr.İhsan Ali'yi kendine müşavir yapmasıyla sona ermiştir. Temmuz yani seçim ayı Akel, Enosis, Denктаş'ın yeniden

Türk cemaatine başkan seçilmesi ve Klerides'e "Sizi hükümet Olarak Tanımıyoruz" ifadesi bu aya damgasını vurmuştur. Ağustos ayı Makarios'un çözüme dair ümitsizliğiyle başlamış, bir Türk'ün öldürülmesi ile de gerginlik artmıştır. Makarios'a suikast ihbarları, Eylül ayına geçerken son başlık. Eylül ayında Rumların öldürdükleri Türklere tazminat vermesi, azınlık, milli birlik, Makarios-Papadopoulos görüşmeleri ile Çağlayanil'in Ruslar'ın Akdeniz'de endişelenmesine yol açmıştır. Ekim'de Ortak Pazar konuları, Makarios'a suikast ihbarları, Rumların Türklere ait ağaçları yakma ve Türk köylerine girme isteği ve Türk bayrağının indirilmesi ve Enosis konularındaki haberleri gündem olmuştur. Kasım ayı, bir Rum çavuşunun bir Türk ailesini ezdiği haberi ile başlamış, Rum polislerinin Türk köyüne girme teşebbüsleri ve onları püskürten Mücahitler; Makarios'a suikast teşebbüsünde bulunanlara verilen cezalar tartışılmıştır. Mücahitler, Makarios ve Rum askerleri anahtar kelimeler. 1970 yılının son ayına ait Milliyet gazeteleri Kıbrıs için Türk Yunan Görüşmeleri haberleri ile başlamıştır. Barış Gücü'nün Kıbrıs'ta 6 ay daha kalması, Rumların muhtariyeti görüşmeye yanaşmaları fakat Girne Yolunu kapatmaları, Papadopoulos'un Türklerle dost olalım çağrısı, Denктаş karşıtı gösteriler Aralık ayının gazete haberlerinde yer almıştır. Önceki yıllarda olduğu gibi bu yılda da Rumların dostluk çağrısı havada kalmış, bir örgüt olan Eoka gündemi çok meşgul etmiştir. Barış söylemlerinin fazlaca bulunduğu bu dönemde Eoka'nın bu kadar gündemde olması bir yerde sorun olduğunu göstermektedir. Makarios'un Kıbrıs'ı sahiplenmesi ortak ve huzur içinde yaşama fikrine tamamen aykırı olmakla birlikte Enosis fikrinin dile getirilmese de hala Rum ve Yunan gündeminde olduğunu göstermektedir. Adada Türk vatandaşlar hala saldırılara uğramakta, köyler basılmaktadır. Makarios ve Yorgacis'e düzenlenen suikastlar, adada Rum yönetiminin de kontrolünde olmayan bir tehlike bulunduğunu ve bunun Türkler için kat kat fazlası olabileceği düşüncesi endişe yaratmıştır. Barış Gücü'nün görev süresinin yine uzatılması, suikastleri engelleyememiş yani ordu çok işlevsel bir görev üstlenememiştir. Bu da Türklerin kendilerini gerçekleştirebilecek tüm saldırılara karşı daha fazla ve daha iyi koruması gerektiği anlamına gelmektedir.

1971 yılı Ocak ayında Sunay, diplomatlara Kıbrıs davasını azimle sürdüreceklerini söylemiş, İngiltere Kıbrıs'ta birleşmeye taraftar olduğunu belirtmiş, Denктаş'a karşı kurulan partiye Berberoğlu başkan seçilmiş, Makarios artık tek bir taviz bile verilmeyeceğini açıklamıştır. Makarios, 1965'ten bu yana neredeyse Türklere hiç taviz

vermemiş fakat her seferinde taviz verdiğini dile getirmiş, buna göre konuşmuştur. Üstüne üstlük Türklerden bolca taviz istenmiş, olmayınca da barış görüşmelerine katılım sağlamamışlardır. Üniter devlet, dördlü konferans, milli birlik çokça kullanılan ifadeler olmuştur. Şubat ayında Denктаş, Rumların ciddi bir pazarlık niyetleri olmadığını ileri sürmüş; İngiltere Kıbrıs'taki Türk iş adamları ile ilişki kurmuş, Kıbrıs Türk kesiminde süper market kurulmasına karar verilmiş, bir Yunan elçisi, Türkiye'nin 1964'te Enosisi kabul ettiğini iddia etmiş, bu ve bunun gibi iddialar Türkiye'ye karşı hep kullanılmıştır. Önceki yıllarda da Enosis'in sadece Türkler isterse gerçekleşeceği söylemi, Türklerin barış hamlelerine açık bir şekilde ters düşmüş, herhangi bir onay ifadesi var olmamış, her fırsatta Türk yönetimi ve Türkiye Enosis'e karşı Taksim söylemini dile getirmiştir. Ardından Yunan cuntası, Acheson Planına dair yazıları durdurmuş, Rumlar Değişirme Birliği'nin eşyalarını aramıştır. Mart ayında, Makarios Türkiye'yi Kıbrıs'a müdahaleye hazırlanmakla suçlamıştır. Adadaki bu ortama müdahale etmekte Türkiye zaten geç kalmış, üstüne üstlük Türklere yapılan tüm saldırılara rağmen Türk yetkililer müzakere peşinde koşmuşlardır. Kıbrıs sorunu, Kanton ve federal sistem sıklıkla kullanılmıştır. Kıbrıslı göçmenler, Türk yönetimi olmadan köylerine dönmeyeceklerini duyurmuş, Denктаş, Türkiye'deki durumun Rumlara cesaret verdiğini ifade etmiş, Erim'in atanması Kıbrıs Rumlarını şaşkına çevirmiştir. Nisan ayında Grivas, Yunan hükümetini taviz vermekle suçlamış, Makarios'un enosis lafını etmekten vazgeçtiği söylenmiştir. Osman Olcay, Denктаş'la görüşmüş, politik konular, emperyalizm, sınıf mücadelesi, baskı, muhtıra, güvenlik, enosis'e karşı alınacak tedbirler öncelikle tartışılmıştır. Kıbrıs'ta olup bitilere derhal karşılık verileceği ifade edilmiş, Kıbrıs sorunu, güvenlik, baskı ve çözüm sözleri sıklıkla kullanılmıştır. Öğrenci eylemleri ele alınırken Kıbrıs'ta görüşmelerin tekrar başlayacağı belirtilmiştir. Kıbrıs'ta Demokrasi taraftarları ile cuntacılar çatışmış, Sunay, Türk milletinin hainleri affetmeyeceğini söylemiştir. Kıbrıs Türk yönetiminin artık geçici olmadığı belirtilmiştir. Mayıs ayında Olcay, daha enerjik bir dış politika izleyeceklerini söylemiş, Atina Kıbrıs'ta Rum yatırımlarını desteklemiştir. Kıbrıs Barış Gücü'nün süresi 6 ay daha uzatılmış, Türk-Yunan Konfederasyonu'nun kurulması gereği ifade edilmiş, 3 kişi Kıbrıs'a kaçmıştır. Haziran ayında Olcay kaçan 3 Türk'ün iadesini istemiş, Kıbrıslı liderler Papadopoulos'un Milliyet'e demeci üzerinden konuşmuştur. BM'nin Kıbrıs'a yardım edeceği ifade edilmiş, Makarios, Kıbrıs

politikası için Rusya'ya teşekkür etmiştir. Kıbrıs'ta ihtilaf çıkmaması istenmiş, BM Barış Gücü Ordusu için 108,5 dolar harcadığını açıklamıştır. Olcay, Kıbrıs konusunda Rusya'yı uyarmış, Denktaş, Makarios'un Rus desteğinden dolayı şımardığını söylemiştir. Kıbrıs'ta hava yine gerginleşmiş, Rum bakanlar toplanmış, Rumlar, Kıbrıs'ta cephelerin kalkmasını istemiştir. Denktaş eski çorbanın yeni bir tabakta getirildiğini söylerken Makarios kara bulutlardan söz etmiştir. Kısacası liderler aslında adadaki durumun hiç değişmediğini sadece değişmiş gibi yaptığını ifade etmiş, ada geleceğine dair umutsuzluklarını bu şekilde dile getirmişlerdir. Makarios'un kara bulut söylemini oluşturan unsurların Rum yönetimi ve Yunanistan tarafından oluşturulmasına rağmen bir kez daha Türkler sorumlu tutulmuştur. Kıbrıs'ta 120 kişinin öldürüleceği belirtilmiş, Enosis ve Eoka yine ifade edilmeye başlanmıştır. Temmuz ayında Atina'nın, ikili görüşmelerde kararlı olduğu ifade edilirken, Makarios Kıbrıs'ı Rus filolarına açmıştır. Denktaş, Rumlar'ın Türklere saldırısının Kıbrıs'ı mahvedeceğini söylemiş, bir Türk çoban vurulmuş, Atina ile ilişkilerin Kıbrıs sorununun gidişatına bağlı olduğu belirtilmiştir. Huzur ve güvenin sağlanması için Barış Gücü alarma geçmiş, azınlık, güvenlik, tahrik, saldırı ifadeleri sıklıkla kullanılmıştır. Ağustos ayında bazı tavizler verilmeye başlanmış, Denktaş iki cemaatin eskisi gibi çalışacağını söylemiştir. Ortak Pazar'ın Kıbrıs'la anlaşma imzalayacağı belirtilmiş, Makarios toplumlararası görüşmenin tam bir çıkmazda olduğunu söylerken Küçük, anlaşmaya enosisin engel olduğunu; Palamas, Türk- Yunan ilişkilerinin Kıbrıs'a bağlı kalamayacağını ifade etmiştir. Kıbrıs'ta görüşmenin kesilmesi önlenmiş, Denktaş anlaşma ihtimalinin çok zayıf olduğunu söylemiştir. Kıbrıs'ta götürülen Türklere karşı bazı Rumların esir alındığı belirtilmiş, silah, Barış Gücü, tehdit, taviz ifadeleri sıklıkla kullanılmıştır. Eylül ayında İsrail'in yaptığı devalüasyonun Kıbrıs'ı zor duruma soktuğu, Rumların bölgesel özerkliği reddettiği, Makarios'un Türkiye'nin müzakerelerden çekilme sorumluluğu yüklenemeyeceği, kendisine iki suikast ihbarı yapıldığı ve Makarios'la Grivas'ın gizli olarak buluşacağı ifade edilmiştir. Eoka'dan, yine sıkça söz edilmeye başlanmış, Grivas'ın yerinin bulunamadığı söylenmiş, Erim Kıbrıs için endişeli bir durumun olmadığını açıklamış, Kıbrıs'ta kilit noktalar takviye edilmiş, Grivas'ın Kıbrıslı Rumları ikiye böldüğü ifade edilirken Kıbrıs hükümeti BM'den aracılık istemiştir. Klerides zora başvurmanın çılgınlık olacağını söylemiş, Grivas'ın adaya barış için gelmediği belirtilmiştir. Makarios, gerekirse çarpışacaklarını söylemiş, Eoka ve güvenlik sıkça

geçen kelimeler olarak gözlenmiştir. Grivas'ın adaya barış için geldiği ifadesi gerçek dışı olmakla beraber Grivas'ın gelişi Makarios'un adadaki İngiliz güçlerini dışarı atmak istemesindendir. Ancak başının ağrıyacağını düşünemeyen Makarios bunun zorluğunu yakın zamanda görecekti. Ekim ayında Kıbrıs sorununun adadaki Rumlarla Türkleri karşı karşıya getirdiği ifade edilmiş, Makarios yine Ankara'ya çatan bir konuşma yapmış, enosis söylemleri yine sıklaştıkça Grivas taraftarları Makarios'a çekilmesi konusunda ihtarda bulunmuştur. Olcay, BM'de Kıbrıs hakkında konuşmuş, ABD, Türkiye'nin Kıbrıs çabalarını desteklediğini belirtmiştir. İrlanda, Kıbrıs Barış Gücü'ndeki zırhlı araçları geri istemiş, İngiltere Kıbrıs için çok taraflı görüşme fikrine katıldığını söylemiştir. U Thant Kıbrıs'ta beşli görüşme teklif etmiş, Denktaş, Atina istemezse Grivas'ın adadan çıkmayacağını ifade etmiştir. Grivas'ın Kıbrıs'a Enosis için döndüğü, Rumların görüşmelerde gözlemci istemediği, Kıbrıs'ın iç savaşın eşiğinde olduğu belirtilmiş, Enosis, Eoka, Grivas bu ayın anahtar kelimeleri olmuştur. Kasım ayında Olcay, Makarios'un enosis ifadesine cevabın taksim olacağını söylemiş, Ohi gününe Eokacılar katılmamış, Feyzioğlu Kıbrıs'ta oyuna gelmememiz gerektiğini açıklamış, Makarios, Grivas'a karşı harekete geçmiştir. Erim, Kıbrıs için toplantı yapmış, Yunanistan'la federasyon istediğini söylemiştir. Olcay, Nato Genel Sekreteri ile Kıbrıs sorununu görüşmüş, Makarios Türkiye'nin taksim istediğini söylemiştir. Luns, Ankara ve Atina'nın Kıbrıs için aynı görüşte olduğunu söylemiş, beşli müzakereden bahsedilmiştir. Aralık ayında Makarios adadaki bazı subayların geri alınmasını istemiş, U Thant Kıbrıs için kötümser olduğunu, Denktaş Kıbrıs davasında yeni bir safhaya girildiğini ifade etmiş, Atina'nın federatif sisteme karşı olmadığı ileri sürülmüştür. Ocak 1971'den başlayan yaklaşık bir yıllık süreçte Barış Gücü'nün görevinin 6 ay daha uzatıldığı görülmekte, bu da adada halkının hala kendi kuvvetleri tarafından korunamadığını, adada anarşinin alevlendiğini göstermektedir. Rum ve Yunan liderlerin Enosis ve Türkiye temalı iddialarına karşı Türkler, diplomatik olarak cevaplarını vermiş, uluslararası ortamda tartışmak yerine adanın ekonomisini yükseltebilecek hamlelerde bulunmuştur. Her zaman ilk seçeneği pazarlık olmuş olan Türkler, Kıbrıs'ın kendi kendini idare etmesi bağlamında uzun süre adaya hiç müdahale etmemiştir. Ancak ne yazık ki bu süreçte çok sayıda sivil Türk nedensiz bir şekilde katledilmiş, sistematik olarak saldırılara kurban gitmişlerdir. Buna rağmen Türk yönetimi ve Türkiye hakkını uluslararası ortamlarda aramış, İnsan Hakları Görüşmesi'nde kendilerini

savunmuşlardır. Evrensel insan haklarına aykırı olan bu durum, devletlerin Türkiye'nin lehine düşünmesiyle son bulmuş, buna karşı Rum yönetimi ve Yunanistan da barış söylemlerine geçmiştir. Makarios'un söz konusu söylemleri eğer gerçek olsaydı, bu kadar saldırı gerçekleşmemiş ve halk kaybedilmemiş olurdu. Grivas'ın adaya barış amaçlı geldiğinin söylenmesi açıkça bir maske olmakla beraber Eoka liderlerinden biri olan Grivas'ın Enosis'ten farklı bir amaçla geldiğine inanmak mümkün değildir. Türkler federal yönetimi savunmaya devam etmiş, tarafların bağımsız olması konusunda ısrarları devam etmiştir. Böylelikle Türklere yapılacak saldırıların azalması hedeflenmiş fakat bu gerçekleşecek gibi görünmemektedir.

1972 yılı Ocak ayında Malta'dan çekilecek İngiliz kuvvetlerinin Kıbrıs'a nakledileceği ifade edilerek bir ültimatoma verilmiş, Sunay tarafından anarşinin bertaraf edildiği, ekonomi açısından önemli bir yıl olduğu, kalkınma ve istikrar için, barış ve huzur için fedakarlıklar yapılacağı belirtilmiştir. Kıbrıs beşli görüşmelerinin tekrar başlayacağı, Ortak Pazar'ın Kıbrıs Türklerinin de yararlanacağına dair garanti isteği, Kıbrıs'ın Kıta Çin'i tanıdığı ifade edilmiştir. Enosis destekçileri, Kıbrıs bayrağını yırtıp polise ateş açmış, Türkiye'nin en önemli sorununun Kıbrıs olduğu Haluk Bayülgen tarafından ifade edilmiş, bir Rum gazeteci federasyonu savunmuş. Kıbrıs'ta serbest ticaret bölgelerinin kurulacağı bildirilmiştir. Böylelikle adada ekonomi yükselecek, sorunlardan biri azalacaktı. Şubat ayında Barış Gücü'nün Kıbrıs ekonomisine büyük katkı sağladığı, Kıbrıs konusunda Ortak Pazar'ın uyarıldığı, Kıbrıs görüşmelerinin ay sonunda başlayacağı açıklanmıştır. Guyer, Kıbrıs için Ankara'da olumlu sonuçlar alacağını ifade etmiş, Türkiye Atina'yı uyarmış, Kıbrıs'ın silah deposu olduğu, gerekli tedbirlerin alınacağı belirtilmiştir. Grivas'ın Kıbrıs'ta darbe yapacağı, Atina'nın Kıbrıs'a silah akınından kuşku duyduğu, Makarios'la aralarının açıldığı iddia edilmiştir. Buna bağlı olarak Akdeniz'e dikkat edilmesi gerektiği, Yunan basınına göre Türk jetlerinin Kıbrıs üzerinde olduğu, Kıbrıslı bir Türk kadınının Londra'da hapsedildiği ifade edilmiştir. Makarios, Yunanistan'ın ültimatomeni reddetmiş, Çekoslovak silahlarını teslim edeceğini söylemiştir. Türkiye bu silahların BM'ye teslim edilmesini isterken, Atina amaçlarının Enosis olmadığını açıklamıştır. Söz konusu açıklamanın gerçekliğine dair hiçbir adım atılmamış, aksine amacın Enosis olduğuna yönelik çok hamle yapılmıştır. Kıbrıs Türk Topluluğu, AET'de söz istemiş, Rusya Kıbrıs için endişesini dile getirmiş, Bayülken, Kıbrıs'a saldıranın bizi karşısında bulacağını söylerken Yugoslavya da

Kıbrıs'taki durumdan endişe duyduğunu ifade etmiştir. Türkler kendini uluslararası toplulukta ifade etmiş, haklarını aramışlardır. Bu esnada Makarios, Atina'ya ısrarla cevap vermemiş, Mart ayında ise dağıtılmayan Çek silahlarını BM'ye devretmeye hazır olduğunu, kilise ve Atina'nın istemesi halinde çekileceğini söylemiştir. Atina, Makarios'a yeni bir nota vermiş, Kıbrıs'taki Yunan birlikleri alarına geçmiştir. Makarios'a karşı çıkan iki papaz Enosis istemiş, Kıbrıs Başsavcısı, piskoposların Makarios'u görevinden azledemeyeceğini açıklamıştır. Bayülgen Kıbrıs'la ilgili uyarılarının sonuçlarını beklediklerini söylerken Makarios cevabını Atina'ya göndermiştir. Yunan hükümeti Makarios'un cevabını görüşürken Atina'ya gelmesine onay vermemiş, Makarios istifa için kararı halka bırakmış, papazlara taksim konusunda red cevabı vermiştir. Erim, Kıbrıs için kalıcı formülde ABD'nin de yararı olduğunu söylemiş, üç Sovyet muhribi Kıbrıs açıklarında devriye dolaşmaya başlamıştır. Nisan'da Türkiye'nin Kıbrıs'taki varlığının bir gerçek olduğu söylenmiş, Makarios, Erim'in çağrısını kabul etmiştir. Kıbrıs'ta silahsızlanmanın Türklerin güvenliği için önemli olduğu belirtilmiş, Grivas Makarios'un çekilmesini istemiş ve Atina'ya cephe almıştır. Bu dönemde işler Makarios'un en başta planladığı gibi gitmemiş, Grivas onun için bir tehdit niteliği kazanmıştır. Ankara'da Kıbrıs Türk temsilciliği kurulmuş, Makarios'un çekileceği ve Grivas'la enosis'e çalışacağı söylenmiş, Kıbrıslı Rumlar Denktaş'ın bir teklifini reddetmiştir. Rumlar, Çek silahlarını kullanmayacaklarını açıklamış, dışa bağlılığın sona ermesi gereği belirtilmiştir. Makarios'un Grivas'la temasta olduğu ifade edilmiştir. Mayıs ayında tekrar görüşecekleri, Makarios'un Atina'ya boyun eğdiği, dört bakanını daha değiştirdiği, Türkiye'nin şartlarının kabul edilemez olduğu ve Makarios'un kabul etmediği söylenmiş, beşli görüşmelerin haziran ayında başlayacağı açıklanmıştır. Haziran ayında bir Rum sözcü, THKO'nun Kıbrıs'ta kolu bulunduğunu söylemiş, Makarios istifa etmeyeceğini açıklamıştır. Beşli görüşmeler başlamış, Waldheim, durum vahim demiştir. Makarios istifa etmeyi reddetmiş, ruhani mecliste yargılanmasına karar verilmiştir. Denktaş, Kıbrıs'ın egemenliğinin yolunun silahsızlanma olduğunu söylerken Makarios enosis için tek engel olarak Türkiye'yi işaret etmiş, Atina'nın istemediği yedi bakanı değiştirmiştir. Kıbrıs'taki Rus casusların kimliği açıklanmış, beşli görüşmelerde ümitli olunmuştur. Temmuz'a gelindiğinde beşli görüşmeler tekrar başlamış, esaslar ele alınmış, Makarios'a bir ultimatom daha verilmiş, beşli görüşmeler iki hafta aradan sonra devam ettirilerek ilk kısım tamamlanmıştır.

Makarios Türklere taviz vermeyeceğiz diyerek görüşmeleri baltalamıştır. Makarios, hala barış için bir adım atmamakta ve tarafların huzur için yapması gereken fedakârlıkları ısrarla taviz olarak yansıtmaktadır. Bu bir bakıma Yunan ve Rum yönetimlerine uyan bir söylem olmaklar beraber Türklerle anlaşılmayacağına dair bir kanıt niteliği taşımaktadır. Ağustos'ta görüşmelerin ikinci bölümü başlamış, bu sırada Rumların yaraladığı bir Türk ölmüş, Rum ordusu alarma geçmiştir. Atina ile Kıbrıs anlaşmıştır. Eylül'de ise gündemde Türklerin haşhaş ektiği, Makarios'un sürgün yaşadığı adaları ziyaret ettiği ve üsler için İngiltere'den 700 milyon istediği; Sunay'ın Kıbrıs'ta Türklerin azınlık duruma düşmesini kabul etmeyeceği, Küçük ile görüştüğü, Sen Sinod Meclisinin dağıtıldığı ifade edilmiştir. Ekim'de Grivas Kıbrıs'a silah sokmuş, Makarios silahlar konusunda soruşturma başlatmış, İnönü, Fazıl Küçük'le görüşmüş, Grivas'ın silahları Barış Gücü'nden aldığı belirtilmiş. Makarios'a karşı olan 3 piskopos enosis istemiş ve Makarios'u azledeceklerini söylemişlerdir. Dr. Küçük, Kıbrıs Türklerinin anavatana minnettar olduğunu söylemiş, bir Rum'un bakan olmasını protesto etmiştir. Kıbrıs, Kasım'da Rusya ile ticaret anlaşması imzalamış, Kıbrıs Rum polisi bir depoda zırhlı araçlar bulmuş, yeni Eoka örgütü harekete geçmiştir. Rum basını, Kıbrıs'ta 5 ayda anlaşma olacağını yazmıştır. Aralık ayında, Kıbrıs görüşmeleri için Rumlar yanlış haber yaymıştır. Makarios dörtlü konferans istemiş, Kıbrıs Enosis heyeti Atina'da temaslar yapmıştır. Üç piskopos yine Makarios'un istifasını istemiş, Grivasçılar polise ateş açmış, Papadopoulos, Kıbrıs'ın barış içinde yaşaması gerektiğini söylerken Grivasçılar Kıbrıs'ta bir köyü basmıştır. Kıbrıs Ortak Pazar'la bir anlaşma imzalamış, 1972 yılına yine Makarios, Enosis ve Eoka damgasını vurmuştur. Ocak 1972'den itibaren gündemin daha çok ekonomi ve Ortak Pazar ile ilgili olması, Kıbrıs'ın hızla kötüleşen ekonomisinin bir göstergesi olmuştur. Oluşturulacak olan serbest ticaret bölgeleri, özellikle ekonomik açıdan gelişme gösteremeyen Türk halkı kalkındırma ve tüm negatifliklere rağmen günlük yaşama devam edilmesi açısından önemlidir. Ekonomik adımların atılmasıyla beraber Rumlar, Türklerin haşhaş ektiğini iddia etmiş, böylelikle ada kurallarına aykırı bir durum oluşturarak yeniden doğma çabasında olan Türk ekonomisine balta vurulması açıkça amaçlanmıştır. Aynı zamanda silah deposu olan Kıbrıs'ın hem iç hem de dış tehditlerden korunması Akdeniz'in güvenliği için hayati bir önem taşımakta, ancak adaya barış söylemleriyle gelen Grivas'ın bu duruma karşı açıkça hareket etmesi adaya silah soktuğunun tespit edilmesi olmuştur. Söz konusu

silahları Barış Gücü'nden aldığı iddia edilmiş, istifası istenen Makarios, bunun gerçekleşmeyeceğini söylemiştir. Bu yıl, Türk-Yunan çatışmasından çok, Yunan ve Rumların iç bölünmesiyle sarsılmış, adada Makarios ve Grivas destekçileri arasında da sorunlar doğmaya başlamıştır. Adada iç bölünmenin olması, daha fazla gizli örgütün olduğuna ve tarafların kendi ordularının bulunduğu, dolayısıyla adada daha fazla silahlı grup bulunduğu bir göstergedir. Bu durum azınlıkta olan Türk halk için çok daha fazla tehlike barındırmakta, direkt olarak Türklere yapılmayan saldırılarda bile sivil halkın büyük zarar görebileceği görülmektedir. Barış için geldiğini iddia eden Grivas'ın destekçileri, barış söylemlerinde bulundukları esnada adada bir köyü basmış ve polise ateş açmıştır. Bu durum da asıl amacı açıkça belirtmektedir.

1973 yılı Ocak ayı Kıbrıs Sorunu, Enosis ve taksim kavramlarıyla başlamış, Kıbrıs buhranı nedeniyle İsviçre, Türkiye'ye silah satmama kararı almış, Kıbrıs'ta Türk ve Yunan temsilcileri arasında bir görüş birliğine varılamamıştır. Kıbrıs'ta yeni bir dönem başlamış, Denктаş görüşmelerin yeni ruhla başladığını söylemiştir. Kıbrıs Rumları AET Anlaşmasına çatmış, Makarios ve Grivas gerginliğinin iç savaşa yol açacağı ve görüşmelerin 27 Şubat'a erteleneceği açıklanmıştır. Şubat ayında Eoka, Kıbrıs Başkanlık Seçimi'nin boykotunu istemiş, yine bombalar patlamış, Bayülken, Kıbrıs'ta oldubittiye müsaade olmadığını söylemiş, Denктаş, anavatanından kopmuş bir toplumun Kıbrıs'ta var olamayacağını ifade etmiştir. Kıbrıs'ta atmosfer kızışmaya başlamış, Türkler arasında olay çıkmış, Ortak Pazar anlaşması bir süreliğine ertelenmiştir. Makarios, Türkler aynı bölgede yerleşmediğinden bir federasyon olmayacağını savunmuş, asıl amacının Enosis olduğunu söylemiştir. Bir karakol havaya uçurulmuş, Kıbrıslı Türkler AET mallarını protesto etme kararı almıştır. Ortak Pazar, Türklerin tepkisinin Kıbrıs'ın iç işi olduğunu ifade etmiş, Sen Sinod Meclisi toplanmış, Rum yönetiminden pasaport alamayan Denктаş, Komadaki toplantıya gidememiştir. Kudüs Patriği Başpiskoposun Makarios olduğunu, Makarios ise Baf Piskoposluğu için seçim yapılacağını duyurmuştur. Denктаş'a Cumhurbaşkanı Yardımcısı seçildiği halde pasaport verilmediği için Atina'nın dikkati çekilmişse de bir sonuç alınamamıştır. Polis karakolu havaya uçurulmuş, Makarios destekçileri Kıbrıs'ta silahlı saldırıya geçmişlerdir. Kıbrıs'ta yine bombalar patlarken İçişleri Bakanı iç savaşın çıkabileceğini belirtmiştir. Kityum Başpiskoposu, Makarios'un azil kararının kesin olduğunu söylemiş, Grivas, Makarios'a komplo kurmuştur. Cephane ve silah yüklü Bir Kıbrıs şilebi

İrlanda'da ele geçirilmiştir. Nisan'da Eoka gününde bombalar patlamış, Ortak Pazar Kıbrıs'a bir heyet yollamaya karar vermiş, iç savaş havası hüküm sürmeye başlamış, Arap Gerillaları Kıbrıs'ta İsrail elçisinin evini havaya uçurmuştur. Kıbrıs Rumları, Yunan iş adamları ile çatışmış, Makarios, Grivas'ı karakol basmak yerine Enosis'i nasıl gerçekleştireceği konusunda zorlamış, Ortak Pazar Türk cemaatine ayrıcalık tanımamıştır. Kıbrıs'ta, sokak atışmasında 2 çocuk ölmüş Türklere garanti tanımamıştır. Alevlenen çatışmalar bu sefer taraf dinlememiş, tüm Kıbrıs halkını tehdit etmiştir Haziran ayında Kıbrıs Barış Gücü azaltılmış, beşli konferansta anayasanın yeniden yapılmasına ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Türkiye, Kıbrıs formülünü Atina'ya bildirmiş, Barış Gücü'nün süresinin artık uzatılmayacağı açıklanmıştır. Makarios, Grivas'ı anlaşmayı önlemekle ve Enosis'in önüne set çekmekle suçlamış, Makarios taraftarlarına suikast düzenlenmiş, 36 Eokacı Rum tutuklanmıştır. Temmuz ayında Grivas destekçileri olay çıkarmak için hazırlıklara başlamış, Atina ile azınlıklar konusunda görüşmelere başlanmış, Bayülken, Kıbrıs'ta durumun çok vahim olduğunu söylemiştir. ABD Barış Gücü'ne 5,5 milyon dolar vermiş, Grivas destekçisi liderlerinin hasta olduğu haberlerini yalanlamış, adadan uzaklaştırma teşebbüslerini kınamışlardır. Eoka lideri Grivas'ın hasta olduğu ve bir klinikte tedavi gördüğü açıklanmıştır. Rum yönetimi helikopterle adadaki Türklere silah taşındığı iddiasıyla BM'ye başvurmuştur. İsrail ile Grivas arasında bir silah anlaşması yapılmış, kuraklıktan kaynaklanan zararların telafisi için Ortak Pazar'dan yiyecek yardımı istenmiştir. Makarios, kaçırılan bakanı teslim etmesi için Grivas'a çağrıda bulunmuştur. Makarios, pazarlığa oturmayacağını belirtmiştir. Ağustos ayında Grivas, Makarios'un cumhurbaşkanlığından çekilmesini istemiş, savaşa savaşı demiş, Makarios'u öldürmeye yönelik yeni bir plan –Rum hükümet sözcüsüne göre darbe planı- ele geçirilmiş, Grivas Papadopoulos'u Kıbrıs Rum halkını ikiye bölmekle suçlamıştır. Eylül ayında Enosisin Kıbrıs Rumlarının kalbinde yer eden milli bir arzu olduğu, Grivas'ın, Makarios'un enosisi istemediği açıklanmıştır. CHP, Kıbrıs için en uygun çözümün federatif devlet olduğunu söylemiş, Denktaş seçimlerde Rumların Enosis'e sığrama olacak bir sonuç istediğini belirtmiştir. Makarios görüşmelerin çıkmaza girmesi durumunda bir müdahale olabileceğini söylemiş, Türk alayına barış için göz yumduklarını ifade etmiştir. Ekim'e gelindiğinde Kıbrıs sol kesimin lideri Liridis, Türklerin adadan vazgeçmesinin beklenemeyeceğini söylemiş, Makarios Kıbrıs limanlarını Türk gemilerine kapatmış,

Kıbrıs sorununun çözümünde ilk ve son sözün Kıbrıslı Rumlara ait olduğunu duyurmuştur. Makarios'a yapılan yeni suikast giriminden sonra Grivasçılara karşı arama başlatılmış, Kıbrıs sorununa barışçı bir çözüm bulmaya yönelik görüşmelere Denktaş'ın bürosunda devam edilmiş, Grivas, Makarios'la barışmam, demiştir. Kasım ayında Denktaş, görüşmelerden ümitli olmadığını ifade etmiş, Barış Gücü'nün sayısı azaltılmış, Makarios tarafından yeni polisler Çek silahları dağıtılmış, Rum emniyeti alarına geçirilmiştir. Kıbrıs'ta görüşmeler yeniden başlamış yılsonuna kadar bir anlaşmaya varılmasının mümkün olmadığı belirtilmiş, bir Türk gemisine el konulmuştur. Aralık ayında Grivasçılar, tanınmış bir Makariosçuyu kurşuna dizmiş ve yeniden şiddete başlamış, Türklere karşı 1964'te girişilen katliamın lideri Grivasçı Diagos, Rum polisleri tarafından tutuklanmıştır. Kıbrıs Türkleri ile ortak Ticaret Odası kurulmuş, Baf'ta üç Türk önce tutuklanıp sonra serbest bırakılmıştır. Ocak 1973'den bu yana adada Türk ve Rum tarafı fark etmeksizin gerçekleşmiş saldırılar olmuş, adada anarşi hızla beslenmiş buna neden olarak da adada bulunan birden fazla karşıt görüşlü topluluk olmuştur. Tüm bu olaylara rağmen Türkler ekonomiyi kalkındırabilecek hamleler yapmış, aynı anda da huzuru amaçlamışlardır. Enosis ve Taksim gündemden düşmemiş, adada bombalı saldırılar yapılmıştır. Makarios diplomatik konulardaki pazarlığa karşı tavrını terk etmemiş, Çek silahları Makarios tarafından polislere dağıtılmıştır. Çek silahlarının iade edilmemesi ve Grivas tarafından adaya çıkarılan silahlar, güvenliği ve insan haklarını tehdit eder niteliktedir. Dolayısıyla savaşa hazır bir tavır takınılmış, sonrasında gelişen ve alevlenen olaylar pek de beklenmedik sayılmamaktadır.

Ocak 1974'te gizli antlaşmalar ve görüşmeler gündeme gelmiş, Rumların iç savaşın eşiğinde olduğundan konuşulmuştur. Kıbrıs'ta bir kilise patlatılmış, Türkiye-Kıbrıs Ortak Ticaret Odası kurulmuştur. Kıbrıs görüşmeleri devam etmiş, görüşmelerde yol kat edildiği ifade edilmiştir. Grivasçılar sık sık gündeme gelmiş, tutuklu olan Grivasçıların serbest bırakılması istenmiştir. Kıbrıs'ta çatışmalar başlamış, Rum polisi alarına geçmiştir. Türkler mahalli seçim istememiş, koalisyon protokolü açıklanmıştır. Denktaş'a göre Türkiye'nin uyguladığı Kıbrıs Politikası'nda gelişme görülmesi, 1971 yılından beri adada gizlice yaşayan ve Makarios'un İngilizleri kovmak için adaya getirdiği Grivas, hayatını kaybetmiştir. Grivas destekçileri için bu durum milli matem niteliği taşıırken, Makarios için rahat bir nefes olmuştur. Kıbrıs'ta Grivas'ın ölümü milli

matem, yas ve genel af ilan edilmesine neden olmuş, Atina ise bu ölümü milli kahraman kaybı olarak işlemiştir. Olayın ardından yeraltı örgütü Eoka ateşkeş ilan etmiş, Grivas olmadan Makarios'un ne yapacağı tartışılmıştır. Şubat'a gelindiğinde Nixon da Kıbrıs'ın bağımsız olması gerektiğini savunmuş, Rumlar, Türklerin olay çıkarmak istediğini iddia etmiştir. Ancak bu iddianın hemen ardından Eoka'nın adada silah hırsızlığı yapmaya başlaması, kimin olay çıkarmak istediğini kanıtlar nitelik taşımaktadır. Türkiye, Ege'de petrol aramalarına başlamış bu durum ise Atina'yı son derece telaşlandırmıştır. Kıbrıs Sorunu'nun çözümü için Türkler özerklik, başkanlık rejimi, Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyet Anayasası'nı görüşmüştür. Denктаş, Rumların direnç gösterdiği sürece anlaşmanın daha da zorlaşacağını ifade etmiş, Mart'a gelindiğinde ise ay-yıldızlı bir Kıbrıs pulu Rumların sinirlenmesine yeterli olmuştur. Ardından ikili görüşmeler sıkıntıya girmiş, Ecevit, adada Federatif Devlet için çabalanacağını dile getirmiştir. Nisan'da Kıbrıs için yapılan görüşmeler kesilmiş, bir Yunan profesörün yaptığı anket sonucuna göre Yunanlıların savaş istemediği ileri sürülmüştür. Beşli görüşmelerin kesilmesinin sorumlusu olarak Makarios Ankara'ya işaret etmiş, Guyer ise ikili görüşmelerin tamamen kesilmediğini belirtmiştir. Güneş, Yunanlıların suni gerginlik yarattığını ifade etmiş, görüşmelerin tekrar başlamasının mümkün ve gerekli olduğu tartışılmıştır.

Yunan Cumhurbaşkanı'nın kayınbiraderinin Eoka yöneticilerinden biri olduğunun ortaya çıkması ses getirmiş, Eoka destekçileri eylemlere başlamışlardır. Federasyon Sistemi'nin nedenleri ve yapısı tartışılmış, Kıbrıs'a ABD askerlerinin girişi tepki yaratmıştır. Bu durum hem adada yaşayan taraflar için büyük güvenlik sorunu teşkil etmekte hem de adada var olan gizli yapılanmaları daha çok harekete geçirmektedir, bu yüzden sakıncalı bir davranıştır. Ardından Mayıs'ta adadaki gerillaların fazla miktarda silah çalmış olduğu ortaya çıkmış, Türklerin adada ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğü tespit edilmiştir.

Haziran'a gelindiğinde Kıbrıs'ta Türk vatandaşlara baskının arttığı görülmüş ve Eoka tekrar gündem maddesi haline gelmiştir. Adadaki gerillaların silah çalması, dış ülkelerin askerlerinin adaya gelmesi, iddia edildiği gibi Türklerin değil de Rumların bir savaş hazırlığında olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu nedenle ifade edilen tüm barış söylemleri gerçek dışı kabul edilmelidir. Klerides adada durumun kritik olduğunu dile getirmiş, bombalı saldırılar devam etmiştir. Bunun üzerine Türklerin istekleri yazılı

olarak Rumlara verilmiş ancak Makarios, isteklerin mantıksız olduğunu bu yüzden kabul etmeyeceklerini açıklamıştır. Aynı zamanda Yunan subayların da adayı terk etmesini talep etmiştir. Rum yöneticilerin de desteğini almış olan Makarios'un, Temmuz'da Kıbrıs'a yapılan darbeye geleceğinin meçhul olduğu duyulmuştur. Kıbrıs'ta gerçekleştirilen bu darbe sadece siyasi ve askeri değil aynı zamanda sosyal, ekonomik, ticari olarak da adaya zarar vermiş, Paris, Ankara'nın olası müdahalesinin beklenebileceğini dile getirmiştir. Bu durumda söz konusu olabilecek herhangi bir müdahale uluslararası hukuk kurallarının dışına çıkmamaktadır ve vatandaşların can ve mal güvenliğini sağlama amaçlı bir hamle olacaktır. Garanti Antlaşması uyarınca Yunanistan, Türkiye ve İngiltere adanın bağımsızlık ve egemenliğinin yıkılması söz konusu olduğunda bu unsurları korumak için üstüne düşen her şeyi yapmakla yükümlüdür. Bu yüzden birlikte çalışmak durumunda kalan taraflar kurallara uymalı ve gerekirse yeni bir anayasa oluşturarak yönetimi ele almalıdır. Türk birlikleri darbe sonrası alarma geçmiş, darbenin sebebinin Makarios'un Atina'ya yazdığı mektubun bir sonucu olduğu tartışılmıştır. Ankara müdahalenin gerekliliği üzerinde dururken, Yunan basını darbeye çok az yer vermiştir. Makarios adada cuntanın başarılı olamayacağını dile getirmiş, buna karşılık dünya basını da Yunanistan'ı yaptığı darbe yüzünden kınamıştır. Nato Konseyi Kıbrıs için toplanmış, ABD ise yeni yönetimi tanımakta kararsız kalmıştır. Podgorni, bunun Enosis başlangıcı olduğunu ileri sürmüştü, Kıbrıs Sorunu'nun ABD-Rus çıkarlarına bağlı olduğu tartışılmıştır. Bu esnada Ecevit çözüm için zamanın çok kısıtlı olduğunu ifade etmiş, Yeşil Hat'ta gerginlik çıkmış, Demirel verilecek bir kaya parçasının dahi bulunmadığını vurgulamıştır. Aynı süreçte Disk, işçi örgütlerine Türkiye'nin Kıbrıs Politikası'nı destekleme çağrısında bulunmuş, BBC ise Türkiye'nin harekete geçmesini bir hak olarak gördüğünden bahsetmiştir. Özellikle son on yıldır yaşanan tüm saldırılara, kışkırtmalara ve barış çağrısı redlerine karşılık bardağı taşıran son nokta Yunanistan'ın adaya darbe yapması olmuş ve böylelikle Türkiye adaya müdahale etmek zorunda kalmıştır. Bu müdahaleye resmi olarak Barış Harekâtı diyen Türkiye, önce Girne'yi sonra da Lefkoşa'yı alarak harekâta hızlı bir şekilde giriş yapmıştır. Bu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) hükümete tam savaş yetkisi vermiş, Kıbrıs'a çıkmaya çalışan Yunan gemileri engellenmiştir. Bunun üzerine eğer Türkiye 48 saat içinde adadan çekilmezse Yunanistan'ın savaş ilan edeceği anonsu yapılmıştır. Adada Rumlar Kızılay Hastanesi'ne ateş açmış, bu da insan haklarına aykırı

bir durum teşkil etmiştir. Denктаş, adadaki saldırılar yüzünden 20 bin Türkün evinden ayrıldığını açıklamış, New York Times ise Yunanlıların Türk esirleri öldürdüğünü iddia etmiştir. On yıllık sürecin başından beri ABD'nin olaylara karışmadığı, genelde Türk tarafını desteklediği söylenmiş ancak ABD olaylara direkt olarak değil, dolaylı yoldan müdahale etmiştir. Buna örnek olarak da basını kullanma şekli gösterilebilir, ortayı kızıştırıcı başlıklar taraflar üzerinde etkili olmaktadır. Bu esnada adada direnen Rum yuvaları temizlenmeye başlanmış, Ecevit Türk birliklerinin Kıbrıs'tan çekilmeyeceğini dile getirmiştir. Ardından Ağustos'ta Denктаş, başkenti Girne olan Türk Kantonu fikrini sunmuş, uluslararası ortamda artık adada iki milletin yaşayamayacağına emin olunmuştur. Aynı süreçte Rum yönetimi Yunanistan'ın onları yarı yolda bıraktığını dile getirmiş, bundan sonra Kıbrıs'ın nasıl yönetilmesi gerektiği hakkında tartışmalar yapılmıştır. Yunan devlet liderleri Ankara'da barış söylemlerinde bulunmaya başlamış, Türk birlikleri Lapta ve Karava'ya saldıran Rumları kovalamıştır. Denктаş, ada için federal bir statünün şart olduğunu söylemiş, adadaki Barış Gücü yüksek alarma geçmiştir. Ayrıca Kıbrıs'ta Rum askerlerinin elinde 3 bin Türk olduğu saptanmış, adanın en önemli sorunlarından biri olarak enflasyon gösterilmiştir. Türkiye, Akdeniz'de barış isteğini yansıtmak için hamlelerini yapmış, ateşi kesmiştir. Çeşitli harekâtlar yapılmış, Alman basını Türkleri desteklemiş, Daily Telegraph federasyonu gerekli görmüştür. Ecevit, Kıbrıs Türk yönetimine yardım etmenin onların görevi olduğunu belirtmiş, adada ateşkes 6 saat içinde bozulmuş, Türk hükümeti ateşkese uyulmadığı takdirde gereken hamleleri yapacağını açıklamıştır. Bu sırada adada 3 gazeteci esir düşmüş, ateşkesi sürekli kesen Rumların Limasol'da bir katliam daha yaptıkları iddia edilmiştir. Karamanlis, söz konusu durumun Kıbrıs için daha iyi bir gelecek inşa edeceğini ileri sürmüş, Türk basını adada ilk şehidini vermiştir. Klerides Kıbrıs'ta taksimi düşünmediklerini söylemiş, Rumların çete savaşları için adam topladığı iddia edilmiştir. Eylül'de Kıbrıslı Rumlar arasında sağ ve sol çatışmaları başlamış, Butto, Kıbrıs için arabulucu olmuş, Kıbrıs Türk yönetimi yeni yönetimleri incelemeye başlamıştır. Demirel, Kıbrıslı Türkler için acılı günlerin bittiğini dile getirmiş, 88 sivil Türkün öldürüldüğü ikinci bir katliam yapılmıştır, cesetler çukurlarda bulunmuştur. Buna rağmen Türk askeri Girne'de sivil Rum halkına ekmek dağıtmış, güvenliklerini sağlamıştır. Türk askerinin bu tavrı ise savaşların devletlerarası olduğunu, siviller arası olmadığını göstermekte, insan hakları her şeyin üstünde

durmaktadır. Atina'nın olumsuz tavrı yüzünden Butto arabuluculuktan vazgeçmiş, Klerides 100 bin Rum'un yaşadıkları yerlere dönmesini istemiştir. Adada sivil halka karşı gerçekleştirilen toplu infaz Türkiye'den büyük tepki almış, faillerinin cezalandırılması talep edilmiştir. Ardından United Press, Limasol'da da 60 Türk'ün kayıp olduğunu açıklamış, üçüncü katliamda 49 Türk öldürülmüştür. Makarios, Baf'ta sorun çıkarmış, Eoka'dan kaçan Rum vatandaşlar ise adayı terk etmeye başlamıştır. Bunun ardından Baf'ın bir köyünden de katliam ihbarı alınmış, Lefkoşa'da çatışma olmuştur. Kıbrıs'taki tutsakların listeleri hazırlanmış, federasyonun kurulabilmesi için adadan askerin arındırılmasının şart olduğu konuşulmuştur. Türklerin iyi toprakları aldığı ve Rumlara bir şey kalmadığı iddia edilmiş, Türk askerlerin serbest bıraktığı 500 Rum, Rum tarafına gitmek istememiştir. Tarafların liderleri esir değişimi için buluşmuş, Türk yönetimine göre federal devletin Türk kısmı oluşturulmuştur. Makarios'un adaya olası dönüşünün can güvenliğini tehdit edeceği ve gelip gelemeyeceğine sadece Kıbrıs halkının karar verebileceği konuşulmuştur. Bayülken ise gecikme dâhilinde Kıbrıs Türk Devleti'ni kuracaklarını açıklamış, Türk askeri uçaklarının Yunanistan üzerinden geçmesi yasaklanmıştır. Adada yaşayan Türk toplumunun ekonomisi sıfırlanmış, Rum yönetimi vatandaşların adadan ayrılmasını yasaklamıştır. Adada 15 bin Türk işçi işini kaybetmiş, self-determinasyona evet denmiştir. Türkler Kıbrıs için yeni politika benimsenmesi gerektiğini ileri sürmüş, adadaki hasta ve yaralı tutsakların bırakılmasına karar verilmiştir. Güneş, Türklerin amacının Kıbrıs'ı işgal etmek olmadığını belirtmiş, Türkler ve Rumların kesinlikle ayrı bölgelerde yaşaması gerektiğini vurgulamıştır. Rum vatandaşların kendi bölgelerine gitmeyi reddetmesi, tutsak değişimini ertelemiş, ardından 20 Rum'un bölgelerine gitmesi sağlanmıştır. Makarios destekçisi gazeteler yakılmış, Türk-İş Avrupalı İşçiler adada Federasyon Yönetimi'nin uygulanmasını talep etmişlerdir. Bu esnada Denктаş ve Klerides görüşmelerinin yeniden başlayacağı anons edilmiştir. Ekim'de Makarios'un adaya döneceği konuşulmuş, adadaki Türk subaylara ve erlere vatandaşlık hakkı talep edilmiştir. Rum bölgesinden ayrılan Türk vatandaşlar ise Omorfo ve Trikoma'ya göç etmeye başlamıştır, AET toplantısında Kıbrıs meselesi görüşülmüştür. ABD'de yaşayan Türkler, Kıbrıs'ta olanları protesto etmek için BM önünde gösteri yapmış, esir değişimleri yapılmıştır. Yunanistan, Baf'a iki bin asker çıkardığını yalanlamış, Kıbrıs Türk Temsilcisi Rum teklifini reddetmiştir. Kasım'da Klerides, Rumlar arasındaki bölünmeden endişe duyduğunu ifade etmiş, Güneş'in

ifadesi ile BM’de Türk toplumunun varlığı kabul edilmiştir. Aralık’ta ise Klerides Rumların adada azınlık olduğunu iddia etmiş, adada Türk gümrüğü kurulmuş, coğrafi federasyon için Atina’da anlaşma gerçekleşmiştir. Adada Rumlar 14 Türk’ü soymuş, Kıbrıs’ta şehit olanların ailelerine adadan birer ev verilmiştir. Ardından Rumlar Türk jetlerinin sınır ihlali yaptığı ve bunun protesto edilmesi gerektiğini iddia etmiştir.

The logo consists of the letters 'TCE' in a bold, white, serif font, with a small 'TM' trademark symbol to the upper right of the 'E'. The text is centered within a solid red rectangular box. In the background, there is a large, faint, light gray watermark of the letters 'XXK'.

7.TABLolar VE ANALİZİ

Kıbrıs'a gerçekleştirilmiş müdahale periyodunda son on yılı kapsayan olaylar, resmî gazete verilerine göre değerlendirilerek kavram analizi yapılmıştır. Kavramlar, yıl yıl ele alınmış ve gerçekleşen faaliyetlerle ilişkilendirilmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı yani 1974'e uzanan periyoda baktığımızda ele alınması mühim kavramlar şu şekildedir: savaş, çatışma, hareket/müdahale, Eoka, Enosis, çözüm, federatif sistem/federasyon, taksim, kanton, üniter, otonom, barış, barışçı, Barış Gücü, pazarlık, müzakere, ikili görüşme, beşli görüşme, diplomasi, taviz ve arabuluculuk.

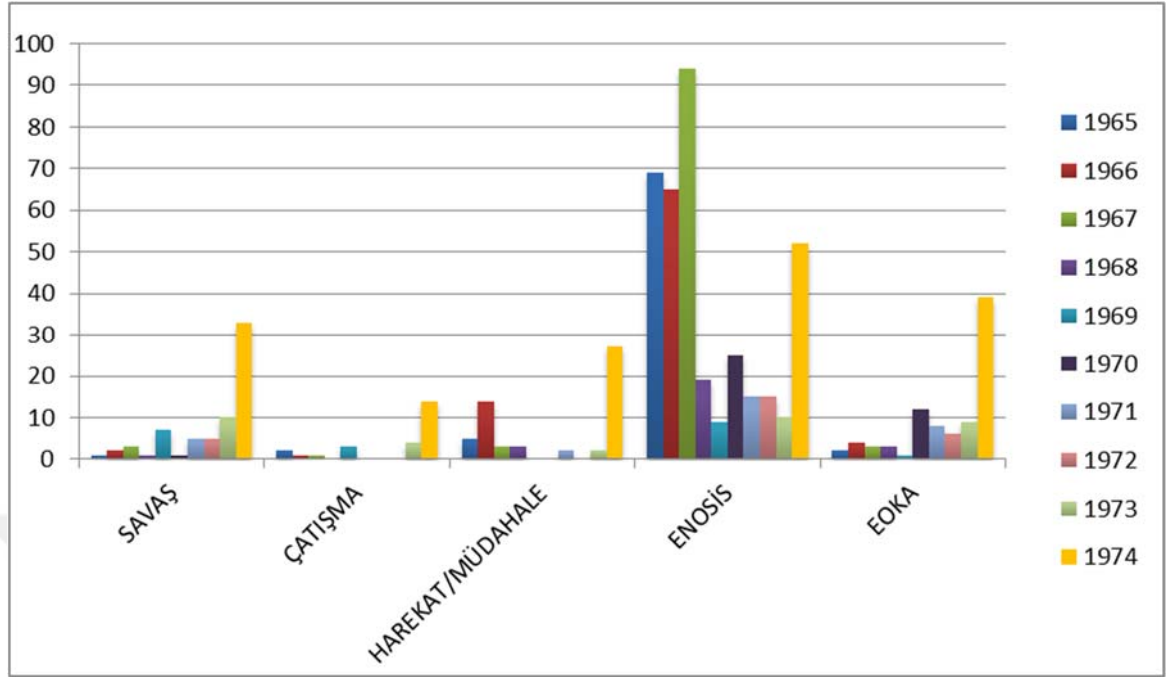
Bu kavramların konuyu açıklamada seçilmesinin nedeni, 1965-1974 yılları arasında müdahaleye giden on yıllık süreçte çok bahsinin geçmesi, bahsi geçen kavramların arasından James D. Fearon'ın pazarlık (bargaining) teorisine uygun olanların bulunmasıdır.

1965-1974 Yılı Milliyet Gazete Arşivleri Taraması

Tablo 7.1: Savaş ve İlgili İfadeler

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
SAVAŞ	1	2	3	1	7	1	5	5	10	33
ÇATIŞMA	2	1	1		3				4	14
HAREKAT/ MÜDAHALE	5	14	3	3			2		2	27
ENOSİS	69	65	94	19	9	25	15	15	10	52
EOKA	2	4	3	3	1	12	8	6	9	39

Şekil 7.1: Savaş ve İlgili İfadeler

7.1.1. Savaş ve İlgili İfadeler

Savaş kavramı, 1965-1974 yılları arası resmi gazete verilerine bakıldığında savaş kavramı önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (1), 1966 (2), 1967 (3), 1968 (1), 1969 (7), 1970 (1), 1971 (5), 1972 (5), 1973 (10), 1974 (33) kere gündeme gelmiştir. Savaş söylemlerinin 1973'e kadar gündemi etkilememesi fakat 1974 yılına gelindiğinde otuz üç kez gündeme gelmesi müdahalenin resmileşmesinden önce de bu durumun gerçekleşeceğine dair güçlü bir kanıt niteliği taşımaktadır. Söz konusu kavram, Kıbrıs'ta özellikle müdahaleye giden son üç yıldaki terör olaylarının artmasından dolayı hızlı bir artış göstermiştir. Diğer yandan on yıllık süreç içerisinde tarafların orta noktayı bulamaması ve BM Barış Gücü'nün var olan terör olaylarını bastıramaması da yıllar içinde birikmeye yol açmış, Türkler ve Rumlar arasındaki anlaşmazlığa dayalı eylemler bir nevi savaş olarak medyaya yansımıştır. Bu durumun nedenlerinden biri olan iletişim sorunu, medyada da savaş ve barış söylemlerinin aynı anda söylenmesi gibi çelişkili ifadelere yol açmıştır.

Çatışma kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (2), 1966 (1), 1967 (1), 1968 (0), 1969 (3), 1970 (0), 1971 (0), 1972 (0), 1973 (4) ve 1974 (14) kere gündeme gelmiştir. Tıpkı savaş kavramı gibi çatışma olgusu da gündeme yoğun olarak gelmeye 1974 yılına

yaklaştıkça başlamıştır. Genel bir savaştan ziyade Kıbrıs'ta uzun zamandır süregelen bölgesel çatışmalar, Barış Gücü'nün adaya gelmesi ve Eoka'nın yapılanması ile iyice artmıştır. Bu gibi kavramlar aynı zamanda sivil halkın birbirine olan negatif düşüncelerini artırmış, toplumlar gittikçe uzlaşamaz bir hale gelmeye başlamıştır. Özellikle Müdahaleye giden son yıllarda Türk köylerinin Eoka tarafından sıklıkla basılması, Mücahitlerin, Eoka-B ve liderlerin Kıbrıs'ı ayırmaya dair söylemleri savaş başlığı altındaki kavramların sıklıkla gündeme gelmesine neden olmuştur.

Harekât/müdahale kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (5), 1966 (14), 1967 (3), 1968 (3), 1969 (0), 1970 (0), 1971 (2), 1972 (0), 1973 (2) ve 1974 (27) kere gündeme gelmiştir. 1966 yılında dikkatleri üzerine çeken Johnson Mektubu Olayı ve Rumların Kıbrıs'ta Türk ateşesini 'persona non grata' yani 'istenmeyen kişi' ilan etmesi bu kavramın yıllar arasında ikinci en çok konuşulan yılın 1966 olmasının güçlü nedenleridir. Rumların beyanına karşı "Enosis'e karşı ilhak" söylemi bir yana, bu söylemde bulunulması gerekildiğinin düşünülmesi 1974 yılında yapılacak olan müdahale için sağlam bir dayanak noktası olmuştur. Aynı zamanda arabuluculuk faaliyetlerinin yine sonuçsuz kalması, Rumlara desteğini açıkça veren Yunanistan'da cuntacıların darbe yapması da yakın zamanda bir müdahale hazırlığının başlayabileceği ihtimalini artırmıştır. 1974 yılında gizli antlaşmaların konuşulması ve Rumların iç savaşın eşiğinde olma durumunun anlaşılması artık müdahaleyi kesinleştirmiştir. Haziran 1974'te Kıbrıs'ta Türklere yapılan baskının arttığının görülmesi, Yeşil Hat'taki gerginlik ve terör eylemleri Kıbrıs Barış Harekâtı'nı başlatmış ve böylelikle çok sayıda müdahale kavramını içeren haber yayınlanmıştır.

Enosis kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (69), 1966 (65), 1967 (94), 1968 (19), 1969 (9), 1970 (25), 1971 (15), 1972 (15), 1973 (10) ve 1974 (52) kere gündeme gelmiştir. Uzun zamandır Enosis hayali olan Rum yönetimi ve Yunan yönetimi, her fırsatta çekinmeden bu isteklerini dile getirmiş ve özellikle 1965-1970 yılları arasında teklif edilen tüm arabuluculuk girişimlerini reddetmiştir. Müdahale sürecindeki on yıl boyunca her yıl sıklıkla Enosis konusu gündeme gelmiş bu da söz konusu kavramın müdahalenin en önemli gerekçelerinden biri olduğunu göstermektedir.

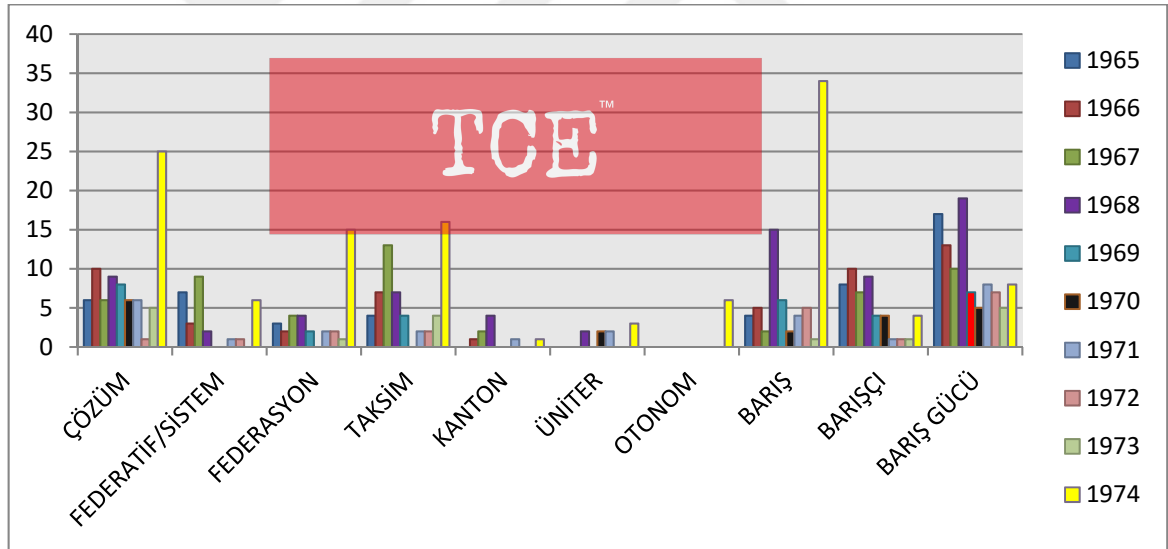
Eoka kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (2), 1966 (4), 1967 (3), 1968 (3), 1969 (1), 1970 (12), 1971 (8), 1972 (6), 1973 (9) ve 1974 (39) kere gündeme gelmiştir. 1974

yılında bu kadar gündeme gelmesinin nedeni Türk köylerine yaptığı baskınların çok sık hale gelmesi olmuş, müdahalenin en önemli gerekçelerinden sayılmıştır.

Tablo 7.2: Çözüm ve İlgili İfadeler

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
ÇÖZÜM	6	10	6	9	8	6	6	1	5	25
FEDERATİF SİSTEM	7	3	9	2			1	1		6
FEDERASYON	3	2	4	4	2		2	2	1	15
TAKSİM	4	7	13	7	4		2	2	4	16
KANTON		1	2	4			1			1
ÜNİTER				2		2	2			3
OTONOM										6
BARİŞ	4	5	2	15	6	2	4	5	1	34
BARİŞÇİ	8	10	7	9	4	4	1	1	1	4
BARİŞ GÜCÜ	17	13	10	19	7	5	8	7	5	8

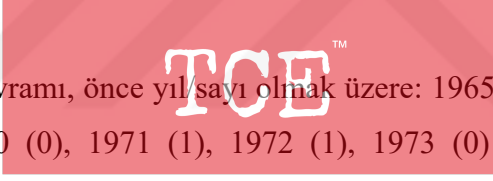
Şekil 7.2: Çözüm ve İlgili İfadeler

7.2.1. Çözüm ve İlgili İfadeler

Çözüm kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (6), 1966 (10), 1967 (6), 1968 (9), 1969 (8), 1970 (6), 1971 (6), 1972 (1), 1973 (5) ve 1974 (25) kere gündeme gelmiştir. Çözüm, müdahaleye giden on yıllık süreçte gündemde kalmayı başarmış, en çok 1974 yılında konuşulmuştur. Kıbrıs için çözüm sürecinin gerekli olduğu konusu 1965'ten çok daha eskiye dayanmaktadır. Kıbrıs'ta farklı yönetimler ve farklı topluluklar yaşamaya başladığından beri toplumlar anlaşmazlıklar yaşamış ve bu anlaşmazlıklar ada, Türk ve

Rum çoğunluk olmak üzere nitelendirildiği periyotta artış göstermiştir. Müdahale sürecinin başlangıcı olan 1965 yılında Rumların baskın Enosis söylemlerine karşı Türk yönetimin talep ettiği bir barış ortamı hâkim olmuştur. Kıbrıs'ta barış ortamının oluşması ve toplumların daha fazla huzursuzluk yaşamaması için ikili ve beşli görüşmeler başlatılmış, arabuluculuk faaliyetleri istenmiştir. Hatta Birleşmiş Milletler adaya Barış Gücü göndererek adadaki düzene katkı sağlamayı amaçlamıştır. Türklerin barış söylemleri yanında bunun için faaliyette bulunması, milletlerin anlaşılabileceğine inanıldığının bir kanıtı olmuştur. Düzenli olarak konuşulan barış kavramı, 1974 yılında daha çok gündeme gelerek aslında Türkiye'nin müdahaleyi yapmasındaki nedeni yine Türk yönetiminin fikriyle ortaya koymuştur. Türk yönetimi, Yunan ve Rum yönetiminin 'işgal' olarak adlandırdığı bu harekâta mecbur bırakıldıklarını ve bunun adada yaşayan tüm toplumlara huzur getireceğini ifade etmiş, bunu da barış kavramıyla özdeşleştirmiştir. Bunlara bir dayanak olarak ise özellikle söz konusu on yıllık süreç içerisinde tüm barış denemelerine rağmen Rum yönetiminin ısrarla görüşmelere ve arabuluculuğa karşı çıkması, Enosis istediğini gündem güne daha fazla dile getirmesi olmuştur.

 Federatif Sistem kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (7), 1966 (3), 1967 (9), 1968 (2), 1969 (0), 1970 (0), 1971 (1), 1972 (1), 1973 (0) ve 1974 (6) kere gündeme gelmiştir. Federatif sistem kavramı, Türk yönetimi ve Türkiye'nin barış süreci içerisinde üstünde durduğu, Kıbrıs'ın yönetim şekli için önemlidir. 1965 yılında Federatif Sistem'in iki toplum için de daha iyi olacağı ve toplumlara kendini yönetme, kendi kaderini tayin etme hakları tanıyacağı, Türk yönetimi tarafından ileri sürülmüştür. Söz konusu sistem yıllar içerisinde diğer kavramlara oranla daha az gündeme gelmiş, anlaşmazlıkların yoğunlaştığı 1967 ve 1974 yıllarında diğer yıllara oranla daha çok konuşulmuştur. Bu durum bir sorun dâhilinde Türk yönetiminin bu sistemi sunduğunu fakat sıcak bakılmamakla beraber diğer yıllarda da tekrar konuşulmadığını göstermiştir.

Federasyon kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (3), 1966 (2), 1967 (4), 1968 (4), 1969 (2), 1970 (0), 1971 (2), 1972 (2), 1973 (1) ve 1974 (15) kere gündeme gelmiştir. Federasyon da federatif sistem gibi yıllar içerisinde konuşulmuş fakat çok etkili olamamış bir kavramdır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın gerçekleştirildiği 1974 yılında diğer yıllara oranla daha sık gündeme gelmiş, bu durum da müdahalenin getirdiği devletin şeklinin olası değişikliğinde dolayı olmuştur.

Taksim kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (4), 1966 (7), 1967 (13), 1968 (7), 1969 (4), 1970 (0), 1971 (2), 1972 (2), 1973 (4) ve 1974 (16) kere gündeme gelmiştir. Adanın taksim edilmesi özellikle Enosis söylemlerinin yoğunlaştığı dönemde ortaya çıkmış ve süreç içerisinde ara ara konuşulmuştur. Buna rağmen taksime sıcak bakılmamış, yalnızca 1974 yılında diğer yıllara oranla daha sık gündeme gelmiştir, bu da müdahalenin gerçekleşmesinin getirdiği bir sonuç olmuştur.

Kanton kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (0), 1966 (1), 1967 (2), 1968 (4), 1969 (0), 1970 (0), 1971 (1), 1972 (0), 1973 (0) ve 1974 (1) kere gündeme gelmiştir. Çözüm yollarından biri olan Kanton Sistemi de Federatif Sistem kavramı gibi aralıklarla konuşulmuş fakat uygulanmamıştır.

Üniter kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (0), 1966 (0), 1967 (0), 1968 (2), 1969 (0), 1970 (2), 1971 (2), 1972 (0), 1973 (0) ve 1974 (3) kere gündeme gelmiştir. Üniter yapı da tıpkı otonom, federatif sistem gibi toplumların birlikte yaşayabilmesi için olmasının gerekliliği Türkler tarafından savunulan devlet yapısıdır. Uluslararası platformda Türk yönetimi tarafından Kıbrıs'ın üniter bir devlet olduğunun ifade edilmesi dışında bahsi geçen diğer formlar™ gibi medyada çok yer bulamamış bir kavramdır. Bu kavramların gündeme çok gelmemesi bir nevi sorunların bu şekilde çözülemeyeceği düşüncesinin taraflarca kanıksanmış olması ve daha farklı yollara başvurulduğunun bir göstergesi olmuştur.

Otonom kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (0), 1966 (0), 1967 (0), 1968 (0), 1969 (0), 1970 (0), 1971 (0), 1972 (0), 1973 (0) ve 1974 (6) kere gündeme gelmiştir. Türk yönetiminin son derece önem verdiği bir yönetim şekli olmasına rağmen otonom kavramı, süreç içerisinde medyada çok yer almamıştır. Otonom kavramı da çözüm alt başlığında yer almakta olup, diğer alt başlıklar gibi gündemde çok yer alamamıştır.

Barış kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (4), 1966 (5), 1967 (2), 1968 (15), 1969 (6), 1970 (2), 1971 (4), 1972 (5), 1973 (1) ve 1974 (34) kere gündeme gelmiştir. Tarafların barış istediklerini sık sık dile getirmelerine rağmen medyaya yansıyan ve barış kavramını barındıran çok fazla haber bulunamamıştır. Durumun medyaya savaştan sık yansımaması, tarafların bahsi geçen barışa gerçekten ihtimal vermedikleri anlamına gelmiştir. Kısacası taraflar barış talep etmiş, huzursuzlukların bitmesi ve anlaşmazlıkların hallolması için harekete geçilmesi duyurusunda bulunmuş fakat bunu

gerçekleştirmek, çoğu zaman savaşmanın yanında sönük kalmıştır. Bu da savaşın ve çatışmaların barışın sağlanmasından daha önemli olduğunun göstergesi olmuştur.

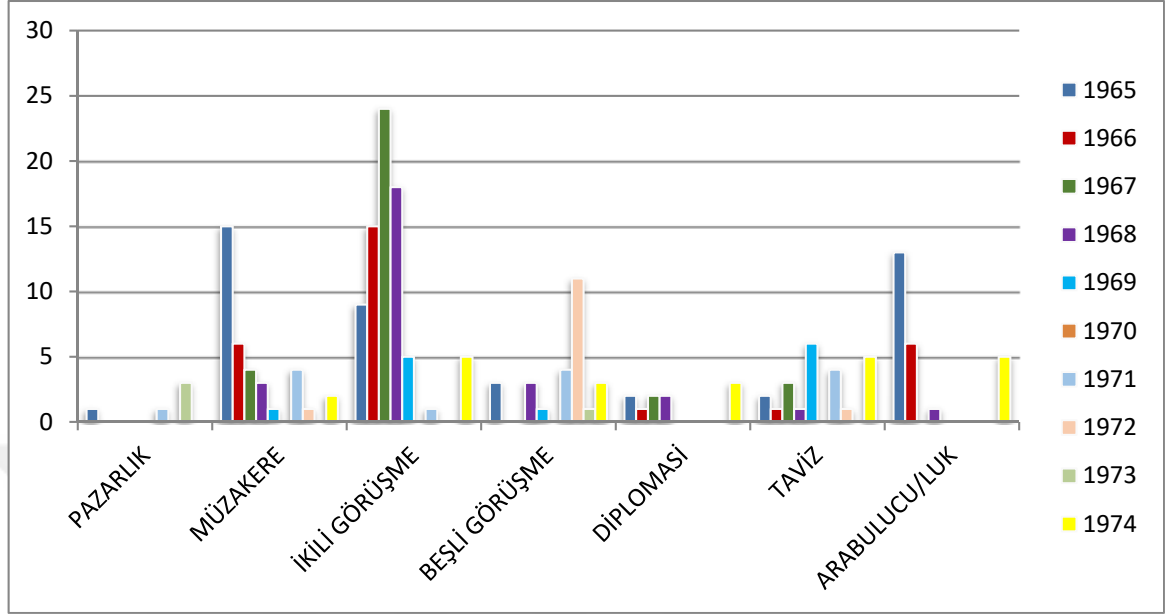
Barışçı kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (4), 1966 (5), 1967 (2), 1968 (15), 1969 (6), 1970 (2), 1971 (4), 1972 (5), 1973 (1) ve 1974 (34) kere gündeme gelmiştir. Barışçı kavramı, genelde devlet liderlerinin söylemlerinde sıklıkla yer almış fakat bu söylemler ile aynı periyotta gerçekleştirilmiş olan eylemler ters düşmüştür. Özellikle herkes barışçı bir tutum, barışçı bir politikadan bahsederken, bu kavram sadece 1968 ve 1974 yıllarında sıklıkla konuşulmuştur. Söz konusu yıllar, müdahale sürecinin hızlanmasında ve gerçekleşmesinde büyük rolü olan yıllar olmuş, barışçı tamlamaları sonuçsuz kalmıştır.

Barış Gücü kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (4), 1966 (5), 1967 (2), 1968 (15), 1969 (6), 1970 (2), 1971 (4), 1972 (5), 1973 (1) ve 1974 (34) kere gündeme gelmiştir. BM Barış Gücü, adaya güvenliği sağlamak ve çatışmaları yatıştırmak amacıyla gönderilmiş fakat beklenen sonucu elde edememiştir. Genelde medyada da başarısızlığı konuşulan kavram, müdahalenin gerçekleşmesiyle daha çok gündeme gelmiştir. Barış Gücü'nün başarısızlığı bölgedeki terör eylemleri ve karışıklığın devletlerin beklediğinden çok daha karışık olduğunun bir kanıtı olmuştur.

Tablo 7.3: Pazarlık ve İlgili İfadeler

ARAMALAR	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
PAZARLIK	1						1		3	
MÜZAKERE	15	6	4	3	1		4	1		2
İKİLİ GÖRÜŞME	9	15	24	18	5		1			5
BEŞLİ GÖRÜŞME	3			3	1		4	11	1	3
DİPLOMASİ	2	1	2	2						3
TAVİZ	2	1	3	1	6		4	1		5
ARABULUCU/LUK	13	6		1						5

Şekil 7.3: Pazarlık ve İlgili İfadeler

7.3.1. Pazarlık ve İlgili İfadeler

Pazarlık kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (1), 1966 (0), 1967 (0), 1968 (0), 1969 (0), 1970 (0), 1971 (1), 1972 (0), 1973 (3) ve 1974 (0) kere gündeme gelmiştir. Kıbrıs Meselesi'ne dâhil olan tarafların ısrarcı barış söylemlerine ve orta yolu bulma mantığına karşı pazarlık kavramının medyada çok yer almaması tarafların uzlaşmaya çok açık olmadığını göstermiştir. Pazarlık kavramı çok geçmemiş olmasına rağmen aynı anlama gelen alt başlıklarından bazıları gündemde kalmayı başarmıştır.

Müzakere kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (15), 1966 (6), 1967 (4), 1968 (3), 1969 (1), 1970 (0), 1971 (4), 1972 (1), 1973 (0) ve 1974 (2) kere gündeme gelmiştir. Müzakere kavramı, müdahale süreci içerisinde en çok 1965 yılında yani Enosis söylemlerinin yoğunlaşmaya başladığı yılda daha fazla gündeme gelmiştir. Kıbrıs'taki Türk yönetimi, tüm Enosis iddialarına ve gerçekleşen terör olaylarına rağmen müzakere yolunu seçmiş böylelikle barış yanlısı olduğunu göstermiştir. Uluslararası arenada Rum ve Yunan hükümetlerinin reddettiği müzakere ve barış projelerini Türk yönetimi ve Türkiye kabul etmiştir. İlerleyen yıllarda medyada müzakere kavramının gittikçe azalması, müdahaleye giden yolda sözlü bir şekilde anlaşmak için umutların gittikçe tükendiğini göstermiştir.

İkili görüşme kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (9), 1966 (15), 1967 (24), 1968 (18), 1969 (5), 1970 (0), 1971 (1), 1972 (0), 1973 (0) ve 1974 (5) kere gündeme gelmiştir. En çok gündeme gelen müzakere türlerinden biri olan ikili görüşme kavramı, çok hayata geçirilmesine rağmen medyada az yer almıştır. Özellikle 1966 yılında Makarios'un ısrarla arabuluculuk faaliyetlerini reddetmesi, Johnson Mektubu olayı, 1968'de U Thant ile görüşmelerin başarısız olması, Çek silahlarının gündeme gelmesi ve 1968'de Enosis isteklerinin yapılan görüşmelerde sıklıkla gündeme gelmesinden dolayı söz konusu üç yılda ikili görüşme kavramı diğer yıllardan çok daha fazla konuşulmuştur. Çözüm için ikili görüşmelerin önemli görülmesi, devletlerin bir noktada yardımcı unsurlarla birlikte orta noktayı bulabileceğine inanıldığını göstermiş, birçok görüşme yanıtsız kalmış olsa bile yeni görüşmeler teklif edilmeye devam etmiştir. Özellikle Türk yönetiminin ısrarlı görüşme teklifleri, Rumların aklındaki Enosis'i silmek ve yerine yönetim alternatiflerini getirerek iki toplumun da Kıbrıs'ta daha huzurlu yaşamasını sağlamak adına olmuştur. İkili görüşmelerin amacını bu şekilde açıklayan Türk yönetimi, tüm arabuluculuk girişimlerine her zaman açık olmuş, adada sorun istemediğini açıkça belli etmiştir.

Beşli görüşme kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (3), 1966 (0), 1967 (0), 1968 (3), 1969 (1), 1970 (0), 1971 (4), 1972 (11), 1973 (1) ve 1974 (3) kere gündeme gelmiştir. İkili görüşme kadar olmasa da müzakere yöntemlerinden bir diğeri olan beşli görüşme kavramı, kapsamlı bir uzlaşma amacı gütmüş fakat Rum yönetimi tarafından yine çok sıcak bakılmamıştır. 1972 yılında Grivas'ın Kıbrıs'ta darbe yapacağı, Malta'dan çekilen İngiliz kuvvetlerinin Kıbrıs'a geçeceği ve serbest ticaret bölgelerinin oluşturulacağı söylemleri Türk yönetimi ve Türkiye'yi hızla beşli görüşme talep etmeye itmiş, olası bu tehlikenin savuşturulması istenmiştir. Türk yönetiminin ikili ve beşli görüşmelerden bu kadar umutlu olmasının nedeni, belirli alternatif planlarının olması ve adada Türk toplumunun daha fazla saldırıya uğramasını engellemek olmuş, terörün azalması halinde iki toplumun da kendi yönetimini kendi vatandaşına uygulayabileceğini ileri sürmüştür. Bu durum da Türk yönetiminin açık bir dille savaş istemediğinin bir göstergesi olmuştur.

Diplomasi kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (2), 1966 (1), 1967 (2), 1968 (2), 1969 (0), 1970 (0), 1971 (0), 1972 (0), 1973 (0) ve 1974 (3) kere gündeme gelmiştir. Diplomasinin kavram bahsinin çok geçmemesi fakat devletlerin diplomasi yöntemlerini

kullanarak anlaşmaya çalışması gündemdedir. Özellikle Türk yönetimi ve Birleşmiş Milletler tarafından uzlaşma için diplomasinin kullanılması gerekliliği dile getirilmiş, bölgedeki karışıklığın diplomasi ve pazarlıkla azalabileceği fikri ortaya atılmıştır. Türk yönetiminin diplomasi, görüşme ve pazarlık kavramlarının bu kadar üstünde durması olası bir savaşın onlar için ikinci planda kaldığını göstermiştir.

Taviz kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (2), 1966 (1), 1967 (3), 1968 (1), 1969 (6), 1970 (0), 1971 (4), 1972 (1), 1973 (0) ve 1974 (5) kere gündeme gelmiştir. Pazarlık yöntemlerinden biri olan taviz kavramı, devletlerin anlaşması hususunda önemli görülmüş fakat Rum ve Yunan yönetimleri tarafından verilebilecek tüm tavizler reddedilmiştir. Bu noktada söz konusu yönetimler herhangi bir fedakârlık yapmadan Türk yönetiminin, Rum yönetiminin talep ettiklerini gerçekleştirilmesini istemiştir. Orta yolun bulunamayacağı, tek çarenin Enosis olduğu söylemleri de sıklıkla ‘taviz verilmeyecek’ ifadelerinin ardından gelmiştir. Bu durum Rum ve Yunan yönetimlerinin çözüm olarak diplomasi yanlısı olmadıklarını, savaşın öncelik haline geldiğini göstermiştir.

Arabuluculuk kavramı, önce yıl/sayı olmak üzere: 1965 (13), 1966 (6), 1967 (0), 1968 (1), 1969 (0), 1970 (0), 1971 (0), 1972 (0), 1973 (0) ve 1974 (5) kere gündeme gelmiştir. 1965 yılında, yani Rumların Enosis söylemlerinin ilk zirve yaptığı yılda diğerlerine oranla daha çok medyada yer alması, uzlaşmayla bu düşüncelerin değiştirilebileceğine inanıldığına göstermiştir. Müdahale periyoduna kadar arabuluculuğun yapılmasını, U Thant ve Birleşmiş Milletler’in orta yolu sağlaması konuşulsa da kavram olarak basına çok yansımamıştır. Daha çok kişi ve kurum odaklı kullanılan kavram, bazı tarafların isteksiz tavrı yüzünden karşılıksız kalmış, diplomasi yöntemlerinin orta noktayı bulmada güçlük çekmesine yol açmıştır. İsteksiz taraflar bu yolla direkt kendi çıkarlarına uygun sonuca gitmek istediğini uluslararası platformda açık bir şekilde ifade etmiştir.

Sonuç olarak genel olarak kavramların 1974 yılına yaklaştıkça çoğalmasının nedeni, Türklerin savaş önceliğinin olmadığına güçlü bir kanıttır. Eğer Türkler en baştan beri savaş ve adayı ayırma isteseydi Rumlar arabuluculuk faaliyetlerine karşı çıkarken aksine ısrarlı bir barış söylemiyle gitmezdi. Türkler, barışın sağlanması ve orta yol bulunması için birçok kuruluşla görüşmüş ve plan önerilerinde bulunmuşlardır. Enosis

kavramının diğer kavramlardan daha çok konuşulmasının nedeni Rumların ve Yunanistan'ın çoğunlukla ilk tercih olarak güç kullanma yolunu seçmesidir. Uzun süredir Enosis hayali olan Rum yönetimi her fırsatta bu isteğini çekinmeden dile getirmiş, arabuluculuk çalışmalarını reddetmiş fakat müdahaleye giden sürecin son kısımlarında barış söylemlerinde bulunmuştur. Bu durum adadaki gerginliği artırmış, çatışmaların fazlalaşmasına neden olmuştur. Bu karışıklık esnasında Enosis söylemleri iyice alevlenmiştir. Olası arabuluculuk faaliyetlerine sıcak bakmaması ve Yunanistan'ın açıkça desteklediği Rum yönetimi, bir dönemden sonra Kıbrıs'ta kendi sivil halkına sıçrayan terör eylemlerinden ziyade hep birlikte yaşayabileceklerini savunan Türk yönetimini adadan temelli olarak çıkarmak istemiştir. Bu durum da diplomasi yöntemlerinin yetersiz kalmasına, ikili ve beşli görüşmelerden sonuç elde edilememesine, U Thant'ın ve Birleşmiş Milletler'in girişimlerinin başarılı olamamasına yol açmıştır. Kısacası yöntem değişse de amacın aynı olması ve Rum yönetiminin ifadesiyle 'taviz verilmemesi' bu toplumlar arasındaki anlaşmazlığı ve Kıbrıs'ta yaşanan Eoka terörünü beslemiş, belli bir döneme kadar sadece Türk toplumuna karşı yapılan terör eylemleri artık Rum toplumuna da sıçramıştır. Bu durum Eoka'nın artık iyice kontrolden çıktığı, Kıbrıs'taki Rum yönetimi dâhil olmak üzere kimsenin adanın güvenliğini sağlayamadığı görülmüştür. Yönetimde güçlü çatırdamalara neden olan bu durumun, Türkiye'nin gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtı ile kontrol altına alınması amaçlanmıştır.

8.SONUÇ

Bu çalışmada 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, James D. Fearon'ın Savaşın Akılcı Açıklamaları eserindeki konu bölünmezliği (issue indivisibility) kavramı ile anlatılmış, konunun Türkiye için önemi incelenmiştir. Söz konusu hareketin gerekliliği, önemi ve yol açtığı durumlar hem bölünmezlik kavramı hem de Milliyet Gazete Arşivi ile analiz edilmiştir. Çalışmada Milliyet'in kullanılma nedeni 1965-1974 yılları arasında Türkiye'de ana akım medya olması ve arşivinin erişilebilir olmasıdır. Önce giriş ve literatür taraması kısımları yazılmış, ardından Fearon teorik çerçevesi incelenmiş, kısa tarihî bir arka plan çizilmiş, son olarak da analize dair bilgiler, analiz, sonuç ve kaynakça kısmı oluşturulmuştur. Analiz yapılırken tarihten kopulmamış, bilgiler ve gazete haberleri birleştirilerek içeri oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı 1974 yılında Türkiye tarafından gerçekleştirilmiş Kıbrıs Barış Harekâtı'nı, Fearon'ın bölünmezlik kavramı üzerinden incelemek ve Kıbrıs konusunun neden Türkiye için önemli olduğunu tartışmaktır.

Osmanlı Dönemi'nde Türklerin Ada'ya gelmesiyle (1571) birlikte Türkler ve Rumlar sıkı ilişkilere sahip olamamışlardır, halklar arasında çoğu çatışma olmak üzere çeşitli anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Ada'nın Osmanlı Devleti'nden geçici olarak İngiliz yönetimine verilmesinin (1878) ardından kararlaştırılan sömürge yönetimi göreve geldiği andan itibaren, Kıbrıs'ta Türkler için olumsuz süreç resmen başlamıştır. James D. Fearon, savaşın ve çatışmanın devletler için bir seçim olduğunu, tarafların tercih ettikleri takdirde savaştan başka yollarla uzlaşılabilirliğini öne sürmektedir. Fearon, savaşların nedenlerinin ideolojik, rejimsel, anarşik, dini ve ekonomik olabileceğini, birden fazla unsurun çözilememesinin de savaşlara yol açabileceğini dile getirmektedir.⁸⁷(Fearon,1995) Fearon, bölünmezlik kavramından çalışmasında çok bahsetmemiş fakat bu kavramın tartışmaya açık olmayan meseleler açısından devletler için önemli bir unsur olduğunu, devletlerin bölünmezliğine zarar gelmemesi için savaşın bile meşru olacağını dile getirmektedir.⁸⁸(Fearon,1995) Kıbrıs'ta yönetimin İngilizlere geçmesi (1878) yılı itibariyle ada halkı artık yabancı yönetim istemediklerine karar vermiş, bu sırada Rumlar adayı Yunanistan ile birleştirme hayalleri kurmaya

⁸⁷ Rationalist Explanations of War.

⁸⁸ Rationalist Explanations of War.

başlamıştır.⁸⁹(Kızılyürek,2016) Rumlar adayı Yunanistan ile birleştirmekle yani Enosis yapma konusunda çok kararlı bir tutum sergilemiş, antlaşmaları ve görüşmeleri bu minvalde söylemler ile tamamlamıştır. Kıbrıslı Rumlar adadaki Türk halkından son derece rahatsız olmaktadır ve davranışları da bu tavra uygundur. İngiltere tarafından seçilmiş olan ve genelde Kıbrıslı Rumların yer aldığı sömürge yönetimi, devlette öncelikli işlere Rumları yerleştirmiş, 1960 yılından itibaren ise adada Türklere ikinci sınıf vatandaş gibi davranılmıştır. Bu durumun başlangıcından itibaren zaman içinde bu muamele iyice artmış, adanın nüfus yoğunluğu olarak en kalabalık etnik topluluğu olan Rumlardan bir grubun örgütlenerek Eoka terör örgütünü oluşturulması (1955), ve bu örgütün halktan Enosis adına çok büyük bir destek alması Kıbrıslı Türklere karşı şiddet eylemleri başlatmıştır. Kuruluşundan bu yana Eoka tarafından Türklere karşı çok sayıda bombalama, suikast, şiddet eylemi ve baskıcı eylemler gerçekleştirilmiştir. Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin hayati tehlikesi bulunmasına rağmen buna karşılık vermenin adadaki barış ortamı için yararsız olacağını düşünen Türkiye, uluslararası platformda Türklerin adada yaşadığı sıkıntıları dile getirmiş ve yardım istemiştir. Arabuluculuk faaliyetlerine ve barış görüşmelerine her zaman tam katılım sağlayan Türkler, aynı adımları adayı paylaştıkları Rumlardan ve Yunanistan'dan görememiştir. Adada Kıbrıslı Türklere yapılan haksızlık ve şiddeti uluslararası platforma taşıyan Türkiye, önce Enosis söylemlerine karşı taksim cevabını vermiş daha sonra da taksimden vazgeçip Federasyon Sistemi'ne geçilmesini önermiştir. Böylelikle iki yönetim de kendi kurallarını ve etiğini gözetecek, kendi yaptırımlarını uygulayabilecektir. Tarafların kendi bölgelerinde bağımsız olması üzerine kurulu tez, özellikle İnsan Hakları Görüşmesi'nde komşu ülkelerin desteğini almış, BM adaya arabulucu, aynı zamanda Türklere karşı gerçekleştirilen eylemlere karşı da Barış Gücü'nü göndermiştir. Adaya Barış Gücü'nün gönderilmesi Kıbrıs topraklarında düzenin ve güvenliğin bulunmadığını, bunu sağlamak için dışarıdan bir güce ihtiyaç duyulduğunu yani adanın kendini idare etmekte zorlandığını göstermektedir⁹⁰(Kızılyürek,2012) Güvenliğin tehdit edildiği zamanlarda müdahale, düzen ve sistem onarımı için gerekli görülebilir. Kıbrıs, Türkiye için milli bir meseledir.⁹¹(Batur,2007) Bu yüzden adada yaşayan Kıbrıslı Türklerin egemenliğini, bağımsızlığını, güvenliği sağlamak ve toprak bütünlüğünü

⁸⁹ Bir Hınç ve Şiddet Tarihi: Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma.

⁹⁰ Kıbrıs Tarihi.

⁹¹ Rauf Denktaş-Yeniden Yaşasaydım.

güvence altına almak adına adaya 1974 yılında müdahale gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen müdahalenin Türkiye açısından son derece mühim ve gerekli olduğu bu olaya giden on yıllık süreçte ortaya konmaya çalışılmıştır.

1950’li yıllardan bu yana uluslararası platformda bir sorun olarak kabul edilen Kıbrıs meselesi, takip eden periyotta da çözülememiş, uzlaşma sağlanamamıştır. Ocak 1965’ten itibaren işleyen süreçte, Rumların barış söylemlerinde bulunmasına rağmen, Türklerin ve uluslararası kuruluşların oluşturduğu barış görüşmelerini ve çözüm önerilerini reddetmesi, söylenenle ters düşen bir durumdur. Görüşmelerin reddedilmesi söylemleri önemsiz kılmakta, Rumların henüz anlaşmaya yanaşmadığını göstermektedir. Görüşmeleri reddetmelerinin ardından Türk bölgelerine saldırılarda bulunulması ve köylerin ablukaya alınması bu özel barış kavramını desteklemekte, Fearon’ın çıkar yolun bulunamadığı zamanlarda en rasyonel çözüm olarak gördüğü pazarlık anlayışına yaklaşılmadığı görülmektedir. Adada Rumların uğradığı herhangi bir şiddetin veya tehdidin olmaması, yapılan bu saldırıları haksız kılmakta ve milli mesele kapsamından çıkarmaktadır.

Kıbrıslı Türklere Rum örgüt Eoka tarafından yaşatılan tüm saldırılara ve baskıcı eylemlere rağmen Kıbrıslı Türkler en başta müzakereci bir yol benimsemiş, ateşe ateşle karşılık vermemiştir. Bunun yerine ikili ve beşli görüşme taleplerinde bulunmuş, Fearon’ın da bahsettiği pazarlık kavramı benimsenmiştir. Bu noktada saldırıya karşı müzakerenin olması Türklerin barış ortamının oluşması için gerektiği zaman taviz verdiğini göstermektedir. 1966’ya gelindiğinde ada yönetiminin hala müzakerelere açık olmadığını ve arabuluculuğa karşı olduğunu görmekteyiz. Türk yönetimi bu baskı karşısında adada farklı bir devlet kurma fikrini ortaya atmış, yönetim ise bunun olmayacağını aksine Enosis’in gerçekleştirileceğini, bunun Yunan-Rum ortak hayali olduğunu açıkça ifade etmiştir. Türkler federasyon ve bağımsız devlet fikrini ortaya attıklarında, adada Rumların da bu şekilde daha rahat yaşam sürdüreceklerini hesaba katmış, böylelikle olası barış senaryolarında Rumların da yer aldığını açıkça göstermiştir. Fakat ada yönetiminin isteği bambaşkadır. Rum yönetimi ve Yunanistan, Türklerin paylaşımcı çözüm önerilerine karşı, terörist örgüt Eoka vasıtasıyla önce İngilizlere sonra Türklere saldırı yöntemiyle adanın Yunanistan’a bağlanmasını tercih etmiş, kesinlikle Kıbrıslı Türkleri ve İngilizleri ada senaryosunun dışına itmeyi amaçlamıştır. Her fırsatta, anlaşılamadığı takdirde adanın bölünmesini ve tarafların

kendi bölgelerinde egemen olmasının barışı getireceğini söyleyen Kıbrıslı Türkler ve Türkiye, karşı tarafla görüşme taleplerinde ısrarcı olmuştur. Rum yönetimi lideri Makarios ise sadece Enosis şartıyla görüşmeyi kabul edeceğini söyleyerek uzlaşma ihtimalini başlamadan bitirmiştir. Uluslararası kuruluşların Kıbrıslı Türklerin aleyhinde karar vermesi, ada yönetimini Enosis için daha da heyecanlandırmış, adadaki Türk diplomatları istenmeyen kişi ilan etmiştir (persona non grata).⁹² Fakat bunlara rağmen yönetim, Enosis'in gerçekleşme ihtimalini Türkiye'ye bağlamış, onun sorumluluğu ilan etmiştir. Uluslararası ortamda yönetimin ve Yunanistan'ın sert Enosis tavrına karşı Türkiye İlhak ve Taksim deyince, Rumlar bu söylemleri öne sürerek Enosis için harekete geçmiştir. Bu durum adadaki anarşiyi körüklemiş, savaşa gidilmesi için birden fazla unsur oluşmasına neden olmuştur. Kısmi muhtariyet ile barışçıl söylemlerde bulunan fakat aslında adada Türklerin üzerinde kontrol sahibi olmak isteyen Rumların bu girişimi Kıbrıslı Türkler tarafından reddedilmiştir. Olası bir muhtariyet durumunun kabulünde Rum yönetimi önce resmen Türkleri kontrol altına almış olacak, daha sonra da muhtemelen adadan sürecektir.

1967'de adaya çıkarılan Çek silahları gündem olmuş, Makarios bizzat bunu Türklerle karşı kullanacağını belirtmiş, fakat bu beyana rağmen hiçbir uluslararası kuruluş harekete geçmemiştir. Böyle bir beyana rağmen harekete geçilmemesi şüphesiz ki, bu hareket gerçekleştirildiğinde de harekete geçilmeyecek anlamına gelmektedir. Destek ve koruma bulamayan Kıbrıslı Türkler ve Türkiye, çareyi kendi kendini korumakta bulmuştur. Kendini ve vatandaşlarını koruma ihtiyacı hisseden Türkiye, Kıbrıs'ı milli mesele, bölünmezlik meselesi olarak nitelendirmiş bu yüzden de her türlü müdahale uluslararası hukuk çerçevesinde de meşru görülmüştür. James D. Fearon da savaşı ve sonuçlarını mantıklı bir şekilde açıklarken tartışmaya açık olmayan durumlarda çözüme ulaşılamıyorsa, devletler müdahalenin meşru olduğunu, bunun bir milletin, bir devletin bağımsızlığı, egemenliği ve toprak bütünlüğü ile ilgili olduğunu, bu yüzden de devletlerin var olması için, zorda kalınan durumlarda askeri müdahalede bulunmasının mantıklı olduğunu anlatmıştır. Kıbrıs da Türkiye'nin milli, bölünmezlik meselesidir, müzakerelerde sonuca ulaşamaması halinde fiziksel güç ile kendini koruyabileceği açık ve meşrudur. 1968'e gelindiğinde Enosis fikri alevlenmiş ve çözüm görüşmeleri devam etmiş, fakat yine Rumlar tarafından reddedilmiştir. Rum ve Yunanlıların Enosis için

⁹² Rauf Denktaş-Yeniden Yaşasaydım.

Türkiye'yi suçlamasının yanı sıra dış basından bazı kaynaklar da (BBC gibi) Türkiye'ye karşı sert bir tutum sergilemiştir. Bu siyasi hamle, Türkiye'nin diplomatik ve psikolojik yoldan da yıpratılmaya çalışmasının da bir göstergesidir. Self-determinizm ve yeni Kıbrıs Anayasası teklifi götüren Türkler bir kez daha reddedilmiştir. Tüm retlere rağmen müzakere yolunu terk etmeyen Türkiye, tüm olumsuz tavırlarına rağmen Yunanistan kadar diğer ülkeler tarafından desteklenmemiştir. Birliğe rağmen Türkiye'nin müzakere yolunu terk etmeme isteği, ilk ve en önemli amacının barış olduğunu ve barışçıl yaşanabileceğini açıkça gözler önüne sermektedir. 1969'a gelindiğinde Rum yönetimi ve Yunan hükümeti arasındaki anlaşmazlıkların bir kısmı giderilmiş, Rumlar adada ağırlığını askeri güç ve polis gücü olarak göstermeye çalışmış, Kıbrıslı Türklerin köylerine dönmeleri engellenmiş, Yeşil Hat içerisine karakol kurulmuştur. Bombalamalar ve çatışmalar bu yıl da varlığını daha alevlenerek sürdürmüş, Türkiye ise Kıbrıs konusunda hala müzakere yolunu terk etmemiştir. Özellikle Rum askerlerinin ve örgütlenmelerinin sivil halka nedensiz bir şekilde zarar vermesi, Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesi'ne tamamen aykırı olmakla beraber açık bir insanlık suçudur ve bunun yaptırımı vardır. Yıl boyunca Türk devlet görevlilerinin adaya girmesi yasaklanmış, adada yaşayan sivil halka türlü saldırılar yapılmıştır. Türkiye bu konuda NATO'dan yardım istemiş fakat isteği kayıtsız kalmıştır. Adada hala görev yapmakta olan Barış Gücü ise Türklere yapılan bu saldırıları bir türlü engelleyememiştir. Bu dönemde Türkler ve Rumlar arasında ekonomik ve sosyal açıdan bir uçurum oluşmaya başlamış, bu durum Rum yönetimini mutlu etmiştir. 1970'e gelindiğinde Türkler artık diplomatik müdahale yanında başka şekilde de vatandaşlarını koruma yolu düşünmüş, Enosis ve Eoka en çok konuşulan gündem maddesi olmuştur. Rum liderlerine karşı gerçekleştirilen suikastlar şok etkisi yaratmış, bu durum adadaki tek tehlikenin Rumlar olmadığını göstermiştir. Böylelikle Türklerin daha çok koruma altına alınması, askeri bir güvencesi olması gerekmiştir. 1972 yılında olası barış tartışılmış, Ortak Pazar en çok konuşulan konu olmuştur. Bu dönemde saldırıların ve anlaşmazlıkların gözle görülür derecede azalması, Türk ve Rum halklarının ortak bir amaç söz konusu olunca beraber çalışabildiğini ve durumun kaosu azaltmaya yardımcı olduğunu net bir şekilde göstermiştir. Bu durum barış için Türkleri daha da heveslendirmiş, ticaret ve bozulan ekonominin üzerine çeşitli yollarla gitmeye çalışılmıştır. Serbest ticaret bölgeleri konuşulmuş, oluşturulacak olan bölgeler, özellikle

ekonomik açıdan gelişme gösteremeyen Türk halkının kalkındırılması ve tüm negatifliklere rağmen günlük yaşama devam edilmesi açısından önemli görülmüştür. Türklerin haşhaş ektiğinin iddia edilmiş, Rum kesiminde iç bölünmeler yaşanmaya başlamış, bu da adada tehlikenin artması anlamına gelmiştir. 1973'e gelindiğinde Türkler ekonomiyi kurtaracak hamleler yapmaya ve görüşmelerde bulunmaya devam etmiş, aynı zamanda da Eoka tarafından sürü bombalı saldırı gerçekleştirilmiştir. Rum topluluklar Türklerle uzlaşmayı istememiş, aksine yıldan yıla şiddetin dozunu hep arttırmıştır. Bu tutum uluslararası bağlamda da kolayca görülebilmektedir ve Türklerin, özellikle sivil Türk halkının eziyete maruz kalması ve insan haklarına aykırı durumlar yaşaması Türkiye'ye bariz bir şekilde müdahale hakkı sağlamıştır. Uluslararası hukukta da Fearon'ın teorisinde de yeri olan bölünmezlik kavramı, gerekli durumlarda ve son çarenin kullanılması gereken durumlarda şiddet gören ve zor durumda olan devlete müdahale, kendini savunma hakkı vermiştir. Buna dayanarak Türkiye özellikle 1965'ten başlayan süreçte Türklerin uğradığı tüm saldırılara, haksızlıklara rağmen on yıl boyunca uzlaşmayı ve müzakere sürecini denemiş, 1973'te bile uzlaşmaya açık olduğunu belirtmiştir. Buna rağmen attığı adımlara karşılık bulamayan Türkiye, daha fazla sivil halkının eziyet görmesine izin vermemiş ve 1974 yılında adaya Barış Harekâtı düzenleyerek müdahalede bulunmuştur.

Kıbrıs sorunu tarihi perspektifte ayrıntılı olarak incelendiğinde görülmektedir ki sorunun temelinde güvenlik endişesi yatmaktadır. Kıbrıs Türk toplumu, adada güvenliklerinin kalmadığı ve daha fazla zarara uğratılacağı düşüncesiyle zor bir durumda kalmıştır. Türkiye, vatandaşını ve topraklarını savunma hakkına ve güvenliğe dayanarak Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklerin güvenliğini ve haklarının teminatını yapma sorumluluğuna sahiptir. Başlangıçta müzakereden ve hukuktan yana olan Türkiye, 1950'lerden itibaren Kıbrıs sorununu çoğunlukla görüşme ve antlaşma yoluyla çözmeye çalışmış, 1964'den sonra ise BM Genel sekreterlerinin arabuluculuğunda Kıbrıs Türk ve Rum liderleri arasında müzakereler başlamıştır. Denktaş-Klerides, Denktaş-Kipriyanu arasında birçok görüşme ve buna bağlı olarak da antlaşmalar yapılmıştır. Bu antlaşmalarda sorun için olası çözümler ve politikalardan bahsedilmiş, temel ilkeler saptanmıştır. Ancak zamanla müzakereler çıkmaza girmiştir. Son olarak da BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın 2002-2004 arasında arabuluculuğunda yapılan müzakereler sonunda ortaya çıkan "Annan Planı" referanduma sunulmuş, Türkler kabul edip Rumlar

reddetmiştir. Sonuç olarak Kıbrıslı Türkler ve Türkiye 1950'lerden beri Kıbrıs'taki etnik çatışmaları durdurmak için hep barışçı yolları ve müzakereleri tercih etmiştir. 1974'de ise Yunanistan'da askeri darbe olup, darbeciler, Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmeye kalkınca Türkiye, askeri müdahaleden önce krizi yine müzakerelerle çözmeye çalışmıştır. Türkiye'nin gerek müzakerelerde gerekse askeri müdahaledeki dayanağı ise uluslararası anlaşmalar ve 1955 garantörlük anlaşmasıdır.

Kıbrıs, Türkiye için milli bir konudur, bu yüzden bölünmezliğin korunması hayati derecede önemlidir. Fearon'ın da dediği gibi devletlerin bölünmezliği söz konusuysa, tehlikede olan devlet kendini korumak için savaşa başvurabilir, bu mantıklı olan seçimdir. Türkiye'nin uzun yıllar süren müzakere süreci sonucunda bir çözüme ulaşılamaması, aksine adada Türklerin fiziksel ve psikolojik yönden daha çok zarar görmesi, Türkiye'yi adaya askeri müdahale yapmaya zorlamıştır. Kıbrıs'a 1974 'te Türkiye tarafından yapılan askeri müdahalenin yani "savaşın akılcı açıklaması " budur. Ayrıca 1974 müdahalesinin iki önemli sonucu vardır; Türkiye adaya barış getirmiştir, Yunanistan'ın demokrasiye dönüşünü sağlamıştır. Kısacası, Türkiye barışı sağlamak için savaşa girmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün de dediği gibi " ulusun hayatı tehlikeye girmediği, savaş bir cinayettir."

TCE

1965-1974 yılları arasında ana akım medyada görülmektedir ki Enosis ve Kıbrıs Sorunu en çok gündem olan başlıklar olmuştur. Söz konusu tarih aralığında Türk medyasında Yunanistan yönetiminin, Rumların ve Eoka'nın Kıbrıslı Türklere karşı gerçekleştirdiği saldırılar ve politikalar konuşulmuş, Türkiye aslında başından beri olayların içinde olmasına rağmen askeri bir müdahale için uzun süre beklemiştir. Ada topraklarında Türklerin de yaşaması ve ada üzerinde Türkiye'nin de söz sahibi olması Kıbrıs'ı Türkiye için milli bir mesele haline getirmiştir. Yapılan ekonomik antlaşmaların da sonuç vermemesi ve Yunanistan'da yönetimin darbe ile değiştirilmesinden sonra adadaki eylemlerini artıran Eoka terör örgütü, artık Rumlara da zarar vermeye başlamıştır. Bu noktada Türkiye, Kıbrıslı Türklerin can güvenliğini sağlamak adına olası müdahaleyi uygun ve meşru görmüştür. Bu meşruluk hem uluslararası hukuk hem de Fearon'ın bölünmezlik çerçevesine uymaktadır. Kısaca, Türkiye özellikle 1965-1970 yılları arasında her fırsatta ikili ve beşli görüşmelere yönelmiş, bu sırada Kıbrıslı Rum terör örgütü Eoka ve destekçilerinin hızla yükselen Enosis mücadelesine karşı Türkler adada taksim istemiştir. Bu hamle Türklerin hem mücadeleden çekinmediğini hem de

uzlaşma yolu varsa onun tercih edileceğini göstermektedir. Milliyet arşive bakıldığı zaman 1965-1970 yılları arasında yapılan görüşmelerin sonuç vermemesi, adada Eoka ve benzer örgütler tarafından anarşinin beslenmesine yol açmış, her iki halkın da zarar görmesi için Enosis mücadelesinden çıktığı anlamına gelmektedir. Adada siyasi yapının zarar görmesi, sadece Kıbrıslı Türklerin değil tüm ada halkının can ve mal güvenliğini tehlike altına almış, özellikle 1973-1974 yıllarında yine terör örgütü Eoka tarafından köylere yapılan saldırılar ve bombalamalar bölünmezlik kavramına göre Türkiye'ye açıkça müdahale hakkı vermiştir, olası bir müdahaleyi rasyonel kılmıştır.

The logo consists of the letters 'TCE' in a bold, white, serif font, with a small 'TM' trademark symbol to the upper right of the 'E'. The text is centered within a solid red rectangular box. In the background, there is a large, faint, light gray watermark of the letters 'XXK'.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Denktaş, R. (2005), *Yeniden 12'ye 5 Kala*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Akkurt, A. (1999), *T.M.T. 1957–1958 Mücadelesi*, Bayrak Matbaası, İstanbul, s. i.
- Batur, N. (2007), *Rauf Denktaş-Yeniden Yaşasaydım*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Carr, Edward H. (2010), *Yirmi Yıl Krizi 1919-1939*, (çev.Can Cemgil), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çiçek, Kemal. (2002), *Kıbrıs*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 25, İstanbul, s. 380.
- Fearon, James D. (1995), *Rationalist Explanations of War*, Vol.49, s.379-414, MIT Press.
- Fırat, M. (1997), *1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu*, Ankara, s. 59; Özersay, s. 14-15; Toluner, s. 72.
- Gazioğlu, A. (1994), A. Gazioğlu içinde, *Kıbrıs Türk Tarihi, Türk Dönemi 1570–1878* (s. 10-11). Lefkoşa; Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.
- Hobbes, T, Rogers, G. A. J, & Schuhmann, K.™(2005), *Thomas Hobbes: Leviathan*. London: Continuum.
- Kalelioğlu, O. (2011), *Kıbrıs Barış Harekâtı ve Gazimagosa Savunması* (15 Temmuz-15 Ağustos 1974), s. 13, Çetin Matbaacılık, Ankara.
- Kızılyürek N. (2016), *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi: Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kızılyürek, N. (2012), *Kıbrıs Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kızılyürek, N. (2016), *Modernleşme ve Etnik Haritanın Yeniden Şekillenmesi*. N. Kızılyürek içinde, *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi: Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma* (s. 22-23). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Purcell, H.D. (1969), *Cyprus*, New York; Frederick: A. Praeger, 2.Baskı, s 143-150
- Sahillioğlu, H. (1967), *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi*, IV, 7-8, s.1-34
- Sarınay, Y. (2002), *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, Nüfusu, Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Solsten, E. (1993), *Cyprus, a Country Study*, Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress : For sale by the Supt.of Docs., U.S. G.P.O.
- Sönmezoğlu, Faruk. (1992), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Cem Yayınevi.

Dergiler:

Bölükbaşı, S. (1996), *The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996*, International Journal of Middle East Studies, Vol.30, No.3 Ağustos 1998, s.411–434, s.420.

Eroğlu, H. (2002) *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 'ni Yaratan Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt 18, Sayı 54, Ankara.

Ulutürk, M. (2012), *Osmanlı Devletinde Millet Sistemi*, Tefekkür Dergisi, Ocak 2012, Sayı 51.

The logo consists of the letters 'TCE' in a bold, white, serif font, with a small 'TM' trademark symbol to the upper right of the 'E'. The text is centered within a solid red rectangular box. In the background, there is a large, faint, light gray watermark of the letters 'XXK'.

Tezler:

Borman, İ. (September 2012), *Insecurity and Trust in Cyprus: Rethink the Security Dilemma Within The Context of the Cyprus Problem*, A Thesis Submitted to the Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University.

Ertuğrul, S. (2012), *Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Çözüm Önerileri*, T.C İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

Tüzünkan, M. (2007), *The Cyprus Question: Continuity, Transformation and Tendencies*, *Kıbrıs Sorunu: Devamlılık, Dönüşüm ve Eğilimler*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

The logo consists of the letters 'TCE' in a bold, white, serif font, with a small 'TM' trademark symbol to the upper right of the 'E'. The text is centered within a solid red rectangular background.

TCE™

İnternet Kaynakları:

Adamson, F.B. *Democratization And the Domestic Sources of Foreign Policy: Turkey in the 1974 Cyprus Crisis.*

Heide, M. (1980), *Fundamental of Cyprus Issue.*

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CY_600816_TreatyNicosia.pdf

http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_127461.pdf

<https://www.frmtr.com/tarih-ve-inkilap-tarihi/7093840-zurich-13-subat-1959-ve-londra-antlasmalari-19-subat-1959-a.html>

http://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-_zurich_11-subat-1959_.tr.mfa-Antlaşmalar bölümü, Zürih/ Garanti Antlaşması.

https://www.academia.edu/453494/EOKA_and_Enosis_1955_1959_Motive_and_Aspiration_Reconsidered

<https://pio.mfa.gov.ct.tr/kibrisin-sosyal-ekonomik-ve-siyasi-tarihi/>

<https://www.mfa.gr/en/the-cyprus-issue/>

http://www.mfa.gov.tr/cyprus-issue-_summary_.en.mfa

Katapodis, İoannis G., (1996), *Teseris Eones Diplomatikis Drastiriotitos Ston Evropiko Horo 1648-1959, Avrupa Ülkesinde Dört Asırlık Diplomatik Faaliyetler 1648-1959*, Eptalofos ABEE, 821, Atina.

Keser, U. (2009), *Kanlı Noel ve Akritas Planı*, Konferans Metni.

Kılavuz, Y. T. (2017, Mart 28), *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Ekonomik Gelişmeler: Bretton Wood Sistemi*. [<https://www.ilimvemedeniyyet.com/ikinci-dunya-savasi-sonrasi-ekonomik-gelismeler-bretton-woods-sistemi.html>]

Tamçelik, S. (2011), *Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi*,

T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/bm-kapsamli-cozum-plani-_annan-plan_i.tr.mfa

Turkey's New Invasion of Cyprus -2018 /Article/Revolution of the Mind Series/
Andreas C Chrysafis --- February 27, 2018 Author/Writer/Artist/Academia